Walter Riso

AFECTIVITATEA BĂRBATULUI

Ce trebuie să știe orice femeie despre bărbați

LA AFECTIVIDAD MASCULINA
Walter Riso

AFECTIVITATEA BĂRBATULUI
Walter Riso

ISBN ePUB: 978-973-684-868-1
ISBN PDF: 978-973-684-867-4
ISBN Print: 978-973-684-838-4

Redactare: Ana-Maria Datcu
Tehnoredactare: Liviu Stoica
Corectură: Anca Tach
Design copertă: Alexandru Novac

Editura ALL EDUCATIONAL
Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512, București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10

Distribuție:
021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi:
comenzi@all.ro

www.all.ro

Walter Riso

AFECTIVITATEA BĂRBATULUI

Ce trebuie să știe orice femeie despre bărbați

Traducere din limba spaniolă de
Andreea Bouaru

Pentru Lucy și Virgi,
în semn de recunoștință
pentru că mi-au fost mereu în preajmă

Dacă iarna ar zice
„Înlăuntrul meu sălășluiește
primăvara“, ai crede-o pe cuvânt?
Khalil Gibran

Introducere

Nu este atât de ușor să fii bărbat

A fi bărbat, cel puțin în sensul pe care îl impune cultura, nu este chiar atât de ușor. Această mărturisire, deopotrivă insolentă pentru feministe și tulburătoare pentru misogini, reflectă o realitate ascunsă, căreia mii de bărbați trebuie să-i țină piept zi de zi pentru a-și interpreta rolul de masculi netoți, peste poate de superficiali și potențial sinucigași.

Deși cei mai mulți dintre bărbați încă mai venerează figura tradițională a *machoului*, care le-a fost inoculată încă din copilărie, există o tendință din ce în ce mai activă de eliberare a bărbaților, care refuză să mai fie victime ale unei societăți vădit contradictorii în ceea ce privește menirea bărbatului. În timp ce numeroase femei cer în gura mare mai multă înțelegere, sensibilitate și tandrețe din partea bărbaților din viața lor, altele se dau în lături îngrozite atunci când se află în fața unui bărbat „prea delicat". Tații pretind de la fiii lor o tărie de nezdruncinat, pe când învățătoarele și-ar dori de la ei un rafinament de tip britanic. Marketingul supraviețuirii de toate zilele ne îndeamnă la o competiție dură și la o luptă fratricidă, în timp ce familia așteaptă întoarcerea în sânul ei a unui tată și soț zâmbitor, binedispus și pașnic. Dacă, pe

de-o parte, puterea, succesul și banii sunt semne ale împlinirii masculine, pe de altă parte, simplitatea înțeleasă în sens religios și smerenia franciscană sunt indicii ale dezvoltării spirituale.

O tânără de 19 ani își descria astfel bărbatul ideal: „Mi-ar plăcea să fie sigur pe el, dar să-și scoată la iveală din când în când și latura sensibilă; tandru și iubitor, dar nu respingător de dulce; să aibă succes, dar să nu fie obsedat de carieră; să-mi dea atenție, dar să nu fie sufocant; intelectual, dar să aibă și mâini dibace..." Când și-a încheiat această descriere detaliată, i-am răspuns că un astfel de bărbat ar fi un caz interesant de personalitate multiplă.

Nu-i atât de ușor să fii în același timp puternic și sensibil, sigur pe tine și supus, necioplit și tandru, ambițios și detașat, eficient și liniștit, agresiv și respectuos, carierist și om de casă. Dorința de a atinge această cale de mijloc, căreia nimeni nu a reușit până acum să îi dea o definiție clară, le-a provocat celor mai mulți dintre bărbați un sentiment de constantă frustrare: nu nimerim la țintă. Aceste indicații contradictorii îl determină pe bărbat să devină încă de mic un echilibrist care pendulează între așteptările proprii și acelea impuse de societate: trebuie să-i împace și pe Dumnezeu, și pe diavol.

Nu mă refer la genul clasic de machiști, ci la acei bărbați care-și iubesc soția și copiii cu onestitate și respect, dar care, constrânși de frică sau pur și simplu din ignoranță, nu au reușit să-și dea frâu liber potențialului uman bărbătesc. Vorbesc despre bărbatul căruia îi este teamă să verse lacrimi pentru a nu fi etichetat drept homosexual, despre acela care suferă fiindcă nu are parte de sprijin, despre acela care nu este în stare să-și etaleze vulnerabilitatea întrucât „bărbații nu se lasă niciodată învinși", despre tatăl căruia nu-i mai este îngăduit să-și îmbrățișeze ori să-și sărute copiii în tihnă. Mă refer la bărbatul care își autoimpune așteptări exagerate, care a pierdut dreptul la intimitate și care trebuie să-și demonstreze inteligența și puterea pentru a fi iubit și respectat. În

sfârșit, îl am în vedere pe bărbatul care oscilează necontenit între polii unei identități difuze și contradictorii în încercarea de a satisface pretențiile iraționale ale unei societăți pe care tot el a clădit-o și care, chiar dacă se susține contrariul, încă nu pare a fi pregătită să accepte că și un bărbat „cu păr pe piept“ poate să sufere.

Mulți bărbați își revendică dreptul de a se arăta fragili, sensibili, temători și inutili, fără ca aceste atitudini să stârnească vâlvă; dreptul de a putea exprima ceea ce simt și gândesc lepădându-se de trufie și îmbrățișând o sinceritate profundă.

Să admiți că și bărbatul suferă nu înseamnă să-ți întorci urechea de la problemele sexului feminin. Femeile s-au dedicat propriei emancipări cu ceva timp în urmă și și-au exprimat sentimentele pe toate căile care le-au stat la îndemână; tocmai de aceea sunt un exemplu demn de urmat de către bărbați. În plus, nu cred că mișcarea de eliberare a bărbaților trebuie să-și stabilească temeliile pe incriminarea, osândirea ori subestimarea sexului opus, așa cum au făcut-o marii gânditori ai perioadei *fin de siècle*, precum Schopenhauer, Nietzsche și Freud; nici nu trebuie să pornească de la o vină nimicitoare, veche de mii de ani și care să cuprindă toate dezastrele săvârșite de om, așa cum încercau să sugereze câțiva bărbați chinuiți de propria masculinitate. Asumarea unei responsabilități absolute cu privire la degradarea planetei și a umanității ar reprezenta o căință inutilă și nedreaptă.

Dacă luăm în calcul înșelătoarele beneficii de care dispune sexul masculin, unele femei își manifestă vădit mirarea în fața bărbaților nemulțumiți de rolul pe care-l joacă în societate: „Să vă eliberați de ce?“, „Vreți și mai multă libertate?“, „Nu vi se pare că ne-ați pricinuit destulă suferință punând stăpânire pe tot ce-i în jur?“. Nu trebuie decât să se facă aluzie la insatisfacția bărbaților pentru ca unele voci feminine să se răzvrătească: „Păi noi nu suferim?“ Nimeni nu neagă acest fapt.

Cu puțin timp în urmă am întâlnit o femeie care nu era în stare să poarte o conversație cu un bărbat fără să-l înțepe

cu lozinci antimasculine. Când am reușit totuși să-i expun părerile mele cu privire la problemele cărora bărbații trebuie să le țină piept zi de zi, mi-a pus în cârcă condițiile mizere de muncă la care au fost supuse femeile în timpul Revoluției Industriale. Când i-am replicat că încă nu mă născusem în acea epocă, m-a muștruluit bine pentru exploatarea pe care stăpânul feudal o exercita asupra „roabelor" (evident, nu și asupra robilor), s-a ridicat și a plecat val-vârtej.

Ei bine, acest caz poate fi considerat la prima vedere o caricatură a feminismului (cauză pe care o respect și o sprijin), însă nu este o născocire, ci mai curând manifestarea așa-numitului „femelism" sau, dacă vreți, o distorsiune a tot ceea ce reprezintă mișcările de eliberare a femeii; o generalizare cognitivă, aș spune eu, una care în cele din urmă ia forma unui sexism în răspăr, a unei stereotipii cu privire la bărbați, la fel de toxică pentru relația bărbat-femeie precum misoginismul însuși.

De ce este subestimată suferința bărbaților? De unde provine straniul amestec de mirare și suspiciune atunci când un bărbat se plânge de rolul pe care îl are în societate? Se consideră că așa-zisele avantaje de care se bucură bărbatul sunt de netăgăduit, astfel că orice nemulțumire i-ar trebui socotită mai degrabă ca o nouă dovadă a nesațului acaparator și a nemăsuratei ambiții care îl caracterizează. „Cum de vreți mai mult?" Răspunsul este cât se poate de simplu: „Vrem mai puțin." Din perspectiva pe care o propun, a unei noi masculinități, aparentele revendicări și câștiguri ale puterii patriarhale a bărbaților sunt o reală problemă atât pentru ei, cât și pentru cei din jurul lor. După cum susține Michael Kaufman, „îmbinarea dintre putere și durere este istoria secretă a vieții bărbatului contemporan".

Noul bărbat vrea să fie la unison cu trezirea spirituală, la care a întârziat deja prea mult, dorește mai puțină productivitate în câmpul muncii, dar mai multă apropiere de familie și dreptul la timp liber. Noului bărbat îi este lehamite să se

tot afișeze în mod ostentativ ca stăpân al unui regat absurd și înrobitor. El nu se mai simte înflăcărat de idealurile mitice de succes, putere, forță, stăpânire de sine, eficiență, competitivitate, insensibilitate și agresivitate. Renunțăm la prada de război și depunem armele: nu ne mai trezesc interesul.

Mulți dintre bărbați vor să regăsească izvoarele originare ale esenței masculinității, care nu se hrănește din exploatare și constrângere, ci dintr-un profund sentiment uman împărtășit. *Eliberarea bărbaților nu este o luptă pentru acapararea mijloacelor de producție, ci pentru desprinderea de acestea.* Adevărata revoluție a bărbatului este mai curând una psihologică și afectivă decât politică. Înseamnă cucerirea libertății interioare și renunțarea la străbunele dovezi fictive de siguranță: nevoia de mai puțin, după cum spunea Meister Eckhart. Iar noi, bărbații, trebuie să recunoaștem: am avut nevoie de prea multe lucruri nefolositoare pentru a supraviețui.

Noua masculinitate pe care o propun nu mai vrea să se lase acaparată de moștenirea primitivă și sălbatică pe care o admiră și sărbătorește cultura. Însă nici nu dorește să-și stăvilească ori să-și nege propria fiziologie, ci vrea să o depășească, să o transforme și să o armonizeze într-o creștere cu aspirații transcendente. În mod direct ori pe nesimțite, stereotipul excesiv și exagerat asociat în mod tradițional bărbatului l-a împovărat pe acesta cu o serie de calități primitive care astăzi și-au pierdut orice urmă de adaptabilitate. În actuala junglă de asfalt, „valori“ esențiale precum forța fizică, curajul sau agresivitatea, pentru a menționa doar câteva, nu-i mai stau în fire bărbatului desăvârșit. În acest sens, cred că femeile au reușit să se descotorosească mult mai bine decât noi de vechile arhetipuri. Insist: țelul nu constă nici în suprimarea propriilor rădăcini, nici în înăbușirea manifestărilor naturale care izvorăsc din ele, ci ține mai degrabă de înlăturarea acelor poveri disfuncționale care ne împiedică să înaintăm spre o nouă existență, armonizată cu esența feminină. Este absolut necesar să ne deșteptăm din amorțeala evolutivă în

care ne-am cufundat. Nici cruda genetică deterministă, nici naivul relativism, ci independență și evoluție. Două soluții, două postulate, două simboluri: mai curând a fi decât a avea, după cum afirma Fromm.

Nu în ultimul rând, merită să atrag atenția asupra faptului că, deși de-a lungul istoriei rolul bărbatului a fost revizuit de nenumărate ori, abordarea actuală pare să-și croiască un drum mult mai profund decât în celelalte rânduri. Spre deosebire de criza referitoare la menirea bărbatului iscată în Franța și Anglia secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, în care numai bărbații care aparțineau claselor dominante și-au asumat un rol întrucâtva mai feminin și mai pacifist împotriva anterioarei brutalități bărbătești, momentul critic actual pare să fie mai generalizat și mai tranșant.

Postmodernitatea, globalizarea și megatendințele, așa cum afirma politologul Peter Drucker, au dat naștere unei metamorfoze generalizate în rândul bărbatului actual, atât în ceea ce privește propriile necesități, cât și în felul în care dă piept cu lumea în care trăiește.

Un nou bărbat prinde viață; ceva se preschimbă înlăuntrul său. Această prevestire legată de un nou tip de existență masculină, care își face simțită prezența în rândul noilor generații de adolescenți, aduce cu sine un mesaj impresionant de iubire și solidaritate pe care trebuie să învățăm să-l descifrăm. Rândurile care urmează se doresc a fi o contribuție la acest scop.

Partea I

CARE SEX TARE?

Câteva considerațiuni privitoare la presupusa tărie și la înnăscuta slăbiciune umană ale bărbatului

În definitiv, noi, bărbații, nu suntem atât de puternici pe cât și-a dorit cultura să demonstreze. Mai mult, în situațiile în care ar trebui să ne scoatem la iveală faimoasa tărie bărbătească, aceasta atrage atenția mai curând prin absență, decât prin prezență. Indiferent de cauzele stereotipului prin care societatea impune imaginea bărbatului viguros și de neatins, poate în încercarea de a răspunde deficiențelor unui ego care se alimentează dintr-o permanentă admirație, este de netăgăduit că noi înșine am păstrat și perpetuat această imagine alterată a unei masculinități care, pe lângă faptul că nu este sinceră, ne-a procopsit cu mai multe dezavantaje decât beneficii. De fapt, mulți bărbați s-au săturat să tot joace rolul de erou imperturbabil în fața suferinței și pe deplin autonom. Mai toți bărbații se lasă cuprinși de teamă, nu pot suferi singurătatea, sunt copleșiți de ideea eșecului și nu dau nici un semn că ar putea comite fapte reprobabile. Așadar, ce este cu acest sex tare despre care se vorbește întruna?

Paradigma tăriei bărbătești

Forța fizică a jucat un rol esențial în ierarhiile prestatale ale civilizației. Puterea fizică era capabilă să asigure traiul din cel puțin două puncte de vedere fundamentale. Pe de o

parte, războiul avea nevoie de bărbați robuști, care să-și poată duce armele în cârcă și care să facă față unei lupte corp la corp. Pe de altă parte, dacă habitatul în care viețuia devenea pe neașteptate ostil și anevoios, forța musculară putea fi hotărâtoare pentru supraviețuire. În aceste condiții, băieții aveau parte de mai multe privilegii decât fetele; de exemplu, erau scutiți de înspăimântătoarele practici de ucidere a copilelor și alte asemenea brutalități demografice. Bărbații puternici erau indispensabili, astfel că accesul într-o asemenea categorie implica o trudă deosebită.

Ritualurile de inițiere a bărbaților au fost strâns legate de venerarea puterii și s-au manifestat în aproape toate culturile și în toate timpurile. Începând cu riguroasa educație spartană a elenilor și a cavalerilor din Evul Mediu și până la traumaticul serviciu militar, toți bărbații, fără excepție, par să împărtășească unul și același principiu: *pentru a deveni bărbat și a fi recunoscut ca atare trebuie să suferi*.

Chiar și în prezent, multe triburi ori grupuri de săteni își supun tinerii la probe de forță și la antrenamente ieșite din comun pentru ca aceștia să poată face față durerii și fricii, expunându-i la factori nocivi, mutilări fizice sau înfruntări cu groaznice halucinații provocate de droguri. În mod curios, există și ritualuri de inițiere a femeilor, însă acestea durează mult mai puțin și nu sunt menite să provoace durere, ci însingurare și lehamite. În rândul bărbaților se probează forța, în acela al femeilor – răbdarea.

Deși în timp puterea masculină a cunoscut o evoluție, de la bâta omului preistoric până la servieta directorului executiv, pentru unii bărbați – dar și pentru femei – forța fizică încă mai reprezintă un atribut substanțial al virilității. Această mentalitate poate produce printre tinerii bărbați o tulburare opusă anorexiei de care suferă femeile, dar nu mai puțin gravă: sindromul lui Adonis (vigorexie). O mulțime de adolescenți prezintă serioase probleme legate de stima de sine și de propria imagine pentru că se consideră mult prea plăpânzi sau prea

slabi ori pur și simplu pentru că nu corespund tiparului clasic de bărbat „zdravăn": „Mi-ar plăcea să am spatele mai lat", „Aș vrea să fiu mai musculos", „Brațele mele sunt rahitice" și așa mai departe. Un băiat care se simte pricăjit nu poate îndura o tortură mai grea decât aceasta. Raționamentul, destul de categoric, este totuși fals: „Un bărbat adevărat trebuie să fie puternic, iar puterea se vădește în masa musculară. Trupul meu nu este îndeajuns de dezvoltat, deci sunt un bărbat neîmplinit și nu foarte atrăgător." Această nimicitoare capcană aristotelică îi determină atât pe adolescenți, cât și pe bărbații care adoptă diete anabolice să-și dezvolte în mod obsesiv proporțiile corporale, sub orice formă și cu orice preț. Pe plajă discriminarea este vădită: femeile își ascund celulita învăluindu-se în pareo, iar bărbații își ascund coșul pieptului sub un tricou larg pe care nu-l dau jos în ruptul capului.

Nu vreau să spun că educația fizică trebuie abolită; îngrijirea corpului este, cu siguranță, deopotrivă sănătoasă și importantă, însă a te menține în formă și a avea grijă de trup înseamnă cu totul altceva decât a transfera stima de sine în mod exclusiv dimensiunilor corpului. Forța fizică nu este nici pe departe o calitate intrinsecă și hotărâtoare a bărbaților. Dacă bărbatul își limitează virilitatea la masa musculară, atunci înlocuiește gândirea cu transpirația, iar aceasta este într-adevăr o primejdie.

Dar problematica forței nu se epuizează aici. Așa-zisa vigoare bărbătească presupune o cantitate uriașă de curaj, dominație și siguranță. De altfel, o paletă de exigențe foarte greu de obținut. Numărul mare de bărbați care încă mai năzuiesc la o astfel de himeră reprezintă produsul unei condiționări valorice, în mod cert autodistructive și abrutizante.

Chiar trebuie să fim, atât fizic, cât și psihic, atât de puternici precum vrem să arătăm? De ce depunem eforturi inutile cât este ziua de lungă pentru a părea duri dacă până la urmă tot ne iese la iveală adevărata natură atunci când suntem cunoscuți în amănunt? Pe cine vrem să ducem de nas cu

pantomima noastră? Multe femei proaspăt căsătorite care au avut o relație mult prea scurtă pentru a-și cunoaște cu adevărat consortul se plâng că imediat după cununie soțul lor s-a schimbat radical și este de nerecunoscut. O pacientă îmi vorbea astfel despre metamorfoza desăvârșitului ei soț: „Acum e cu totul altă persoană. (...) Siguranța de sine, curajul și puterea deosebită de a rezolva problemele în mod eficient, calități care m-au impresionat atât de mult la începutul relației noastre, au dispărut de pe o zi pe alta. (...) M-am culcat cu un bărbat și dimineața m-am trezit cu un necunoscut..." De fapt, o mulțime de bărbați nesiguri se înșeală cu bună știință atât pe ei înșiși, cât și pe cei din jur, etalând un tipar de forță inexistent, cu speranța că astfel vor fi acceptați. Nu este un joc de seducție, ci mai curând un mecanism peste poate de periculos și de vătămător menit să compenseze o stimă de sine scăzută.

Este adevărat că unele femei încă se mai înclină înaintea unor bicepși zdraveni (pentru confirmare nu trebuie decât să vizionăm orice film în care Antonio Banderas sau Tom Cruise își leapădă cămașa) și îi admiră pe bărbații care înfruntă pericolele fără să clipească. Însă ar fi cazul să recunoaștem că restul femeilor nu mai cer satisfacerea acestei exigențe preistorice. Problema pare să apară numai în cazurile în care femeia râvnită face parte, explicit sau pe ascuns, din grupul adoratoarelor lui Arnold Schwarzenegger.

Să vă spun o anecdotă care vine în sprijinul celor menționate mai sus. În unele parcuri de distracție din America Latină clienților avizați încă li se mai pune la dispoziție un serviciu cât se poate de special. Pe lângă vânzătorul de trandafiri și chitarist există și câteva personaje serioase care probează orgoliul bărbaților. Individul se apropie cu o cutiuță din care se pot întrezări o manivelă și două cabluri cu electrozi la fiecare capăt. Îndemnul este vădit insinuator și aproape imposibil de ignorat de către orice ins care se consideră cu adevărat bărbat: „Haideți, testați-vă bărbăția! Încercați-vă forța! Numai două mii de pesos." Provocarea este irezistibilă, nu doar

pentru că se ivește ocazia de a face paradă dinaintea partenerei, ci și pentru că se reafirmă astfel, în mod disimulat, străvechea amintire a supremației bărbătești, care, fie că ne place ori nu, încă nu vrea să dispară. Însă show-ul se dezlănțuie abia când se recurge cu adevărat la serviciul șocurilor electrice. Îndrăznețul apucă cu ambele mâini cele două bucăți de metal, iar „călăul“, cu o satisfacție vicleană pe chip, întoarce manivela pentru a vedea câtă intensitate poate suporta victima. Dacă îndură îndeajuns, colegii de la masă îl invită la o dușcă de curtoazie și îi închină aplauze însoțite de felicitări călduroase; însă dacă insul este trădat de latura lui „slabă“ și aruncă prea curând electrozii din mână sau afișează vreo grimasă de durere, este huiduit, iar reputația sa de bărbat vânjos iese din joc afectată cât se poate de serios.

Îmi amintesc că un amic de-al meu, profesor de literatură și filosofie, poate întărâtat de câteva păhărele de rachiu, s-a aventurat să-și măsoare rezistența la durere. Cred că a stabilit recordul la cel mai scurt timp din toată istoria aparatului. A durat atât de puțin, încât vânzătorul de șocuri, care nu ierta pe nimeni, nu a vrut să-și primească plata. Nici măcar parte de batjocură nu a avut. Numai de o liniște grea și de câteva priviri în care se citea părerea de rău. Partenera sa, studentă la antropologie și apărătoare a egalității dintre sexe, care în mod aparent se lepădase de orice vestigiu misogin, nu și-a putut ascunde tulburarea și stinghereala. „Dar ce-ai pățit?!“, i-a șoptit ea. El, frecându-și degetele și suflând asupra lor, i-a răspuns pe șleau: „Este groaznic! M-am ars!“ Ea, dându-și seama de reacția ei cam antifeministă, a încercat să remedieze gafa și l-a îmbrățișat cu duioșie: „Nu face nimic, dragul meu... Eu te iubesc *oricum*, *la fel de mult*...“

Este limpede că, deși lucrurile încep s-o ia pe alt făgaș, slăbiciunea bărbatului încă nu este ușor de digerat. Cred că femeile au câștig de cauză, mai ales în privința rezistenței la durere. Dacă bărbații ar trebui să aducă ființe pe lume, probabil că planeta ar fi pustie.

Propunerea mea privitoare la o nouă masculinitate nu pretinde atât de mult. Un bărbat slab poate fi în aceeași măsură viril, tot așa cum o femeie puternică poate fi feminină. Ca să fim bărbați nu trebuie să stăm în degete, să ne deșelăm ridicând gantere sau să îndurăm cu stoicism temerile și să ne asumăm roluri precum decadentul Rambo, imperturbabilul Marlboro Man sau atleticul și insipidul Samson. Este de ajuns să lăsăm la vedere ceea ce suntem cu adevărat. Avem dreptul să ne afișăm fragilitatea înnăscută care se cuibărește înlăuntrul nostru, fără a ne simți jenați de ea. Cui nu-i place n-are decât să se uite în altă parte.

Demitizarea eroului

După cum afirmă Joseph Campbell în *Eroul cu o mie de fețe*, aventurile bărbatului în ipostaza sa de erou reprezintă o sursă inepuizabilă pentru legende, tradiții și ritualuri în toate colțurile lumii: le-au asimilat deopotrivă miturile polineziene și elene, legendele africane, basmele celtice și mai toate simbolurile religioase. Într-un mod sau altul, importanța figurii eroice a dăinuit în cultură și în educație, care, la rândul lor, s-au nutrit necontenit din ea. Deși mulți dintre părinți încearcă să nu urmeze orbește tradiția, năzuința de a fi paladin se strecoară, fățiș ori pe nesimțite, în cele mai moderne moduri de petrecere a timpului liber, atât în rândul copiilor, cât și în acela al adulților. În literatură și în cinematografie legiunile de supereroi invadează piața cu o serie de valori care fac trimitere la faimoasele opere epice, adaptate desigur la lumea modernă și oarecum domesticite. Când un copil se joacă cu spada sau cu raza laser, când îi dă viață unui robot teleghidat sau îl imită pe Peter Pan, își însușește rolul de erou: *drumul*

și formula prin care se pornește în înfruntarea forțelor fabuloase, întoarcându-se acasă victorios. Fie că este vorba despre balauri, cerberi, monștri cu zeci de capete sau războinici denaturați din al Doilea Război Mondial, povestea este mereu aceeași. Începând cu embleme mai vechi, precum Prometeu, Iason, Enea, Hercule, Moise și Ulise, și ajungând până la cele mai actuale, precum Robin Hood, Călărețul Singuratic, Superman și Robocop, morfologia isprăvilor minunate implică risc, spirit de aventură, perseverență, curaj nemăsurat, abilități năucitoare și, bineînțeles, capacitatea de a se detașa de propria-i viață.

Copilului nu-i vine ușor să renunțe la stofa de comandant dacă aspirația familiei și a umanității, așa cum ne-o arată antropologia mitului, încă mai duce dorul faptelor de vitejie și reia în mod sistematic clasica poveste a marilor victorii. O abordare mai complexă ne sugerează chiar că bărbatul poartă în subconștient exigența de a realiza marile aspirații ale unei societăți tulburate, care încearcă să se răscumpere pe ea însăși. Pare-se că ne lipsesc eroii.

Cu toate acestea, mulți bărbați, printre care mă număr și eu, preferă figura antieroului (Homer Simpson, de exemplu). Avantajele sunt neîndoielnice: antieroul nu trebuie să pregătească nicio *călătorie* (nu există isprăvi pe tărâmuri îndepărtate), nu trebuie să treacă *probe* (nu are nevoie de victorie sau de inițiere) și nu are parte de o *întoarcere* triumfătoare (nu a cucerit nimic). Antieroul dărâmă mitul și distruge sufocanta exigență fantastică, proprie tradiției patriarhale. Antieroul nu aspiră la fecioare ori armăsari și nu pretinde să fie un salvator, nu visează la pericole care să-i testeze puterile pentru că nu are nimic de testat; refuză sminteala brutală a luptătorului tipic și nu privește femeia ca pe o tentație care îl poate deturna de la fericitele sale aventuri egocentrice. Antieroul nu vrea să fie sfânt, mântuitor, împărat sau stăpân al vreunui regat.

Bărbatul convențional își irosește o bună parte din energie în strădania de a se plia pe modelul eroic insuflat de cultură. Indiferent că este vorba despre San Martín, Bolivar, Donald

Trump sau Bill Gates, după cum indică Betcher și Pollack în cartea *Căderea eroilor*, utopia continuă să existe. Cu un ghimpe împlântat adânc în alter ego, bărbatul străbate lumea în căutarea unei isprăvi menite să-i dea un rost vieții. Dacă am fi în stare să măsurăm timpul pe care mulți bărbați îl alocă acestui delir, fără doar și poate că am rămâne surprinși.

Ne place ori nu, în spatele acestei devize masculine, fie ea financiară, sportivă sau intelectuală, există un sentiment eroic în căutarea unei forme adecvate. Și cât de istovitoare este datoria de a căuta fapte vitejești și de a doborî recorduri!

Într-o vădită contradicție cu acest stil legendar, mișcarea de eliberare a bărbaților dorește să înlăture complexul de superioritate și să scoată la iveală antieroul din fiecare om, acela care moțăie tihnit și grațios în fiecare dintre noi. Acela care scoate capul afară, se împiedică, cade, se ridică, stăruie, cade din nou și pornește iar la drum. Acela care trăiește și dăinuie, deși de cele mai multe ori nu știe încotro să o apuce. Mă refer pur și simplu la bărbatul normal, despuiat de toate atributele supranaturale și fără vreo altă povară în afară de propria sa identitate.

Trei slăbiciuni psihologice ale bărbatului

Deși dimensiunile fragilității psihologice a bărbatului ar putea umple mai multe volume ale unei enciclopedii (de altfel, unele dintre acestea vor apărea pe parcursul acestei cărți), mă voi limita în această secțiune să menționez trei temeri fundamentale, pe care egoul le ține de obicei ascunse, care sunt tipice pentru aproape orice cultură și care se dovedesc extrem de dăunătoare și de sâcâitoare pentru bărbații care încă se mai încăpățânează să se arate duri, îndrăzneți și

curajoși. Acestea sunt: 1) frica de frică, 2) frica de singurătatea afectivă și 3) frica de eșec. Haideți să le cercetăm pe toate trei pe îndelete.

1. Frica de frică

Un bărbat slab de înger nu este bine primit niciunde. Se prea poate ca unele femei, mai ales acelea cu un pronunțat instinct matern, să se simtă pe moment înduioșate văzându-l. Ori le poate stârni simpatie voluntarilor de la Crucea Roșie. Însă cea mai frecventă dintre reacții va fi aceea de respingere viscerală, cu origini ancestrale. Ca și cum ar strica reputația speciei sau, chiar mai rău, i-ar pune în pericol existența, bărbatul laș este, de obicei, izolat și tras la răspundere nu numai de către femei, ci mai ales de către ceilalți bărbați.

Cu ceva ani în urmă, după ce pusesem capăt unei relații, m-am mutat singur într-un apartament. Îmi amintesc că portarul clădirii în care se afla noua mea locuință, un bărbat la vreo șaizeci de ani, poate impulsionat de condiția mea de „burlac“, se purta cu mine cât se poate de amabil și de cooperant. Întotdeauna i-am interpretat atitudinea serviabilă ca pe o formă de solidaritate și de complicitate tipice bărbaților. Când mă întorceam acasă cu câte o prietenă, îmi deschidea ușa garajului făcându-mi subtil semn cu ochiul, gest care părea să aducă cu sine dezlegarea pentru săvârșirea unui delict, ca și cum mi-ar fi spus: „Fii lăudat printre bărbații de pe aceste meleaguri! Dacă mie nu îmi este permis, atunci fă-o tu și pentru mine...“ În dimineața următoare, dacă trebuia să părăsesc apartamentul în fugă, mă saluta cu un surâs, o bătaie amicală pe spate și o remarcă plăcută la adresa climei sau a sănătății: „Domnul doctor o fi poate obosit?“ Deși întrevederile mele cu sexul opus nu depășeau media statistică a oricărui „burlac normal“, noul meu amic mă considera un model

pentru toți bărbații – „Maestrul". Se ocupa de corespondența și de mașina mea, în fine, era un fel de majordom englez cu aer latin și comunitar.

Totul a mers ca pe roate până într-o noapte, când, în jurul orei unsprezece, m-a trezit atingerea ușoară a unui obiect călduț, aspru și oarecum gelatinos pe față. Am încercat să mă mișc, iar obiectul a prins să fluture deasupra capului meu, în cercuri largi și cu aripile fâlfâind, de parcă ar fi fost o flotilă de elicoptere. Când am aprins lumina, am văzut cum coșmarul prinde viață: în dormitor se afla un liliac! Și încă unul imens, pesemne că era rudă directă cu Batman. Frica de moliile negre, de respingătorii gândaci și de obraznicii lilieci este o moștenire genetică provenită din familia mamei mele și cu care m-am tot luptat de-a lungul vieții, fără sorți de izbândă, resemnându-mă în cele din urmă. Însă un liliac în propria mea cameră era totuși prea mult! După o luptă de o jumătate de oră, în care eu încercam, fără rezultat, să scot animalul afară pe balcon (mi se năzărise că și el vrea să facă același lucru cu mine), am decis să apelez la amicul meu, portarul. De fapt, în acele zbuciumate clipe de tahicardie, cu pielea de găină și broboane de gheață pe șira spinării, îl consideram mai degrabă îngerul meu păzitor. Așa că l-am trezit și i-am înșirat în grabă drama prin care treceam; neliniștea inițială i s-a transformat în fâstâceală și apoi în curiozitate: nu știa dacă vorbesc serios sau îmi arde de glume. S-a înarmat cu o mătură, a urcat până la mine în apartament și i-a făcut de petrecanie animalului cu agilitatea unui adevărat vânător. Apoi l-a înșfăcat de-o aripă și se tot zgâia la el, încercând parcă să priceapă originea fricii mele. Atunci mi l-a arătat și mi-a zis pe un ton laconic: „Ce vreți să fac cu el?" Nu am apucat decât să-l rog să îl arunce, l-am îmbrățișat și i-am mulțumit cu vădită sinceritate. Totuși, când a dat să plece i-am citit pe chip o urmă de jenă și o expresie peste poate de decepționată, pe care nu și-o putuse ascunde.

După câteva zile, dezamăgirea de la început s-a preschimbat în indiferență. Renunțase la orice urmă de admirație: în definitiv, nimeni nu-și iartă idolul prăbușit. În spatele acelei false imagini de bărbat cuceritor, pe care el însuși mi-o atribuise, se ascundea un fricos incapabil să ucidă un biet liliac. Devenisem un impostor, o umilință pentru rasa bărbătească. Deși a continuat să mă salute, se terminase cu micile atenții, săritul în ajutor, făcutul din ochi și bătăile pe umăr amicale. N-a mai contat nici câte prietene se perindau prin viața mea. A rămas la un scurt și sec „Bună ziua" sau „Bună seara", fără nicio urmă de farmec ori simpatie.

Această devalorizare a masculului fricos nu apare doar în rândul oamenilor. Într-un studiu realizat pe niște arătoși peștișori de acvariu numiți *Trinidadian* și publicat de *Scientific American*, cercetătorii au analizat impactul pe care îl au asupra femelelor reacțiile a două tipuri de pești masculi (îndrăzneți și prudenți) înaintea un grup de prădători mai voluminoși. Rezultatele i-au surprins pe oamenii de știință. Peștii care se grozăveau și-și riscau viața inutil erau mult mai doriți de către femele decât aceia care se țineau deoparte de prădător și nu-și manifestau curajul. Femelele preferau să-și petreacă timpul și să-i desfete pe masculii care-și riscau viața în loc să caute compania celor grijulii și responsabili. Logic ar fi fost ca peștii mai înțelepți și prevăzători să fie cei preferați pentru împerechere întrucât supraviețuirea lor – și, odată cu ea, și aceea a întregii specii – era mult mai probabilă. Cu toate acestea, femelele se simțeau atrase de masculii cutezători și temerari. Ca și cum ar fi gândit: „Dacă ei pot supraviețui în orice circumstanțe, atunci sunt cei mai buni reprezentanți ai speciei." Ar mai fi de adăugat o informație interesantă despre această specie de pești: șireții masculi făceau paradă de curaj numai în prezența femelelor. Așadar, Prințul Neînfricat în variantă acvatică.

Este cât se poate de limpede că avem de-a face cu o supraevaluare care la origini a fost de ordin biologic, iar în prezent

este de ordin cultural; aceasta îl împinge pe bărbat fără milă înspre acte de vitejie. Lașitatea este cea mai grea dintre insulte, motiv de admonestare și chiar de condamnare la moarte pe timp de război. Dacă un bărbat s-ar sui pe masă, palid și țipând îngrozit, la vederea unui amărât de șoarece care aleargă de colo colo, atunci cred că pe lângă parteneră acesta riscă să-și piardă și renumele. Cunosc un cuplu a cărui căsătorie a fost anulată din cauza unui incident asemănător: „La ce pot să m-aștept de la un bărbat care nu este în stare să-și controleze fricile?" spunea cu indignare logodnica. Dacă în incidentul cu șoarecele pe masă s-ar fi urcat o femeie, atunci comportamentul acesteia ar fi fost judecat cu mai multă bunăvoință și chiar i s-ar fi dat sfaturi practice în ceea ce privește înfruntarea bietului rozător, însă stima de sine nu i-ar fi fost nicidecum știrbită. Nici nu se pune problema ca bărbatul să fi leșinat: l-ar fi păscut cel puțin extrădarea.

Îmi amintesc pățania tragicomică a unui amic psiholog, profesionist impecabil, cu o vădită fobie față de păsări. În timpul unei ședințe de terapie cu o doamnă sclivisită i-a intrat pe fereastră o enormă pasăre neagră care s-a așezat pe umăr. Când s-a pomenit față în față cu vietatea, a țâșnit din cameră urlând și fluturându-și mâinile în încercarea de a se feri de musafirul nepoftit. Câteva clipe mai târziu, după ce o colegă a izgonit pasărea, și-a luat inima-n dinți și s-a întors în cabinet, însă pacienta dispăruse. Și nici n-a mai pus vreodată piciorul pe-acolo. Când secretara i-a telefonat pentru a stabili o altă întrevedere, pacienta a replicat: „O fi un doctor foarte bun, dar eu sunt puțin conservatoare în privința diferențelor dintre bărbați și femei... Nu pot să am încredere într-un bărbat laș. Mai bine renunț."

Cine a spus că bărbatului nu trebuie să-i fie frică? La urma urmei, indiferent ce am face, fie că apelăm la străvechiul șamanism ori la moderna inginerie genetică, teama este o reacție naturală și inevitabilă în fața pericolului. Ea reprezintă o dotare cu care ne-a echipat evoluția pentru a ne putea apăra

de prădători și, oricât ar strâmba machiștii din nas, pare-se că ne va mai însoți încă multă vreme de acum înainte. Nu vreau să ridic în slăvi teama, ca și cum ar fi o virtute, ci doresc să o înfățișez ca pe un dat iremediabil, cu care trebuie să învățăm să conviețuim. Poate fi uneori nesăbuită, irațională și patologică, dar în mod cert nu poate fi smulsă din rădăcini. (Desigur, există și excepții, ca în cazurile de psihopatie reprezentate de Boogie „El Aceitoso" sau Dirty Harry.)

2. Frica de singurătatea afectivă

Există un deficit în psihicul bărbatului care se manifestă, de regulă, în momentul în care acesta se vede condamnat la singurătate. Sindromul singurătății regresive își face apariția odată cu situațiile care presupun stres sau în cazul evenimentelor dramatice ale vieții, acelea care implică o pierdere afectivă precum despărțirea, ruperea unei logodne sau văduvia. Lipsa de afectivitate în viața unui bărbat cu vederi tradiționale se dovedește a fi nimicitoare și este principalul responsabil pentru numeroase tipuri de temeri și frământări.

Legătura pe care noi, bărbații, o stabilim cu sursele de siguranță afectivă merită o cercetare amănunțită din partea psihologiei. Pe lângă indispensabilele partide de sex pe care ni le pot oferi partenerele noastre, avem și multă nevoie de sprijin, tandrețe, însuflețire și îmbărbătare. Cu toate că am vrea să mascăm acest fapt și să mimăm o detașare vecină cu iluminarea, nu știm să trăim fără sprijinul afectiv al femeii. Mulți dintre bărbații de succes, lideri în economie sau politică, au nevoie, în taină, de sfatul și încurajarea femeii pentru a putea răzbate. Fie că este vorba despre o lovitură de stat sau despre o investiție riscantă la bursă, oportuna influență feminină își lasă mereu amprenta inconfundabilă.

Un caz deosebit de interesant îl constituie fenomenul bărbaților care frecventează cu asiduitate bordelurile. Contrar credinței generale, mulți dintre vizitatorii caselor de prostituție obișnuiesc să caute afecțiune și companie pe lângă sex. O prostituată profesionistă nu întreține doar relații sexuale cu clientul în timpul *rendez-vous*-ului, ci îl iubește, îl îngrijește și-l dezmiardă pe acesta în cel mai casnic mod cu putință. Bărbatul singuratic, timid, cu abilități reduse de cucerire, complexat, care se simte urât, gras, slab sau om de nimic, găsește în casa de toleranță un loc de acceptare „necondiționată“, direct proporțională cu suma achitată. Întrucât nu sunt necesare ritualuri de cucerire sau de curtare, riscul respingerii este eliminat prin gestul achitării banilor, fiind cel mult mimat. Acolo nu este loc pentru odiosul „nu“ cu care trebuie să ne confruntăm de atâtea ori; acolo nu avem nimic de disimulat, camuflat ori dovedit. Mulți dintre marii gânditori, filosofi și scriitori au transformat casele de toleranță într-o sursă nesfârșită de inspirație și într-o manieră de a-și tăinui singurătatea afectivă. În această privință, Cioran mărturisea: „Atmosfera de bordel pe care am experimentat-o eu este de neînchipuit pentru occidentali. Trebuie să mărturisesc că toate acele femei erau unguroaice și nu cred că este cu putință un amestec mai reușit de senzualitate și instinct matern. În Est bordelul era singurul loc unde puteam găsi puțină căldură umană.“

Nu pledez pentru comerțul sexual, însă trebuie să recunosc că multe case de toleranță au jucat, fără intenție, rolul unor centre de asistență pentru o mulțime de bărbați deprimați și potențial sinucigași. Lăsând deoparte orice implicație morală, nu este greu de înțeles farmecul pe care îl exercită aceste locuri de relaxare. Până și scriitorii de renume, precum Charles Baudelaire în *Tânguirea lui Icar,* au ajuns să pună sub semnul întrebării așa-zisele avantaje ale iubirii platonice în favoarea păcătoasei iubiri carnale:

Sunt fericiți, sătui, ușori,
Amanții fetelor pierdute,
Când mie brațele mi-s rupte
Fiindc-am strâns cu ele nori.[1]

În ciuda faptului că mulți bărbați trăiesc în singurătate și par să se adapteze de minune la acest rol, procesul biologic prin care trebuie să treacă pentru a reuși să-și accepte solitudinea afectivă este unul foarte complex și, evident, mult mai dificil decât acela pe care îl implică singurătatea femeii. Statisticile arată că bărbatul despărțit nu este în stare să se bucure de burlăcie timp îndelungat. Un sentiment de anxietate îl determină să-și caute numaidecât o nouă parteneră.

Deși neputința de a divorța se datorează mai multor cauze (de exemplu: sentimentul de vină, simțul responsabilității, iubirea față de copii, problemele financiare), de fapt majoritatea bărbaților sunt prea comozi, iar despărțirea este, prin definiție, incomodă. Bărbatul nu obișnuiește să se arunce în gol fiindcă asta ar însemna să renunțe la principalele izvoare de afecțiune, siguranță, plăcere și oportunitate. De aceea mulți dintre bărbați se ghidează după principiul lui Tarzan: *nu trebuie să dau drumul lianei din mână până nu m-am prins de alta*.

În momentul în care un bărbat își abandonează casa, mai mereu are la îndemână o soluție de siguranță de care să se agațe, chiar dacă uneori se pot ivi „blocaje emoționale". Unii „tarzani" rămân atârnați de două liane, neclintiți și liniștiți, prinși între două situații conflictuale. Prima are legătură cu bunăstarea căminului și cu stabilitatea materială, iar cea de-a doua le furnizează o vâltoare de emoții, asociindu-se cu dorința și nebunia de nestăvilit, care le amintesc de propria virilitate și de faptul că își pot reface oricând viața. În

[1] Charles Baudelaire, *Florile răului și alte poeme,* Chișinău, Hyperion, 1991, traducere de Radu Cârneci.

general, situația conflictuală va fi aplanată de soția sau partenera bărbatului implicat. Să analizăm un exemplu:

A.R., pacient în vârstă de 30 de ani, căsătorit de cinci ani și cu doi copii, își descria astfel consoarta: „E destul de urâtă. Este autoritară și exercită o putere impresionantă asupra mea. Este cu opt ani mai în vârstă decât mine și diferența se simte destul de mult. Trebuie să recunosc că îmi transmite siguranță și știe să mă liniștească când sunt tulburat. De fapt, sunt mai mereu stresat... Nu-i permit să se apropie prea mult de mine sau să mă atingă. Nu știu cum să spun, mă deranjează atingerea pielii ei... Este o femeie cumsecade și mă iubește. Dar nu prea suntem pe aceeași lungime de undă în ceea ce privește gusturile. Sunt destul de plictisit. Nu știu ce să fac..."

A.R. s-a hotărât să ceară ajutorul unui profesionist întrucât se simțea blocat într-o dilemă. De un an și jumătate întreținea relații extraconjugale cu o tânără de 23 de ani, singură și fără obligații, despre care spunea: „Îmi place extrem de mult... E tânără și sexy... Mirosul ei mă încântă, este amabilă și înțelegătoare. Când sunt cu ea mă simt ca un bărbat adevărat fiindcă îmi asum orice situație. Am avut chiar cinci orgasme unul după altul. Îmi place cum se îmbracă, îmi place râsul ei. Dinții albi și uniformi... E foarte tandră. E sufletul meu pereche..." Când l-am întrebat de ce se căsătorise și făcuse copii, n-a fost în stare să-mi ofere un răspuns limpede: „Nu știu... Cred că ea m-a convins. Mi-a zis că, dacă nu ne căsătorim, se va îndepărta de mine. Am făcut-o aproape din obligație... Îmi doream o familie, dar mi-am ales greșit femeia."

În ciuda tuturor evidențelor, care îl îndreptau spre tânără, nu era în stare să se despartă de cealaltă. Se lăsase cuprins de un amestec nociv de vină și teamă și, cu toate că sentimentul de iresponsabilitate îl tulbura peste măsură, mai covârșitoare îi era teama de a greși și de a pierde punctul de sprijin.

Am tot vorbit săptămâni în șir despre posibilitatea despărțirii, până ce într-o bună zi, după cum era de așteptat, relația secretă a fost descoperită. Femeia a reacționat ca orice soție

curajoasă și independentă. I-a trimis un mesaj concis: „Ți-am lăsat hainele la ușă, poți să vii oricând după ele." În ciuda tuturor previziunilor, A.R. a tot implorat și a plâns pentru a fi primit înapoi, însă nimic nu a clintit-o pe doamna jignită. Astăzi, după patru luni, trăiește singur într-un mic apartament și încă nu știe ce să facă. Deși acum este un tată mai bun și nu-i mai lipsesc atât de mult copiii – întrucât se vede mai des cu ei –, încă se mai întâlnește cu „sufletul pereche", iar uneori, mai ales când se află sub efectul alcoolului, bate fără sorți de izbândă la ușa „fostei" ca să-l primească înapoi. Dilema n-a dispărut: amanta *versus* mama adoptivă... Dificilă alegere.

În timpul celor douăzeci și cinci de ani de când îmi exercit profesia, în 85% dintre cazurile de despărțire cu care am avut de-a face femeia a jucat rolul principal. La fel stau lucrurile și în alte țări dezvoltate: după cum afirmă Esther Vilar, 90% dintre divorțuri sunt solicitate de către femei. Dacă situația financiară le-o permite, ele sunt, cu siguranță, mai categorice și mai curajoase decât bărbații. Femeile consideră că lipsa iubirii poate justifica orice despărțire. Am văzut cum relații din cale-afară de machiste și despotice s-au destrămat într-o clipită atunci când femeia, liniștită și pe un ton amabil, i-a spus bărbatului că nu-l mai iubește și că vrea să se despartă: „Cred că mi-ar fi mult mai bine singură, doar cu copiii", „Vreau să fiu liberă", „M-am săturat să tot ofer fără să primesc ceva în schimb", „Vreau să mă regăsesc". Precum personajul interpretat de Mia Farrow în filmul *Alice*, multe dintre femei se satură de rolul soției convenționale, astfel că inițiază o revoluție discretă, care de regulă îl lovește pe bărbat în moalele capului. În asemenea situații, figura machoului suferă o involuție către sânul mamei și către cele mai arhaice forme de teamă și supunere. Prăbușirea eroului. Este limpede: *noi, bărbații, deținem controlul emoțional atât timp cât femeile vor ca noi să-l deținem*.

Bineînțeles că una dintre cauzele dificultății bărbatului de a ține piept solitudinii afective își are izvorul în tiparul egocentric-narcisist, în spiritul căruia sunt educați bărbații în mod tradițional. În multe straturi sociale viitorul bărbat are parte de mai multe privilegii decât femeia: porția cea mai mare la masă, mai multe libertăți și bani de buzunar, mașină încă de la o vârstă fragedă, ei bine, o adevărată avalanșă de favoruri și privilegii pe care ambii părinți i le înșiră la picioare.

Chiar dacă tații joacă un rol precis în transmiterea acestui patrimoniu absurd și discriminator, cu siguranță că femeia deține comanda: „Regina guvernează palatul." După cum sugerează și sociologul și eseistul Gilles Lipovetski, multe dintre societățile aparent patriarhale tăinuiesc o orânduire familială vădit matriarhal-maternă, unde puterea psihologică se află în mâinile matroanei, iar cea financiară în cele ale bărbatului. Lăsând la o parte orice alt considerent, verdictul este unul destul de concis: de regulă, responsabilitatea creșterii bărbatului îi revine femeii. Mamele își alăptează, îngrijesc, dezmiardă, hrănesc, îmbrățișează, protejează, dojenesc, modelează și iubesc fiii cu toată ființa. Dacă pe lângă afecțiunea și grija maternă intervine și o conjunctură machistă pe care ea însăși a asimilat-o (ca, de exemplu, rolul în societate, cultura, religia), aceasta le va transmite progeniturilor, aproape involuntar, o serie de valori care încurajează comportamentul patriarhalist și tiranic. Iată ce spunea Virginia Woolf în această privință: „De-a lungul veacurilor, femeile au acționat precum niște oglinzi care dețin magica și delicioasa putere de a răsfrânge figura bărbatului de două ori mai mare decât în realitate."

Nu tăgăduiesc însemnătatea esențială a îngrijirilor oferite de femei, ci, după cum am afirmat mai sus, susțin că, odată cu procesul de creștere și educare, copiilor le sunt transmise anumite valori eronate, acceptate și potențate atât de tatăl absent, cât și de cultură, guvernată tot de bărbați. Atât „supermamele", cât și tații absenți nu numai că generează în

rândul fiilor o atașare față de mama-doică, ci dau naștere și unui regim emoțional cât se poate de egoist. Fie că ne place ori nu această abordare, bărbatul învață să fie mai curând un receptor, decât un emițător.

Poate că am întreținut, fără să vrem, iluzia că este mult mai important să ne simțim noi înșine împliniți, decât să-l împlinim pe cel de lângă noi, iar această formă unidirecțională de a percepe iubirea ne-a determinat să fim orbi la plăcerea dăruirii ca mod de viață: *bucuria de a avea pe cine să iubim*. A face o persoană fericită este, de fapt, o altă manieră de a împărtăși. Însă mulți bărbați nu au priceput un lucru vital: *suportăm mai ușor faptul de a nu avea pe cine să iubim decât de a nu fi noi înșine iubiți*. Mai precis, nu suntem în stare să ne desprindem de îngrijirea, protecția și afecțiunea cu care ne-au alimentat mamele. Conceptul de bărbat responsabil, detașat, rece și autonom din punct de vedere afectiv reprezintă mai curând o excepție decât o regulă. Avem nevoie ca cineva să se ocupe de noi, iată purul adevăr.

3. Frica de eșec

Pentru orice bărbat obișnuit, crescut și educat în contextul lumii de azi, competiția încă mai face parte din itinerariul pe care îl are de străbatut zilnic. Fie că este înțeleasă ca sfidare și provocare ori ca idoneitate și suficiență, bărbatul tipic este prizonierul acestor semnificații fundamentale ale „puterii", care îi determină în mod considerabil existența.

Dominația reprezintă un principiu de bază care l-a însoțit pe bărbat de-a lungul întregii evoluții. După cum sugerează Sykes în cartea sa *Blestemul lui Adam,* cu cât un bărbat este mai puternic, cu atât are la îndemână mai multe avantaje care îi pot asigura supraviețuirea. Dominația exercitată asupra celorlalți membri îi garantează, pe lângă multe alte privilegii,

hrană, respect și un numeros harem în stare să stârnească invidia oricărui sultan. Mai mult decât atât, bărbatul care face paradă de putere inspiră protecție și siguranță în rândul subalternilor și al grupului din imediata sa apropiere. Drept urmare, bărbatul dominator este mai apreciat și mai dorit de către ambele sexe.

Farmecul irezistibil pe care îl exercită prestigiul masculilor asupra femelelor se manifestă și în regnul animal, atât în rândul speciilor mai avansate, cum este cazul primatelor, cât și în acela al speciilor care ocupă o poziție inferioară pe scara zoologică. În urma unei cercetări realizate pe hamsterii din Siria la sfârșitul anilor optzeci și publicate în *Hormones and Behavior*, oamenii de știință au verificat nivelul de influență pe care îl are dominația ierarhică a masculilor în ceea ce privește preferințele femelelor pentru împerechere. Când agitatele rozătoare trebuia să aleagă între hamsterii „subordonați“ și cei „dominatori“, nu stăteau prea mult pe gânduri: toate se îndreptau orbește înspre cel mai influent și mai respectat, adică „masculul trupei“. Însă partea interesantă este că femelele nu aveau de unde ști de la o primă vedere care dintre ei era masculul dominant. Întrucât șoarecii erau imobilizați, nu-și puteau afișa în mod ostentativ puterea. Le era astfel imposibil să-și manifeste agresivitatea teritorială, care îl caracterizează pe masculul alfa, implicând rănirea sau uciderea rivalului. Totuși, în ciuda aparentei lacune informaționale, toate participantele l-au ales pe dominator.

Cum și-au dat seama care era el de fapt? Este deopotrivă simplu și complicat: un semnal hormonal de superioritate și putere călăuzea simțul olfactiv al femelelor înspre rozătorul râvnit. Masculii dominanți emanau un feromon specific, pe care subordonații nu-l dețineau. Este demn de menționat și faptul că micile rozătoare nu erau deloc netoate; pe lângă vădite avantaje de a se afla în preajma celui mai apt, exista o diferență hotărâtoare în ceea ce privește reproducerea: în timp ce șoarecii dominanți ofereau patruzeci de penetrări

într-o jumătate de oră, cei subordonați ajungeau la o jalnică medie de numai două. Această vădită preferință pe care femelele o manifestă față de masculii superiori este întâlnită pretutindeni, de la lăcuste și cărăbuși până la vite și cimpanzei. Iată, așadar, o veritabilă contribuție filogenetică la binecunoscuta declarație a lui Kissinger: „Puterea este cel mai bun dintre afrodiziace."

Dacă luăm în calcul potențialele beneficii și recompense oferite de autoritate, nu este de mirare că, odată cu trecerea timpului, dorința de a dobândi și menține un statut propriu și familiar s-a transformat în lăcomie și dependență de muncă. Există bărbați pe care vacanțele îi deprimă ori pe care timpul liber îi stresează. Nu știm să ne planificăm și să ne bucurăm de timpul liber: fie ne plictisim, fie ne simțim vinovați. Un pacient care nu atinsese încă vârsta de cincizeci de ani, vicepreședinte al unei faimoase companii multinaționale, se simțea „foarte ciudat", aproape bolnav, când avea parte de o clipă de tihnă. Sensul vieții sale era să producă profit. Atunci când nu avea parte de activitate susținută (adrenalină) și de tensiune se simțea ciudat.

Dacă într-o bună zi ne vom surprinde urmând același mecanism de gândire, atunci vom fi intrat deja în statisticile epidemiologice. De exemplu, rapoartele întocmite de Societatea Americană de Psihiatrie indică o rată a sinuciderilor în rândul bărbaților de aproximativ trei ori mai mare decât în rândul femeilor, iar cifrele sunt similare și în cazul abuzului de substanțe. În țările industrializate speranța de viață a bărbatului este cu opt ani mai mică decât cea a femeii, în cazul în care aceasta nu muncește; dacă muncește, diferența se reduce. Din cauza stresului, indicii de violență în familie și de infarct cresc în mod alarmant. Din păcate, deși suntem amenințați de mortalitatea prematură și de o calitate negativă a vieții, încă ne încăpățânăm să obținem mult jinduita putere. Nu înțelegem de ce unii bărbați suspuși, sătui să tot vâneze poziții, nutresc în străfundul ființei oculta și trădătoarea speranță de a sta acasă. Ambiția îl ucide pe bărbat, mult mai rar și pe femeie.

Teama de eșec, în felul în care am expus-o mai sus, își găsește explicația în două mituri periculoase cu privire la rolul social inoculat bărbatului. Aceste criterii de formare sau, mai bine zis, de deformare își au originea în dăunătoarele tradiții culturale ale vechilor și preistoricilor parametri de dominație biologică. Acestea sunt: a) „Ești ceea ce ai“ și b) „Ești în stare de orice“. Dacă primul criteriu ne îndreaptă atenția către cele mai superficiale aspecte ale vieții, cel de-al doilea ne privează de cea mai importantă dintre virtuți: smerenia.

„Ești ceea ce ai“

Este un alt fel de-a spune „Nu contează cine ești“. Bărbații puternici și civilizați emană și ei propriul feromon. Nu se poate adulmeca, dar este vizibil. Se manifestă în obișnuitele indicii de statut și succes social, precum un loc de muncă însemnat, haine de firmă, card de credit Gold, abonament la clubul de golf, mașină de teren, vilă luxoasă, majordomi și alte mărunțișuri asemănătoare. Până la urmă aceste privilegii compensează totul, așa că nu contează cum este de fapt acela care se bucură de ele. Banii, cel mai evident indiciu al supremației bărbatului civilizat, îi deschid acestuia poarta către nenumărate beneficii specifice genului masculin. Din antichitate și până în actuala postmodernitate, tendința pare să nu fi suferit modificări: bărbatul cumpără frumusețe și tinerețe, iar femeia siguranță și protecție. Zsa Zsa Gabor spunea: „Niciodată n-am urât într-atât de mult un bărbat încât să-i înapoiez diamantele.“

Poetul latin Horațiu scria pe un ton caustic: „Avuția este o regină care oferă strălucire și frumusețe.“

Câteva veacuri mai târziu, versurile lui Francisco de Quevedo adevereau faptul că această mentalitate nu fusese înlocuită:

Cine face din orb curtezan
Și din nesăbuit un chibzuit?
Cine decrepitului zgârcit
Îi slujește drept Iordan?
Cine preschimbă piatra-n mană
Fără a fi adevăratul Ziditor? Sfântul Ban.

Relația dintre putere și poligamie este certificată pentru aproape toate grupurile indigene din America. Cu cât individul este mai suspus – indiferent de statutul pe care îl deține (vraci, mag, vătaf) –, cu atât poate năzui la mai multe femei. Șamanul semințiilor *piaroa* și *guajibo*, căpeteniile indienilor *motilon*, conducătorul populației *chocoano* sau al indigenilor *kogui*[1], cu toții, fără excepție, dețin mai multe partenere.

Dacă în rândul femeilor depresia este cauzată de lipsa de iubire (aceasta este logica), în cazul bărbaților ea se datorează falimentului și pagubelor financiare. Pentru mulți dintre oamenii de afaceri pierderea soției are aceeași însemnătate cu pierderea companiei. În timp ce femeile obișnuiesc să fie competitive una cu alta mai curând pentru ceea ce sunt, majoritatea bărbaților rivalizează pentru ceea ce posedă. Desigur, există și excepții, însă tendința este clară: dacă vrem ca un coleg să se îngălbenească de invidie, nu ne rămâne decât să menționăm, fără a-i acorda totuși prea mare importanță, o ingenioasă investiție în dolari. Invidia îl poate nimici. Nici măcar posedarea vreunui talent special (sportiv, științific, muzical) nu ar fi în stare să producă un asemenea efect: *în rândul bărbaților virtuozitatea este admirată și respectată*, însă rareori invidiată. Deși ar trebui să suprimăm concurența dintre persoane, dacă aceasta este totuși necesară, atunci ar trebui să preferăm să concurăm prin ceea ce suntem, nu prin ceea ce posedăm.

---

[1] Populații care trăiesc în diferite zone din America de Sud.

Emanciparea femeii și intrarea acesteia în câmpul muncii au dat naștere unei noi tipologii pe fondul acestei opoziții dintre competitivitate și posesiune: *femeia de succes în afaceri*. Pentru bărbatul instabil, succesul financiar al perechii sale constituie un adevărat blestem. Unii preferă să fie săraci decât să depindă financiar de parteneră. Alții tind să o eclipseze, să îi pună bețe în roate și/ori să îi disprețuiască meritele, încercând astfel să compenseze cumva lezarea stimei de sine. Aceiași bărbați pot rivaliza din punct de vedere economic cu alți bărbați, caz în care vor admite înfrângerea cu mai mult ori mai puțin stoicism: „Deh, riscurile meseriei..."

„Ești în stare de orice"

Este un alt fel de-a spune „Mai bine te omori decât să nu reușești" sau „Nu ai dreptul să greșești". A spune „Nu știu" sau „Nu sunt în stare" reprezintă un gest de eliberare. Prototipul bărbatului atotștiutor, eficient și apt să rezolve orice problemă poartă în sine credința că noi, bărbații, trebuie să ducem tot greul, să oferim mereu siguranță și protecție. Este adevărat că uneori ne face plăcere să jucăm rolul de salvatori, însă nu întotdeauna. Noul bărbat dorește să se bucure de privilegiul de a cere ajutor fără să i se facă rușine și de a-și asuma greșelile cu onestitate. Nu vrem să fim cei mai buni, vrem să învățăm să pierdem.

La un moment dat am avut de-a face cu tatăl unui pacient adolescent. Tânărul nu se putea hotărî ce studii să urmeze. Era o persoană sensibilă și inteligentă, mai curând atrasă de domeniul științelor umaniste decât de alte profesii. Însă, după cum bine știm, bărbatul își alege cariera în funcție de posibilitățile economice ale acesteia, și nu ținând seama de talentele înnăscute. Majoritatea părinților preferă ca fiul lor să fie un inginer mediocru mai curând decât un geniu al literaturii. În cazul de față, tatăl își dădea consimțământul în

privința unora dintre posibilele cariere și părea să aibă o atitudine deschisă. Totuși, pacientul meu nefiind o persoană categorică, încerca să găsească soluții care să împace și capra, și varza. Renunțase la muzică (adevărata vocație) și la antropologie. Noua luptă se dădea între design industrial și psihologie, domenii care nu îl mulțumeau îndeajuns pe tată, mai ales cea de-a doua. După ce-am schimbat câteva vorbe cu domnul în cauză, am priceput pe dată povara tânărului. Tatăl său, un bărbat înalt cu o ținută impecabilă și cu o manieră de a merge, vorbi și gândi asimilabile unui „maniac al succesului“, și-a rezumat astfel poziția: „Eu nu-i cer prea mult. Poate alege orice îi surâde, însă cu două condiții: să fie o profesie rentabilă, iar el să se numere printre cei mai buni. Măcar printre primii cinci. Dacă ține seama de aceste condiții, nu-i va lipsi nimic în viață. Nu încerc să-l influențez, însă contează numai producția. Dacă nu, atunci la ce-i bună profesia dacă nu se poate trăi de pe urma ei? Chiar cer prea mult? Lumea le aparține oamenilor de succes, iar eu vreau ca fiul meu să fie unul dintre aceștia.“ Când i-am replicat că unii dintre oamenii de succes pierd ocazia de a se bucura de viață, a cam strâmbat din nas. Ca urmare a acestei întrevederi, tânărul nu s-a mai prezentat la ședințe. După câțiva ani, la un concert inaugural al Orchestrei Filarmonice, am fost surprins să-mi recunosc pacientul, peste care trecuseră anii și care interpreta un solo pentru vioară dinaintea unui auditoriu încântat. Dacă luăm în calcul salariul unui muzician și prestigiul redus cu care îl gratifică societatea, mi s-a părut normal că nu l-am zărit pe tată printre spectatori.

Forța organizatoare, calitatea de lider și darul conducerii pot fi virtuțile unora dintre noi, dar nicidecum o obligație înnăscută a bărbatului. Mulți bărbați sunt neîndemânatici, nu au stofă de director și nu se pricep la luarea de decizii, însă au în schimb alte virtuți. Eficiența este bună și recomandabilă, dar lipsa unor limite ale atitudinii eficiente poate fi realmente primejdioasă. Exigența de a depăși întotdeauna orice limită îi

impune bărbatului *datoria de a fi mereu un învingător*. Imaginea ideală a reparatorului ambulant, cu atelier propriu și ustensile de ultimă oră, nu li se potrivește tuturor bărbaților. Mulți dintre noi nu suntem în stare să schimbăm un bec, nu avem idee cu ce se mănâncă mecanica, nu avem bormașină și, ceea ce pare a fi încă și mai grav, nici măcar nu știm să o mânuim. (Din fericire, noi, bărbații neputincioși, ne putem baza pe ajutorul necondiționat al experților din Pagini Aurii.) Nu recomand defel trândăvia și delăsarea, ci mai curând *dreptul de a fi inutil*. De a putea șovăi fără teamă și de a nu ști cum să reacționăm, fără să ne intereseze prea mult evoluția societății și totuși fără să ne pedepsim din cauza asta.

Asumarea propriilor limite reprezintă un binemeritat repaos. „Egoul ideal" coboară din stratosferă și se apropie cu pași sinceri de „egoul real". Se expune din punct de vedere psihologic, cu toate părțile sale, deopotrivă rele și bune. Nu contează că ne ies la iveală toate neputințele; tocmai acestea ne umanizează. Nu contează că trebuie să ne recunoaștem public ignoranța; ea ne purifică. Dacă nu am avea niciun cusur, am pierde plăcerea învățării și fascinația descoperirii. Sentința bărbatului înfrânt este la fel de simplă și de reconfortantă: „Bucură-te, din fericire nu le știi pe toate, iar partea cea mai bună este că nici nu poți să faci totul!"

Dreptul la slăbiciune

Paradigma forței bărbătești a acționat în două sensuri, ambele negative pentru bărbat. Pe de o parte, i-a blocat cu neîndurare slăbiciunea înnăscută, de la natură, iar, pe de altă parte, a promovat și intensificat o serie de obiceiuri vădit exhibiționiste în folosul așa-zisei forțe. Atât în primul caz (reprimarea emoțiilor elementare), cât și în cel de-al doilea

(dependența de aprobarea socială) consecințele sunt castratoare.

Dreptul la slăbiciune înseamnă capacitatea de a accepta, fără urmă de remușcare, orice manifestare a blândeței, desigur, nu a aceleia de ordin patologic. Dreptul de a simți teamă, de a eșua, de a greși, de a nu ști cum să reacționezi, de a profita de desfătătorul timp liber nu ne îndepărtează de virilitate, ci mai curând ne apropie de dimensiunea umană a acesteia. În această latură atât de specială se odihnește androginul din fiecare dintre noi, care a fost înlăturat cu cruzime de tiparul bărbatului robust și grosolan. Noul bărbat nu disprețuiește curajul: îl asumă, dar nu devine obsedat de acesta.

Exercitarea dreptului la slăbiciune nu implică abordarea inversă, adică proclamarea slăbiciunii ca virtute recomandabilă. Redobândirea delicateței nu presupune „travestirea" bărbăției ori preamărirea bărbatului molâu, nesigur și pasiv, rușinat de propriul sex și denaturat, imitator al valorilor feminine. Siguranța de sine, capacitatea de a împiedica exploatarea personală, temeinicia în atingerea scopurilor și spiritul combativ sunt valori râvnite de orice persoană, fie ea bărbat ori femeie. Ceea ce trebuie blamat este *frica irațională de slăbiciune* și stupidul obicei de a etala puterea cât este ziua de lungă numai pentru a „câștiga puncte" și a fi iubit.

Bărbatul este înzestrat cu o forță particulară, specifică genului său, de care nu poate și nici nu trebuie să se lipsească. Însă deține și o slăbiciune seducătoare și tandră, care nu este nici rahitism, nici infirmitate, ci manifestarea acelui dram de feminitate care sălășluiește în constituția fiecăruia dintre noi.

Partea a II-a

ȘTIU ȘI POT BĂRBAȚII SĂ IUBEASCĂ?

Despre mitul insensibilității bărbatului și presupusa lui incapacitate de a iubi

Dacă este să vorbim pe șleau, „arta de a iubi“ nu este una dintre acele virtuți pe care bărbatul le-a putut exercita în tihnă. Viața afectivă a bărbaților se petrece într-un fel de zonă endemică, îndeajuns de sinuoasă și prea puțin favorabilă încât să-i permită iubirii să se împlinească în voie. Iubirea ne entuziasmează, dar uneori ne încurcă ițele și nu mai știm cum s-o scoatem la lumină. De fapt, sincer vorbind și parafrazând jargonul *hippie*, ne-am străduit mai mult să ducem războaie decât să clădim iubire. Atunci când eram tineri, în anii 1960, ne împodobeam cu margarete, protestam împotriva războiului din Vietnam, recitam cele patru teze ale lui Mao Zedong și răsturnam ordinea prestabilită, încercând de fapt și să recuperăm iubirea pierdută de umanitate. Din nefericire, n-am reușit ori poate că nu am avut suficient timp la dispoziție. Au rămas ceva urme, similare acelora lăsate de pojar, ici-colo puțină mâncărime și roșeață, dar nimic mai mult; n-am atins vârful.

În acea epocă, noi, bărbații, încă ne mai îngăduiam câteva devieri simpatice de la prozaica virilitate – deopotrivă agreate și potențate de către tovarășele noastre eliberate de prejudecăți –, însă tații noștri duri și înțelepți erau de o cu totul altă părere. Îmi amintesc că surorile mele îmi îndreptau părul (cu fierul de călcat și hârtie), iar tatăl meu mă privea în tăcere parcă vrând să spună: „Nu poate fi copilul meu.“ În schimb, mamei mele chiar îi plăcea direcția în care mergeam, așa că atunci când ieșeam în oraș îmi culegea o ultimă scamă de pe haină și își lua rămas-bun cu un gest domol de „Mergi cu Domnul“. Cămășile înflorate, pantalonii evazați, pantofii

cu toc sau cu talpă din lemn, apetitul pentru flori, amurguri, poeme, Cortázar, Hermann Hesse, Maharishi, Krishnamurti și Beatles erau tot atâtea elemente care alcătuiau panoplia bărbaților din acele vremuri; în plus, nu prea ne împăcam cu săpunul, ne făceam cozi împletite și ne împărțeam cu bunăvoință partenerele, iar ele procedau în același fel cu noi. Exista atunci un sâmbure de afectivitate, o atmosferă degajată și psihedelică, în care tandrețea conviețuia în pace și armonie cu genul masculin. Am ajuns la concluzia că noi, bărbații, ne-am aflat pe parcursul acestei „etape revoluționare" pe urmele unei eliberări personale care depășea orice ideologie. Exista o atmosferă afectivă din care ne alimentam în tihnă și pe care o îmbrățișam cu inima deschisă. Deși toate acele extravaganțe aparțin acum trecutului, se mai ivește din când în când câte un dram de nostalgie, amintirea, greu de reprimat, a unor emoții care ne șoptesc amețitor ce s-ar fi putut întâmpla, dar n-a fost să fie.

Dacă vrem cu adevărat să trăim la cote maxime experiența afectivă, atunci ce ne împiedică? Ce ne lipsește sau ce ne este de prisos? De ce nu ne încumetăm să-i iubim cu toate forțele pe oamenii care ne ies în cale? Când vorbesc despre o „zonă endemică" mă refer de fapt la un ansamblu de factori, cu precădere psihosociali, care îngreunează manifestarea afectivității în rândul bărbaților. Deși unele triburi pot face excepție de la această regulă, dovezile psihologiei indică faptul că majoritatea bărbaților civilizați sunt împovărați cu o serie de dileme cu care femeile n-au de-a face. Pe lângă faptul că habar n-avem ce să facem cu iubirea, de parcă ne-ar frige, de multe ori nici nu reușim să o trăim cu adevărat din cauza atâtor poveri negative. Ca să putem iubi în pace este important atât să descoperim noi moduri de a lega relații, cât și să ne lepădăm de cele vetuste.

În continuare voi semnala trei conflicte afective care au caracterizat viața amoroasă a bărbatului și care încă necesită rezolvare: a) dezechilibrul interior dintre sentimentele pozitive și cele negative, care ne împiedică accesul liber la tandrețe, b) opoziția afectivă pe care o manifestăm față de femei și care

ne împiedică să ne identificăm cu esența masculinității și să ne apropiem de aceea a feminității, și c) dificultatea de a ne dărui fiilor noștri prin latura noastră maternă.

Conflictul emoțional primar

Despre lupta emoțională interioară a bărbatului și falsa incompatibilitate dintre agresiune și tandrețe

În rândul bărbaților predomină o străveche dihotomie emoțională, abordată incorect și aparent lipsită de soluții, care deopotrivă ne extenuează și ne induce în eroare. Încă din fragedă pruncie ne simțim obligați să *ne potențăm instinctele opozitive agresiv-destructive și să ne temperăm abordarea tandru-constructivă*. Adică un efort dublu, extenuant și cu totul nenatural. De multe ori nu vrem să ducem războaie și totuși ne luptăm, de multe alte ori simțim nevoia să plângem, dar ne înăbușim lacrimile. Procedăm de parcă ni s-ar fi inversat cablurile: în loc să ne controlăm nivelurile de violență și să dăm frâu liber sentimentelor pozitive, ne reprimăm manifestarea afecțiunii și îi permitem periculoasei agresiuni să iasă la iveală. Să studiem pe îndelete acest scurtcircuit emoțional.

1. Războinicul interior și cultul violenței: exaltarea sentimentelor negative

Agresiunea fizică sau verbală – adică lipsa de respect sau, dacă doriți, încălcarea drepturilor celorlalte persoane – reprezintă întocmai reversul experienței iubirii. *Unde există violență nu există iubire*. Pot exista variante distorsionate ale plăcerii,

care se îmbină și se confundă cu sentimentul pozitiv, ca în cazul sadismului sau al masochismului, dar nicidecum nu poate fi vorba despre iubire. Indiferent de forma în care se manifestă, agresiunea este extrem de molipsitoare și împiedică exprimarea afecțiunii. Datele sunt cât se poate de grăitoare: majoritatea bărabaților care au fost loviți în copilărie ajung la maturitate să fie ei înșiși agresivi, manifestându-și violența prin agresarea femeilor și, mai ales, a bărbaților.

Spre deosebire de femei, tendința bărbatului către agresiune și alte forme de manifestare a dominației se datorează unor factori atât biologici-evolutivi, cât și socio-culturali. Atunci când moștenirea speciei este potențată de miturile sociale, rezultă de obicei un ticălos îmbrăcat în smoching.

Vechiul luptător

În ceea ce privește biologia, pare de netăgăduit că noi, bărbații, deținem o serie de hormoni care ne predispun la a fi întotdeauna gata de atac. Am putea spune că violența dăinuie înlăuntrul nostru. Dacă unui vrăbioi i se extrag testiculele (cântăresc un miligram și au lungimea de un milimetru), micul animal devine supus, pasiv și apatic din punct de vedere sexual. Nu ar mai lupta pentru propria-i supraviețuire, iar zilele i-ar fi numărate. În schimb, dacă i se injectează o anumită cantitate de steroizi, cu precădere testosteron, pasărea s-ar deștepta din letargie și ar căpăta iarăși acele comportamente tipice masculului. Înăuntrul lui prinde viață din nou motivația sexuală de nestăvilit, agresiunea, dominația și instinctul teritorial. Același lucru se întâmplă cu mai toate animalele și chiar cu omul. După cum spunea Carl Sagan, „cu cât un animal are mai mult testosteron, cu atât este mai dispus să-și sfideze și să-și domine posibilii rivali".

De asemenea, testosteronul pare să explice de ce ritualurile sexuale au o tentă agresivă în lumea animalelor: „Te doresc“ poate să însemne „Am să te omor“ sau invers; cu alte cuvinte, interpretarea greșită a acestor semnale poate fi fatală. Poate tocmai de aceea procentajul respingerilor pe care le suferă un cimpanzeu din partea femelelor ajunge la numai 3%. Un rezultat care stârnește invidia oricărui bărbat.

Cu toate că noi, bărbații, avem și hormoni feminini, testosteronul este decisiv pentru masculinitate. Absența acestuia poate feminiza organele genitale ale unui embrion masculin, iar excesul le poate masculiniza pe cele feminine. Însă cel mai surprinzător fapt este că testosteronul pare a fi un hormon plăcut pentru bărbat. O groază de investigații confirmă faptul că animalele învață mai repede sarcini cu diferite grade de complexitate atunci când recompensa este măsurarea forțelor cu un alt mascul, ca și cum ar spune „Nimic nu mă stimulează mai bine ca o luptă zdravănă“. Studiile de psihologie socială referitoare la efectele confruntărilor dintre găștile din suburbii și grupurile marginale arată că în anumite culturi suburbane „lupta de dragul luptei“ poate fi la fel de satisfăcătoare și poate crea același grad de dependență precum narcoticele. Rebeli fără cauză de genul lui James Dean au existat dintotdeauna.

S-ar părea că un cocteil reușit de androgeni și testosteron definește două dintre cele mai râvnite necesități ale masculului: sexul și agresiunea. Problema apare în momentul în care îi permitem instinctului să-și iasă din matcă: în acest caz ne aflăm dinaintea unei afecțiuni psihologice care depinde de controlarea impulsurilor. Unul dintre pacienții mei, agresor cronic, își explica astfel furia de nestăvilit: „Când mă apucă, mă simt de parcă toată viața mi-ar depinde de starea asta. Nu mai reușesc să mă-nfrânez... Cu cât lovesc mai mult, iar victima urlă mai tare, cu atât devin mai agresiv. În acele momente nu mai sunt eu. De parcă ar mai exista o altă personalitate în mine. E ca un cerc vicios din care nu pot ieși. Iar când îmi dau

seama... Dumnezeule mare! Nu-mi vine să cred ce-am făcut... Dar este deja mult prea târziu.“ Un cerc vicios letal și o vină tardivă. Este limpede că în astfel de cazuri s-a pierdut simțul realității: se apelează la cruzime pentru a ține piept oricărei lupte, dar fără să existe vreo luptă și fără ca adversarul să se poată apăra.

În universul femeilor totul pare a decurge mai pașnic. Cu toate că și ele au testosteron, cantitatea de estrogen (responsabil cu stăvilirea agresivității) și de progesteron (hormonul care asigură îngrijirea și protecția progeniturilor) este mult mai ridicată. Trebuie menționat că aceste diferențe hormonale, cu toate că sunt distinctive, se pot inversa atunci când situația o cere. Niciodată nu am fost de acord cu stereotipul potrivit căruia femeile nu sunt în stare să conducă un automobil; multe dintre ele o fac chiar mai bine decât noi. Trebuie însă să admit că în unele șoferițe care conduc pe străzile aglomerate are loc o metamorfoză stranie. Nu știu dacă este de vină testosteronul ori dacă acestea profită de situație pentru a se elibera de toate umilințele îndurate din partea misoginilor, cert este că ceva se petrece cu ele. Mai mult, agresivitatea lor este direct proporțională cu dimensiunile bolidului. Nu mă refer la acele gesturi ofensatoare, deghizate și aproape imperceptibile, ale căror victime au fost și ele în repetate rânduri, ci la vădita intoleranță, la provocările amenințătoare și la lipsa de respect în trafic (de exemplu, nu cedează trecerea). În unele circumstanțe, chiar și doamnele mai feminine pot ajunge să fie la fel de sălbatice precum cel mai crud dintre vikingi. Mai mult decât atât, înclin să cred că în situațiile limită, când propria viață sau aceea a ființelor iubite se află în pericol (o mamă care își apără copiii), diferențierea sexuală se reduce la zero. În asemenea cazuri nu mai provenim nici de pe Marte, nici de pe Venus, ci suntem cu toții pământeni furioși.

În ceea ce privește impulsurile agresive inconștiente, unii autori au ajuns la concluzia că originea războaielor ar trebui căutată în tendința înnăscută a masculilor de a ucide. Ca și cum

un brutal instinct criminal i-ar împinge pe bărbați să-și facă de petrecanie unul altuia. Nimic mai absurd decât această idee! Datele antropologice nu sprijină ideea potrivit căreia războiul face parte din natura umană a bărbatului. Unele populații primitive, precum locuitorii din Insulele Andaman, din apropierea Indiei, indienii *shoshoni* din California și Nevada, tribul *yahgan* din Patagonia, indigenii *mission* din California, populația *semai* din Malaysia și *tasaday* din Filipine, nu au purtat și nici nu se gândesc să poarte războaie. Deși pare greu de crezut, ei nu au practicat niciodată omuciderea organizată în lupte intertribale. În alte cazuri, semințiile extrem de belicoase, cum sunt indienii din sud-estul Statelor Unite, își dezvoltă după una sau două generații, fără să aibă loc însemnate mutări genetice, tipare solide de comunicare și pacifism, diametral opuse înaintașilor lor. Dacă natura umană a bărbatului ar deține un germene combativ distructiv, atunci asasinatul ar fi trebuit să fie acceptat pretutindeni, însă, după cum indică antropologia și psihologia transculturală, lucrurile nu stau tocmai așa. Totuși, aceste studii au găsit o evidentă diferență între bărbat și femeie. Când societatea este dominată de bărbați și nu există niciun grad de participare feminină, războaiele aduc față în față persoane de aceeași etnie, rude sau vecini: *nu scapă nimeni*. Însă în societățile în care supremația nu este exclusiv masculină și în care femeile sunt active la toate nivelurile (matrilineare), nu se duc războaie între persoanele care aparțin aceleiași rase ori aceluiași grup lingvistic: *femeile au mai multă grijă de semenii lor.*

Luptătorul social

În ceea ce privește cauzele sociale, problema se complică. Cu toate că testosteronul încă ne mai curge prin vene și că uneori ne face plăcere să ne luăm la pumni cu câte un

necunoscut care s-a uitat chiorâș la noi, în ființa umană prevalează alte atribute (valori și principii) care domolesc acele tendințe vechi și, în aparență, de nestăvilit. Altruismul, prietenia, respectul, munca în echipă și sacrificiul cu bună știință în favoarea idealurilor, toate acestea se opun agresivității oarbe și haotice. Este adevărat că nu prea ne dăm silința să le cultivăm ori să le punem în practică, însă important este că mijloacele există și că ne sunt la îndemână. Biologia nu ne poate explica decât anumite aspecte ale comportamentului nostru, fără a-l și justifica. Logica umană are nevoie de o bază etică și morală, adică de umanizare. După cum spunea Jung, „să-i permitem războinicului interior să se manifeste întrucât numai așa îl putem depăși". Dacă lipsa dorinței de a obține glorie poate reduce proporțiile războaielor și dacă respectul favorizează crearea condițiilor indispensabile pentru atenuarea agresivității, atunci ce ne împiedică să ne schimbăm? De ce nu-l putem înfrânge pe mercenarul din noi?

Răspunsul este simplu: cultura patriarhalistă preamărește și promovează o imagine agresivă și distorsionată a bărbatului: „Dacă nu ți se dă de bună voie, atunci ia-l cu forța." Educația realizată în societate nu recomandă depășirea stadiului de războinic, ci mai curând îl glorifică și conservă într-o fază primitivă. Indiferent de vârstă, majoritatea activităților cotidiene ale bărbatului gravitează în jurul unor înfruntări fundamental competitive și/sau distructive. Dacă am analiza îndeaproape conținutul anumitor filme, jocuri pe calculator, haine bărbătești, sporturi rezervate bărbaților, jucării și benzi desenate, am observa că în toate aceste cazuri apologia violenței masculine se află pe cele mai înalte culmi ale sale. Iată cum se păstrează în viață acel spirit de prădător care se presupune că sălășluiește înlăuntrul fiecărui băiat. Răpăitul tobelor încă mai răsună.

Deși ideea importanței violenței masculine se poate strecura în mintea unui copil în diferite feluri, determinantă este probarea acesteia, adică ce învățăminte extrage copilul din practicarea violenței și din experiențele trăite odată cu

creșterea în dificila lume masculină. Mă refer la școala străzii. Mulți dintre noi am dat uitării acei ani ai copilăriei când eram nevoiți să facem față unei confruntări între băieți cu adevărat amenințătoare. Nu conta dacă era sălbatică, crudă ori subtilă: se afla mereu printre noi. Fie că aparțineam clasei de sus, de mijloc ori de jos, fie că era vorba de luptă în câmp deschis ori de război rece, dacă nu eram în stare să contraatacăm, atunci eram, psihologic vorbind, distruși. Un exemplu grăitor îl constituie curtea școlii; ea reprezintă scena pe care se desfășoară multe dintre rolurile oricărui bărbat mediu. Este anticamera a tot ceea ce într-o bună zi are să se petreacă în exterior. Aici are loc *antrenamentul*.

Întrucât eram fiul unor imigranți din clasa de mijloc, mi-am făcut studiile primare la o școală publică de cartier. Ne cunoșteam cu toții între noi și făceam parte din aceeași „gașcă". Amintirile mele din acele vremuri sunt deopotrivă fericite și triste, punctate cu momente legate de activități marțiale și scandaluri: insulte, alianțe strategice, îmbrânceli, șuturi, adorarea celui mai puternic și exploatarea celor mai slabi, lingușirea profesorilor, curse de sprint, sărituri în înălțime, chiulul de la ore fără a fi observat, cel mai înalt jet de urină, limbajul vulgar, aruncatul cu cretă, înscrierea cât mai multor goluri, strădania de a nu fi rezervă în echipa de fotbal, câștigarea primului loc, simpatia directorului, în fine, o întreagă listă de competiții. Îmi aduc aminte că în școală aveam un coleg mătăhălos pe nume Linares, de care îmi era frică pentru că își pusese în gând să-mi facă viața amară. Metoda lui de nimicire era consecventă și sistematică și avea mai multe variante. Una dintre acestea era să se furișeze prin spatele meu și să-mi dea capace (să mă plesnească peste urechi). Pe lângă faptul că degetele lui semănau cu niște crenvurști gălbejiți (într-atât îmi este memoria de riguroasă...), cele trei sau patru grade sub zero ale iernii contribuiau la ințețirea durerii, astfel că o resimțeam întreaga zi. Alteori recurgea la o variantă mai sălbatică și mai directă, și de această dată având ca țintă bietele mele urechi, dintr-un motiv pe care nu l-am

înțeles niciodată. Din senin și fără nici un motiv anume, în timpul pauzei se trântea peste mine, mă ridica ca pe un sac de gunoi, mă ducea în spatele unor arbuști și mă arunca la pământ cu fața în jos. Apoi se așeza pe mine, mă apuca de lobii urechilor cu putere și trăgea în sus fără milă, până începea să-mi curgă sânge. După ce-și termina cumplita sarcină, mă abandona, cocoșându-se de râs și îndreptându-se către slăbănogul deșirat pe care-l poreclaserăm cu toții „Nagâțul". În acele clipe de tortură și de umilință curtea era plină de încăierări similare, deși mai subtile și mai discrete pentru a scăpa de sancțiuni. Fiecare subgrup își ducea propria luptă. Unii țipau, alții se fugăreau, un grup își regla conturile, iar matahala mă încălecase. Totul părea cât se poate de firesc, ca în *Apocalypse Now*. Iar povestea se repeta atât de des, încât nimeni nu-i mai acorda atenție. Profesorii parcă trăiau pe altă lume (mai ales când ni se predica „importanța respectului" la ora de religie), iar dacă vreunul dintre noi se smiorcăia, răspunsul era unul tipic masculin: „Trebuie să-ți porți singur de grijă." Maică-mea era cu adevărat îngrijorată de rănile mele vizibile de la urechi, însă nu avea de unde să știe că fiul ei era victima unui monstru; în plus, orgoliul meu masculin nu-mi permitea să-i mărturisesc adevărul. Ei bine, toate strategiile mele de supraviețuire s-au dovedit zadarnice, mă simțeam legat de mâini și de picioare. Totuși, din fericire pentru stima mea de sine, povestea a avut un final fericit. Într-o bună zi, pesemne datorită sufletului binecuvântat al bunicii mele, la noi în cartier s-a mutat un băiat nou, care a fost înscris, desigur, la aceeași școală. Îl chema Pelozato, era un țărănuș necioplit, înalt și bine făcut, cu pielea tăbăcită și cu mâinile ca niște lopeți. Locuia la două case depărtare de mine și, după ce s-a desfătat cu pizza incredibilă pe care-o făcea maică-mea, am reușit să-i câștig prietenia și, mai ales, papilele gustative. Îmi aduc aminte că într-o pauză oarecare Linares tăbărâse, ca de obicei, pe mine, gâfâind de plăcere și apăsându-mă cu greutatea unui tanc Sherman care se deplasează cu încetinitorul; însă de data aceasta atacul avea să cunoască un alt final.

A fost suficient ca noul meu prieten să-și întindă doar unul dintre brațele-i robuste, iar agresorul obez s-a dus de-a berbeleacul, cu o mutră cretină de om uluit și cu nasul sângerând. Minunea se săvârșise! Sfântul Pelozato avea să mănânce pizza făcută de mama mulți ani de atunci încolo. Și merita cu prisosință!

Dacă am modifica puțin scenariul și numele din relatarea de mai sus, nu s-ar simți prea mari diferențe față de filmele cu deținuți din anii 1970: *San Quentin, Evadare din Alcatraz* sau *Evadarea din Gorgona*. Pățania de mai sus simbolizează o bună parte din lupta oamenilor pentru supraviețuire, cu bunele și relele ei. Sadismul feroce, onoarea, ura, complicitatea, supunerea, oportunismul, agresivitatea, teroarea, interesul, altruismul și prietenia, toate aceste concepte fac parte dintr-un sistem educativ ignorant și complice. În acest context, agresiunea garantează supraviețuirea, fiind o aptitudine necesară adaptării, imposibil de combătut. Nu aveam altă opțiune. Cu toate că sistemul educativ s-a schimbat, structura de bază a multor drame sociale s-a menținut. Este posibil ca în unele dintre instituțiile educaționale moderne conflictele să aibă un caracter mai curând psihologic, mai puțin dramatic și mai civilizat, însă tema violenței concurențiale încă mai dăinuie. *Noi, bărbații, depunem mai multe eforturi pentru a ne scoate la iveală latura masculină agresivă, pe când femeile se străduiesc să-și arate mai degrabă latura tandră a feminității.* Într-o manieră inexplicabilă, credem că brutalitatea ne reafirmă, deși ea ne distruge de fapt.

După cum am spus, noul fel de a înțelege masculinitatea nu dorește să-l suprime pe războinic, ci să învețe să se slujească de el. Furia este o emoție indispensabilă pentru propria afirmare atunci când se pune problema apărării drepturilor sau a depășirii unor obstacole, însă poate deveni un cuțit cu două tăișuri dacă nu este bine canalizată. Atunci când furia este activată just, ea se preschimbă în asertivitate, adică în exprimarea adecvată a sentimentelor negative fără a încălca drepturile celorlalți: posibilitatea de a spune „nu“, de a-ți

exprima dezaprobarea, de a oferi o părere contradictorie, de a-ți manifesta furia și așa mai departe. Dacă furia lucrează în folosul principiilor, atunci războinicul se umanizează. Modul de viață ostil, exigent și arogant pe care l-a instaurat societatea patriarhalistă clasică a neutralizat lupta firească pentru supraviețuire și a decretat abuzul de forță ca pe o valoare a bărbatului. Ura ne impune să îl percepem pe celălalt nu ca pe un interlocutor puternic (Adela Cortina), ci mai curând ca pe un receptacol al aversiunii noastre, adică inamic. După cum afirmă psihanalistul cognitivist Aaron Beck în cartea sa *Prizonierii urii*, „atunci când urâm, atât persoana care urăște, cât și cea urâtă rămân prizonierii acestei forme de gândire extrem de primitive".

Lăsând deoparte orice metafore și orice încercare de reevaluare a artei războiului, mulți dintre noi, bărbații, ne-am săturat să mai luptăm de dragul luptei, de parcă numai lupta ne-ar putea face să ne simțim bărbați adevărați. Majoritatea dintre noi ne-am lecuit de legenda bărbatului de neîmblânzit. A venit timpul să ne descotorosim de armura greoaie și stingheritoare și să-i permitem organismului să se odihnească după atâta testosteron. Abia atunci când reducem nivelul de agresiune pricepem că ne ia mai mult timp să ne facem dușmani decât prieteni. Cu toate că mulți dintre bărbații scandalagii își vor simți bărbăția lezată, nu avem încotro: ca să putem conviețui în pace trebuie să lăsăm garda jos și să ne detașăm de ură.

2. Controlul emotivității și reprimarea sentimentelor pozitive

Ideea potrivit căreia bărbatul ar fi insensibil este deopotrivă nefondată și absurdă. Cultura tot încearcă de veacuri bune să înlăture sentimentele pozitive din sufletul bărbaților, însă fără sorți de izbândă. După cum ne demonstrează

istoria, se pare că de-a lungul anilor sensibilitatea masculină nu s-a diminuat. Spre surprinderea multora, fie aceștia bărbați sau femei, bărbatul și-a lăsat amprenta propriilor sentimente în diferitele zone ale creativității umane (spiritualitate, artă, știință). Nu neg posibilitatea ca însuși faptul că bărbații au deținut controlul asupra domeniilor financiar și politic să fi determinat o prezență preponderent masculină în aceste dimensiuni ale vieții sociale; ceea ce vreau să spun este că bărbatul este absolut capabil să simtă afecțiune și să se emoționeze. Afișarea puterii nu îi este suficientă ca atare pentru ca procesul creației să aibă loc: este nevoie de cineva care să vibreze, iar bărbații sunt capabili de așa ceva.

Problema bărbatului nu este atrofia sentimentală, ci mai curând frica de a-și dezlănțui întregul potențial afectiv, fără nicio cenzură. Cei mai mulți dintre bărbați cred că emoțiile copleșitoare i-ar face mai vulnerabili și, prin urmare, mai expuși la atacuri. Două astfel de prejudecăți blochează comunicarea afectivă a bărbatului: „Dacă îmi exprim liber toate sentimentele, înseamnă că sunt slab și efeminat, deci voi fi cu siguranță respins" și „Dacă mă lepăd de scutul raționalității, atunci voi fi la mâna tuturor, iar ei vor profita de mine". Așadar, teamă și neîncredere.

În realitate, pe când cea de-a doua opinie este falsă (lumea nu este chiar atât de rea), prima remarcă conține un sâmbure de adevăr. Contrar părerii generale, studiile de specialitate și experiența clinică sunt pline de cazuri în care bărbatului nu-i merge prea bine atunci când lasă jos garda afectivă. Mai mult, plouă cu critici de pretutindeni: bărbații și femeile deopotrivă îi pun la îndoială virilitatea. De fapt, studiile referitoare la percepția comportamentului afectiv bărbătesc în cadrul societății arată că există un risc real al respingerii. Suntem mult prea suspicioși în privința exceselor emoționale masculine. Dacă bărbatul se menține între anumite limite, atunci tandrețea este tolerată de ceilalți bărbați și devine aproape afrodiziacă pentru femei; însă dacă el depășește

limita, atunci treaba se strică. Vă supun atenției un exemplu din propria mea viață.

Cu ceva ani în urmă, când mă aflam la începuturile carierei, am mers la cinematograf cu un grup de prieteni ca să vedem filmul *Campionul*, o poveste frumoasă, dar tristă, despre relația dintre un tată văduv, boxer, și copilul său. Fiecare dintre noi venea însoțit de câte o parteneră. Pe prietena mea o plăceam foarte mult și, cu toate că ne aflam abia la începutul relației noastre, exista o atracție reciprocă de pe urma căreia nădăjduiam să obțin ceva beneficii. Când s-au stins luminile, i-am atins brațul, nici prea lent, dar nici prea îndrăzneț, și ne-am luat de mână. Totul a mers de minune până când am intrat cu totul în povestea din film. Scenariul era atât de dramatic (totul părea să prezică moartea tatălui și, evident, faptul că băiatul bălai, simpatic și pistruiat avea să rămână orfan), încât în doar câteva clipe jumătate din spectatorii din sală și-au scos batistele la vedere. O astfel de situație, mai adecvată și, oricum, asociată mai frecvent cu rolul femeii în societate, poate deveni un coșmar pentru un tip sensibil (smiorcăit). De regulă, tortura începe atunci când din străfundul ființei năvălește o senzație de „nod în gât“, împreună cu impulsul firesc de a plânge din toată inima și fără oprire, dar, în același timp, și forța potrivnică, încercând în zadar să stăvilească cinci milioane de ani de evoluție. Digul reținerii se fortifică, omul încearcă să-și înghită lacrimile cu orice preț, ba se gândește la altceva, ba îl ispitesc chicoteli netoate, în timp ce o ambianță de jenă și nesiguranță începe să amenințe statutul unei așa-zise masculinități șovăielnice. În această încăierare interioară trebuie să învingă numaidecât stăpânirea de sine a bărbatului, după cum poruncesc obiceiurile. Din nefericire, așa cum mi se întâmplă mai mereu, în acea zi dominația interioară a dat chix. După numai câteva minute mecanismele de apărare au clacat în fața puterii covârșitoare a unei smiorcăieli de nemângâiat, adică dinaintea unui plânset pe care nu aveam cum să-l disimulez.

În ciuda argumentelor care ar putea fi aduse împotriva înăbușirii emoțiilor, în favoarea dreptului de a plânge în hohote și altele asemenea, realitatea este că un tip cu studii universitare care într-o după-amiază de duminică varsă șiroaie de lacrimi la filmul *Campionul* și cere șervețele în stânga și în dreapta nu este considerat drept o partidă bună nici măcar de către cele mai înverșunate dintre feministe. Când s-a terminat filmul, cu bărbăția serios pusă la îndoială de cei de lângă mine, abia mai respiram. Am observat că se formaseră două coloane. Într-una mergeau inșii vădit bucuroși că se isprăvise tortura, încercând să-și mascheze activitatea emoțională prin lovituri, îmbrânceli, glume pe seama filmului sau vorbind despre te miri ce altceva. În cealaltă coloană mergeau femeile cu ochii plini de lacrimi, consolate de parteneri. Apoi, rămas în urmă... eu. Adio parteneră!

Dacă te aventurezi în arena emoțională, nu ai parte întotdeauna de împrejurările psihologice și sociale scontate. Tocmai de aceea bărbații dependenți de aprobarea celor din jur nu sunt dispuși să plătească un preț atât de mare: „Ies mai în câștig dacă îmi reprim emoțiile." Nu încerc să-l scutesc pe bărbat de responsabilități și nici să caut țapi ispășitori pentru inhibiția emoțională a acestuia; până la urmă, tot bărbatul este acela care trebuie să-și reorganizeze viața afectivă. Vreau doar să pun în evidență un fenomen cât se poate de evident: *mulți dintre semenii noștri, bărbați și femei deopotrivă, nu sunt încă pregătiți să accepte un bărbat eliberat din punct de vedere emoțional.* Mulți bărbați sunt conștienți de acest lucru și de aceea se împotrivesc schimbării.

În rândul bărbaților, teama de a-și da frâu liber sentimentelor pozitive poate fi cu totul ireversibilă. Îmi amintesc de un domn la vreo patruzeci și cinci de ani, foarte preocupat de evoluția sa psihologică și spirituală, dar care nu era în stare să le spună „Te iubesc" părinților lui. Cu toate că se străduia, chiar în clipa în care voia să pronunțe fraza picioarele începeau să-i tremure și soi de convulsie îi bloca confesiunea. Chiar și

privirea i se tulbura, încețoșată de lacrimi, și nu reușea deloc să articuleze vreun cuvânt. Mulți dintre pacienții mei de sex masculin și-ar putea îmbunătăți considerabil relațiile, atât pe aceea de cuplu, cât și contactele cu persoanele din jur, dacă ar reuși să comunice și să emită remarci pozitive: „Azi arăți nemaipomenit“, „Îmi placi“, „Te admir“, „Te felicit“, „Ești un om deosebit/un prieten bun/un bun colaborator etc.“, „Te apreciez“, „Am nevoie de tine“. Faimosul și mult râvnitul „Te iubesc“ se remarcă mai curând prin absență. Scuza bărbatului este mereu aceeași: „Nu e genul meu să spun așa ceva“, „Mă simt ridicol“, „Mă simt de parcă aș fi personaj de telenovelă“, „La mine în familie nu se obișnuia să se spună așa ceva“, „La ce bun? “ și altele asemenea.

Femeile căsătorite cu bărbați inhibați din punct de vedere emoțional știu prea bine că raportul sexual este singurul moment în care se pot bucura de o legătură afectivă și pot simți pe îndelete tandrețea omului de lângă ele. Pentru mulți dintre bărbați, dezbrăcarea hainelor echivalează cu o dezbrăcare de inhibițiile afective. Noi, bărbații, ar trebui să înțelegem odată pentru totdeauna că această nuditate emoțională este cel mai puternic afrodiziac pentru femei. În acele momente comunicarea depășește pragul reprimărilor, iar bărbatul își dă frâu liber dorinței de a dezmierda (doar se află în intimitate, nu-l vede nimeni...). Din nefericire, după cea mai îmbătătoare și mai tandră unire totul se întoarce la „anormalitate“. Expresia chipului se modifică, mângâierile se răresc, scafandrul revine la mal, iar bărbatul care cu doar câteva clipe mai înainte își pierdea mințile de iubire și urla de pasiune se întoarce la sinistrul anonimat afectiv și la aceeași expresie letargică. De ce facem asta? De ce recidivăm către același tipar de constipație emoțională? De ce ne rușinăm? Haideți să recunoaștem față de noi înșine: în patul nupțial majoritatea dintre noi ne transformăm în cele mai caraghioase fantoșe ale iubirii, ne adresăm cu „zăhărelul meu“, facem ca motanul, rața, ursul, îl imităm pe Mickey Mouse sau alte personaje infantile din desene animate, cerem mângâieri, scărpinăm spatele și chiar stoarcem

coșuri, iar cei mai îndrăzneți chiar se joacă de-a sugarul. Cred că dacă o cameră ascunsă ar filma relațiile conjugale intime, multe dintre filmele înregistrate nu ar intra în rândul celor pornografice, ci mai curând printre comedii ori printre peliculele destinate publicului de toate vârstele.

În ciuda acestei laturi gingașe, care iese rareori la iveală, generații întregi și-au înregistrat în mod brutal pe hard diskul bărbăției lor clișee de genul „Bărbații nu plâng“, „Parcă ești o muiere“, „Nu mă mai îmbrățișa atât“, „Bărbații nu au nevoie de alint“, „Dacă-ți arăți sentimentele, îți vor descoperi latura sensibilă“, „Noi, bărbații, ne exprimăm iubirea în alte feluri“, „Dacă ești tandru, ești caraghios“ și așa mai departe. După cum vom observa în cele ce urmează, absența unui tată drăgăstos, care ar fi putut sluji drept model afectiv, a generat o prăpastie uriașă în formarea sentimentală a bărbatului. Bărbatul educat conform tradiționalei detașări emoționale consideră despre comunicarea sentimentelor că este o formă de slăbiciune și vulnerabilitate. Echivalează cu pierderea tuturor scuturilor și cu distrugerea mitului care protejează acea virilitate de oțel căreia îi este teamă să nu fie trădată. Ne este frică să exprimăm tot ceea ce este bun. Pentru a ne încumeta să ne eliberăm supapa emoțiilor pozitive avem nevoie de acceptare și de siguranța că nu suntem caraghioși. Dacă nu sunt îndeplinite aceste condiții de siguranță, atunci ne zăvorâm. Renunțarea la mecanismele de autoapărare necesită timp, răbdare și tot sprijinul de care este în stare femeia.

3. Recuperarea prieteniei dintre bărbați: când bărbatul ține la bărbat

Din punct de vedere terapeutic, bărbatului îi este mai ușor să-și exprime emoțiile față de femeie decât față de bărbat. Exprimarea iubirii față de alt bărbat înseamnă, în mod

iremediabil, o groaznică amenințare pentru egoul masculin; și nu mă refer aici decât la simpla amiciție, care nu implică nicio conotație sexuală, fie ea vădită sau latentă. Pe lângă obișnuita frică („mă simt atras de bărbați"), motivul cel mai răspândit al înfrânării sentimentelor între bărbați este frica de batjocură și de condamnare din partea celorlalți, mai precis teama de a-și pierde statutul. Bărbații suntem extrem de severi cu aceia care își exprimă sentimentele prea deschis.

Un ins reprimat și sever nu poate suferi un bărbat care își exteriorizează afecțiunea, îl dezgustă și îl jenează deopotrivă o astfel de atitudine pentru că în acest mod sunt tulburate și puse la îndoială cele mai profunde dintre reprimări. Cu alte cuvinte, *pentru un bărbat care suferă de blocaj afectiv nu există nimic mai teribil pe lume decât un bărbat eliberat din punct de vedere emoțional.* Îl calcă de-a dreptul pe nervi. În timpul terapiilor între bărbați, mai mult de jumătate fug îngroziți când le vine rândul să-și îmbrățișeze ori să-și mângâie semenii. Iar alteori dezertează doar fiindcă trebuie să-și comunice sentimentele altor bărbați. Suntem atât de obișnuiți să fim ascultați de femei, încât ne înspăimântă un bărbat care își deschide sufletul.

Posibilitatea de a comunica cu alți bărbați și de a împărtăși experiențele afective sau de alt gen aduce cu sine un câștig psihologic neprețuit. Împărtășirea trăirilor către un alt bărbat constituie o manieră de a spori cunoașterea de sine și de dezvoltare personală; refuzarea acestei comunicări înseamnă irosire. Îmi aduc aminte că în apropierea casei mele se afla un parc unde se întâlneau grupuri de bărbați în vârstă, deja pensionați, ca să stea la taclale ori să se încălzească la soare. Pentru noi, băiețandrii, participarea la aceste întruniri ne dădea sentimentul că am fi deja la liceu, fără examene și fără niciun fel de cenzură. S-ar fi zis că intram într-un laborator de trăiri unde se reproduceau cel de-al Doilea Război Mondial, Războiul Civil spaniol, cele mai bune ore de anatomie feminină, problemele economice ale țării, meciurile de fotbal, ceva șah și insultele la adresa guvernului. Cu o ușurință de

neînchipuit, totul devenea o polemică, nimeni nu asculta pe nimeni și toți vorbeau unul peste altul: ca la coafor, dar cu bărbați. Toată această vorbărie ar fi sunat chinezește pentru orice femeie. Îndărătul acestei „larme“, aparent lipsită de sens, se afla dialectul camaraderiei, sentimentul apartenenței la un club „exclusiv pentru bărbați“ și la un spațiu masculin, care se întindea până la terenul de popice, la biliard ori la barul din colț. Mai învățam și arta subtilă de a face ghidușii inofensive, de a pune porecle și de a cultiva prietenii pe viață. Lăsând deoparte rivalitățile și disputele, acesta era singurul loc în care puteam să râdeam cu toții la aceeași glumă și să facem haz de aceleași chestii fără să trebuiască să ne cerem scuze. Se mai îndoiește cineva că Aristotel și Cicero aveau dreptate când vorbeau despre prietenie?

Din păcate, filosofia de cafenea s-a pierdut, la fel și pasiunea care ar trebui să întovărășească orice conversație de calitate. Devenim, cu fiecare zi, tot mai timizi și ne izolăm tot mai mult. Este deopotrivă tragic și comic să vezi cum alcoolul reușește ceea ce nicio terapie nu a fost în stare să facă. Sub efectul alcoolului, care „face viața mai frumoasă“, chiar și cei mai înrăiți dintre exponenții insensibilității masculine devin respingător de dulci și insuportabil de afectuoși, mai ales cu prietenii de același sex. (În prezența femeilor aceste manifestări capătă nuanțe erotice.) „Bărbatul băut“, eliberat artificial și inconștient, face risipă de complimente și de efuziuni sentimentale. Iar la ivirea zorilor unii dintre ei chiar încep să plângă.

Să te lași mișcat de necazul unui prieten, să-i întinzi o mână de ajutor, să riști pentru el, să-l îmbrățișezi și să-i arăți iubirea ta necondiționată, să râdeți în hohote și să vorbiți nu ca de la „bărbat la bărbat“, ci mai curând ca de la prieten la prieten, toate acestea înseamnă să înlăturăm o bună parte din exageratul control, cu care ne-am obișnuit, din partea rațiunii. Cu prietenii poți sta la taclale, poți să flecărești pe seama altora, poți să faci nebunii care nu-ți sunt permise acasă, poți

să mărturisești ce credeai că n-ai să-i spui nimănui și poți încălca secrete. Este cel mai bun mod de a te elibera de jugul emoțiilor. Cu timpul, veți descoperi că duioșia și afecțiunea împărtășită cu alți bărbați este la fel de firească precum joaca dintre doi cățeluși. Bărbatul trebuie să se întoarcă la bărbat. Nu pledez pentru discriminare, ci pentru complementaritate: pe măsură ce își pierde frica față de afectivitatea masculină, bărbatul se va apropia mai ușor de iubirea feminină.

Conflictul afectiv cu feminitatea

Despre iubirea față de femei și obsesia constantă de a ne opune acestora pentru a ne defini propria masculinitate

Viața oricărui bărbat este permanent unită cu aceea a femeii. Socotind argumentele conturate de Elisabeth Badinter în cartea *XY, despre identitatea masculină*, biologic vorbind, programarea de bază a vieții la nivel embrionar este feminină; noi, bărbații, îi adăugăm (transmitem, forțăm ori depozităm) cromozomul Y, care definește sexul bărbatului (identitatea vine mai târziu). Fără această contribuție natura ar produce numai femei; formațiunea testiculară de gen masculin prinde viață numai dacă intervine gena răspunzătoare cu schimbarea sexului.

Ei bine, testiculul fetal trebuie să se ocupe permanent de evoluția embrionului: o mică neatenție poate duce la un haos patologic sau la malformații. În primele opt sau nouă săptămâni de la concepere este nevoie de un efort susținut pentru conturarea genului masculin. Iar când spun „efort“ mă refer la muncă istovitoare, la o adevărată luptă cu tendința naturii de a procrea femei. După cum au susținut biologi și

psihologi de diferite orientări, bărbatul trebuie făurit, pe când femeia există de la sine. Ea apare pe lume prin efortul și cu binecuvântarea „mamei-natură“, mai precis: *dacă structura cromozomială de bază își urmează cursul nestingherită, atunci în mod natural se va naște o femeie.* Fără a se dori fatalist, acest start biologic prevestește un făgaș bifurcat, definitoriu pentru existența bărbatului: a) originea sa feminină și b) opoziția față de geneză pentru a-și defini masculinitatea.

Cât timp ne aflăm în pântecul mamei, universul amniotic ne învăluie, ne hrănește și ne dezmiardă. Petrecem nouă luni înlăuntrul femeii, suntem una cu ea și profităm la maxim de tihnita nirvană din interiorul pântecului. Acolo ne refugiem, acolo viețuim după bunul plac. În pântec trăim miracolul vieții, unde totul este câștig și nimic nu este investiție: ce mai, afacerea ideală! Nu se știe de ce, dar natura nu i-a înzestrat și pe bărbați cu privilegiul de a oferi acest paradis interior și altor ființe. Cel puțin biologic vorbind, niciodată nu vom putea spune „tații noastre“ sau „mamele noștri“. Ei bine, pântecul patern a fost creat numai pentru tată: nu este nici compatibil, nici convertibil. Ne tragem dintr-o femeie, aceasta ne este obârșia și, chiar dacă unii neghiobi o văd ca pe o nenorocire, mulți dintre noi ne acceptăm bucuroși originea (deși, trebuie să recunosc, nu prea ne place să vorbim ori să ne gândim la asta). Nu putem schimba realitatea; chiar și cel mai înverșunat misogin trebuie să admită că în clipa nașterii, când a trecut de la extazul interior la zgomotul asurzitor al lumii, a început să se smiorcăie, să dea din picioare și să se împotrivească cu toate forțele sale. Era mai plăcut „în“ mamă.

Iar dependența de femeie nu se oprește aici. Idila prenatală capătă o altă formă după naștere. Relația intrauterină dintre mamă și fiu se prelungește și în afara pântecului cel puțin în următoarele luni, timp în care mama îl copleșește cu tot soiul de mângâieri, sărutări și îmbrățișări. Diada afectivă devine tot mai vizibilă. Simbioza continuă, dar acum este mai conștientizată de ambele părți. Pruncul deține deja formele

primare de cunoaștere, iar mintea sa începe să prindă contur. Acum cei doi se pot vedea reciproc, se pot atinge și-și pot satisface poftele într-o manieră mai directă, îndrăzneață și senzuală. Totuși, această idilă primă și hotărâtoare pentru supraviețuire începe să se complice. Băiatul mai are parte de un ingredient, ceva care îl va determina să se lepede de mamă și s-o apuce în altă direcție. În jurul lui începe să se țeasă un soi de infamie ontogenetică, o glumă proastă a destinului și întorsătură nefastă a vieții: *identificarea masculină*, care pe tot parcursul vieții nu va fi altceva decât o „dezidentificare" de feminitate.

După cum am spus mai sus, spre deosebire de ceea ce i se întâmplă fetei, al cărei proces de identificare („eu sunt o femeie") are loc în mod firesc și pasiv, băiatul este constrâns să facă o schimbare de 180 de grade, să înfrâneze procesul de identificare de până atunci și să accepte că ființa care l-a adorat, care i-a dăruit atâta fericire și l-a copleșit cu iubire vine de pe altă planetă sau, cel puțin, că nu îi seamănă. El este nevoit să renunțe la cea mai îmbelșugată sursă de plăcere, să se înstrăineze când îi este lumea mai dragă și să se desprindă de un „ego" înșelător și de o autopercepere afectivă care a fost construită greșit, exact ca în povestea cu leoaica crescută alături de oi și care într-o bună zi se oglindește în lac și descoperă că nu le seamănă suratelor, ci aparține altei rase sau chiar altei specii. Deși nu putem ști cu precizie, îmi închipui că pentru un copil impactul este groaznic, cu atât mai mult în cazul în care lipsește celălalt tipar de identificare: figura masculină a tatălui. Dacă băiatului i se năzare să-și pună întrebarea „Ei bine, dacă eu nu sunt asta, atunci ce sunt?", răspunsul logic, deși cam vag, ar trebui să fie „Ești un băiat". Când fiul întreabă în continuare „Și ce-i ăla un băiat?", mai toți tații o iau la sănătoasa.

Identitatea oamenilor sau, mai bine zis, recunoașterea de sine se ghidează după un principiu denumit „fenomenul contemplării în oglindă". Ne definim pe noi înșine pe măsură ce

ne raportăm la cei din jur. Când descoperă uluit că atâta amar de vreme se contemplase într-o oglindă falsă, copilul este nevoit să se distanțeze atât din punct de vedere mental, cât și emoțional și să privească în altă direcție: trebuie să-și caute o nouă oglindă. Această ruptură generică de sursa primară, adică de mamă, are nevoie de o reacție antagonică și de o împotrivire susținută. Fie că ne place ori nu, natura a procedat în felul următor: *masculinitatea începe să se definească numai în momentul în care se desprinde de feminitate*. Dacă în cazul procesului de identificare a fetelor apropierea emoțională și legătura cu sursa de alimentare și îngrijire sporește concordanța de gen, în rândul masculinității lucrurile stau pe dos. Identitatea băiatului nu primește de-a gata un tipar de gen pe care să-l urmeze; el trebuie să-l obțină cu sudoarea frunții. Este silit să găsească cumva o cale de mijloc, adică să nu se îndepărteze de tot, ceea ce ar fi puțin recomandabil pentru viața sa afectivă ulterioară (ură sau indiferență față de femei), dar nici să nu rămână blocat într-o uniune infantilă, ceea ce ar avea urmări dezastruoase (efeminare sau sindromul Peter Pan). În rândul bărbaților, căutarea propriei identități prin opoziția față de femei provoacă atât o risipă uriașă de energie, cât și un amestec tulburător de teamă, vină, ură și iubire. Și asta nu este totul.

În jurul vârstei de doi sau trei ani, atât băieții, cât și fetele încearcă să se desprindă de sexul opus; jocurile sunt diferite și sunt preferați amicii de același sex. Băieții par să dezvolte o anumită fobie față de fete, iar acestea simt la rândul lor milă față de „neghiobia" băieților. Înainte de a ajunge la vârsta pubertății, băieții sunt hăituiți de adevărate coșmaruri generice: îi înspăimântă posibilitatea că ar putea fi o fată camuflată ori, mai concret, o fată cu trup de băiat. Cea mai teribilă teamă și insultă pentru un băiat preadolescent este să fie numit „fată".

Fără nicio intenție de a ne autovictimiza, ci luând în considerare exclusiv și obiectiv dezvoltarea psiho-afectivă masculină, trebuie să admitem: prin ce frământări trebuie să treacă

bărbatul! Mai întâi, la stadiul embrionar trebuie să adăugăm un Y pe care-l posedăm doar noi bărbații și care nu pare a urma cursul firesc programat de biologie. Apoi urmează deziluzia și crunta resemnare cu faptul că aparținem celuilalt gen, că suntem un fel de marțieni. Mai târziu, când apele par să se fi domolit, ne copleșește un dezechilibru obsedant căruia psihiatria nu prea i-a acordat atenție: „Ca să fim bărbați trebuie să ne deosebim de femei" și, mai ales, cu cât le semănăm mai puțin, cu atât suntem mai bărbați. În loc să învățăm să fim bărbați reafirmând ceea ce avem de făcut, ne învățăm anapoda, adică în funcție de ceea ce nu trebuie să facem. Ei bine, ca să punem punctul pe i: de-a lungul întregii vieți mulți bărbați sunt asaltați de înspăimântătoarea teamă – unii o numesc „îndoială" – de a fi homosexuali. Aceasta înseamnă că, pe lângă cele afirmate mai sus, trebuie să ne ferim și să nu ajungem homosexuali (iarăși o opoziție...), adică trebuie să ne deosebim și de aceștia. Cum se simte lipsa unui tată!

La un moment dat am fost invitat de o asociație de femei să țin un discurs legat de acest subiect. Când mi-am încheiat pledoaria despre problema identității masculine, jumătate dintre persoanele din public aveau ochii în lacrimi, iar restul erau vădit înduioșate: „Sărmanii… Prin ce le este dat să treacă…" Sincer să fiu, n-am știut dacă trebuia să le mulțumesc pentru reacție ori să le plâng și eu bărbaților de milă, cot la cot cu doamnele.

În această căutare a virilității nu este deloc normal ca majoritatea bărbaților să adopte – inconștient, de cele mai multe ori – viciul care îi împinge să-și demonstreze constant că sunt bărbați adevărați. *Pentru noi masculinitatea este mult mai importantă decât este feminitatea pentru femei.* Ei bine, chiar am apucat-o pe un drum greșit. În loc să tot trasăm teritorii și granițe care să ne distanțeze de feminitate, ar trebui să ne orientăm toate energiile înspre căutarea propriului sine. Această situație absurdă a fost elaborată și păstrată de-a lungul veacurilor: *identitatea masculină depinde de cât de bine s-a*

rezolvat problema feminității. Cât de ridicol! Tocmai aici se află greșeala: nu avem nimic de rezolvat! Este de înțeles că nu putem interveni prea mult în stadiul embrionar, însă am putea îmbunătăți modul în care cultura gestionează identitatea masculină în rândul băieților. De asemenea, am putea elabora alte metode educative care să structureze modalitățile de socializare ale băieților, am putea reforma concepția pe care adolescenții o au despre femei și ne-am putea da toată silința pentru a învinge teama care ne înfrânează sentimentele pozitive. Desigur, sunt multe de făcut, ne lipsește numai motivația.

Acest atac stăruitor împotriva feminității prinde a se îmblânzi în momentul în care facem o descoperire dezamăgitoare, care pare să ne trădeze propria cauză: începem să vedem femeile cu alți ochi. Parcă nu mai sunt atât de respingătoare, de fapt chiar ne plac! „Doamne ferește… Cum e cu putință? Chiar îmi plac…“, exclama cu o vădită preocupare și peste poate de uluit un pacient de doisprezece ani. Această descoperire este atât de tulburătoare și de înjositoare, încât unii dintre noi nici nu vor să o recunoască pe față, până ce unul mai curajos din anturaj se încumetă să aducă în discuție această temă. Și așa ajungem să descoperim un nou lucru, și anume că nu suntem singuri. De fapt, mai toți băieții pe care îi necăjește atracția față de sexul opus simt că li se ia o piatră de pe inimă atunci când află că și tovarășii lor de gen suferă de aceeași „afecțiune“ și că până și cel mai dur din grup este „afectat“. Parcă-i învăluie pe toți o epidemie obscură, iar cei mai strașnici luptători împotriva feminității își abandonează armele și se predau de bună voie inamicului. Un rival cu mult mai puternic, aparent pasiv și extrem de încântător, însă care nu iartă.

Odată cu virusul emoțional, care aduce cu sine răvășitoarea iubire adolescentină, în interiorul bărbatului crește o forță nemaiîntâlnită, dureroasă și nimicitoare, care va pune bazele existenței masculine ulterioare și despre care voi vorbi în cea

de-a treia parte a cărții: atracția sexuală. Această nouă energie este atât de covârșitoare, încât desființează toți acei ani de „protest bărbătesc“, după cum îi numea Adler, iar balanța începe să se încline iremediabil. Viața este plină de paradoxuri: atâta respingere și negare a feminității ca să ne întoarcem într-un final tot la femei! După înțărcare facem cale întoarsă la stadiul de sugar. Revenirea în sânul femeilor și aparenta împăcare cu sexul opus constituie conflictul iremediabil și fundamental pe care trebuie să-l trăiască bărbatul. Dilema dintre atracția și repulsia față de femeie îi va călăuzi și condiționa viața de cuplu.

Deși bărbații pot manifesta mai multe tipuri de conduite emotive și cu toate că unele dintre acestea ajung să se suprapună și dau naștere unor subtipuri vecine cu tulburările personalității, le voi trata pe cele mai importante dintre acelea care țin de rezistența față de feminitate. În funcție de cum se rezolvă acest conflict fundamental, conduita emotivă capătă următoarele forme: bărbatul extrem de atașat (semn rău), bărbatul extrem de detașat (la fel de rău). Aceia care nu reușesc să se distanțeze destul de mult de legătura maternă inițială au o relație de cuplu infantilă și/sau vinovată. Aceia care se înstrăinează prea mult se pot opune iubirii femeiești prin indiferență și/sau violență. Ei bine, abia aceia care izbutesc să obțină un punct de echilibru ajung să se împace cu ei înșiși și cu iubirea partenerei. Voi lăsa deoparte modelul cuceritorului compulsiv, care suferă de „donjuanism“, și voi aborda mai întâi cazul bărbatului infidel.

1. Bărbatul dependent-imatur

Acest tip de bărbat nu a apucat să-și dezvolte virilitatea. Este un tip extrem de dependent, care încă nu s-a separat de cordonul ombilical. Prizonier al relației materne, nu a fost în

stare să-și dobândească autonomia. În linii mari, este prototipul bărbatului neîmplinit, debil și infantil. Trăsăturile lui principale sunt dependența și teama de a deveni bărbat. Asumarea identității masculine îi provoacă panică fiindcă presupune distanțarea de sursa de siguranță. Acest bărbat nu știe și nici nu poate să iubească deoarece este prea concentrat asupra propriei persoane, preocupat mai ales de propria supraviețuire și de obținerea afecțiunii din partea celorlalți. Este un narcisist egocentric, însă nu din cauza convingerilor, ci a imaturității sale afective. Fiindcă rezolvă acest conflict în favoarea mamei, acest conservatorism îi blochează drumul către o identificare normală cu rolul său de bărbat. De fapt, el are nevoie de o doică, de cineva care să se ocupe de el în permanență. Un astfel de bărbat este un copil mare care se încăpățânează să nu crească, un Pantagruel afectiv care nu se mai poate dezvolta în nicio direcție.

În momentul în care bărbatul dependent-imatur simte pericolul pierderii sprijinului afectiv, adică atunci când adulmecă primejdia distanțării, apelează la strategia de reținere tipică copilului: se agață deznădăjduit de mamă, ca și cum aceasta ar fi o prelungire a propriei sale ființe: „Mami este numai a mea!", „Pleacă! Nu pune mâna pe ea!". Fie că numai i se pare, fie chiar se întâmplă să piardă siguranța oferită de perechea lui, acest bărbat este răscolit de o gelozie nemaipomenită. Atunci începe să urmărească, să supravegheze, caută indicii, cercetează, se simte jignit, atacă și/sau izgonește orice persoană care i-ar putea fura mama-femeie sau care i-ar putea distrage acesteia atenția de la el. Acest soi de gelozie reprezintă de fapt manifestarea de bază a atașamentului. Posesia se transformă într-o manieră de a-și însuși cu de-a sila sursa de siguranță și de a-și garanta doza necesară de încredere pentru a putea supraviețui în continuare la sânul matern. Justificarea principală a bărbatului gelos-dependent-imatur nu constă în recuperarea egoului lezat (ca în cazul machistului), nici în apărarea în fața trădării (precum paranoicul), ci

în evitarea înfruntării directe cu realitatea propriei identități. Dacă această conjunctură se agravează, avem de-a face cu un caz gelozie criminală, o afecțiune care are nevoie de ajutor profesional.

Dacă partenera bărbatului dependent-imatur este extrem de mămoasă, atunci combinația poate deveni incenstuoasă și periculoasă, în ciuda compatibilității. Anumite femei cad prizoniere în astfel de relații și, motivate de un optimism cu adevărat debordant, își stabilesc un fel de țel personal din încercarea de a-l învăța pe bărbatul infantil să devină adult, adică să fie bărbat. Din nou întoarcerea la mamă! Ei bine, această nobilă cruciadă nu se poate finaliza, evident, decât cu micșorarea și mai dramatică a autonomiei, și așa slabă, a bărbatului și cu adâncirea dependenței. Iar pericolul se ascunde tocmai în faptul că atașamentul, deși nu pare, este contagios. Ca urmare, efectul va fi un atașament dublat, simbiotic și total nepotrivit. De fapt, femeia nu face decât să adopte un prunc.

2. Bărbatul culpabil-docil

Acest bărbat își întinde singur o capcană mentală extrem de distrugătoare. Fiindcă nu este mulțumit de avatarurile și complexitatea procesului de maturizare, se hotărăște să-și mai pună în cârcă o povară – sentimentul de vinovăție, ca și cum conștiința și-ar reproșa: „Ca să pot deveni bărbat a trebuit să mă lepăd de mamă și să-i trădez iubirea." Este un Iuda afectiv de cea mai joasă speță. Lepădarea de Isus a fost un act îngrozitor, însă lepădarea de mamă este o monstruozitate genetică. Acești bărbați au o atitudine extrem de reverențioasă și serviabilă față de femei, un comportament care chiar dă de bănuit. Este limpede că femeilor le place când ei sunt atenți, amabili și ospitalieri, când le dau dreptate, când sunt feminiști convinși ori le cer iertare la tot pasul. Însă acest tip de relație nu are nimic de-a face cu amabilitatea,

ci este o compensare, un soi de despăgubire. Dacă ar putea da timpul înapoi, ar fi pesemne transsexuali ori cel puțin burlaci convinși. Când aud declarații de genul „Bărbatul tău e un sfânt“, mă întreb numaidecât: „Ce fel de sfânt o fi, virtuos sau vinovat?“ A fi blând și conciliant prin vocație este ceva demn de tot respectul, însă docilitatea care provine din obligație este de-a dreptul lamentabilă.

Acești bărbați care par să manifeste o iubire necondiționată față de femei și o toleranță nemărginită nu fac decât să-și ispășească o osândă autoimpusă pentru a îndrepta astfel așa-zisul prejudiciu emoțional cauzat odată cu desprinderea de mamă, care transcende cuplul și se propagă către sexul feminin în general. A susține drepturile tuturor femeilor din lume poate fi extrem de istovitor. În plus, statisticile arată că mai multor doamne le surâde ideea de a se lăsa dominate din când în când de partenerul lor; până la urmă și lui i-ar plăcea și chiar ar fi mai fericit. Bărbatul culpabil-docil se simte un ticălos care nu este demn de iubire; tocmai de aceea pedeapsa este pentru dânsul o sursă de plăcere. Indiferent ce ar face, numai el este cel rău și face totul anapoda. Acești bărbați primesc maltratarea cu bucurie. O astfel de priveliște este neplăcută chiar și pentru femei.

Cu ceva timp în urmă am asistat la o astfel de penitență publică într-un grup de prieteni. Tipul cu pricina trebuia să cumpere niște medicamente pentru soacra lui, însă din cauza unei situații neprevăzute la serviciu a ajuns acasă destul de târziu, întârziind la cina cu prietenii. Și, ca să spunem întregul adevăr, era de obicei foarte punctual și responsabil (soția lui știa mereu unde se află), însă de data aceasta întârziase. Când a sosit într-un final, noi, celelalte cupluri, ne instalaserăm comod în salon și savuram un aperitiv delicios, în timp ce încercam să o liniștim pe soție, care fuma de zor și bombănea. Când bărbatul a pășit pragul, soția, fără măcar să-l salute, i-a zbierat cât o ținea gura: „Te-ai gândit în sfârșit să vii!“ El a schițat un zâmbet jalnic. Apoi ea s-a apropiat cu pași

repezi, i-a smuls flaconul cu pastile și l-a mârâit la propriu. Tipul și-a lepădat haina, și-a slăbit cravata, care în situația aceea părea mai degrabă o funie bună de spânzurat, și-a cerut scuze pentru întârziere și s-a prăbușit ca un bolovan într-un fotoliu uriaș care mai că-l înghițise. A zăcut acolo ca un băiețel certat și pedepsit, căutând stăruitor privirea arzătoare a nevestei ca să-și poată primi iertarea păcatului.

După o vreme, când atmosfera părea să se mai destindă, pe nefericitul amic l-a împins ghinionul să verse o sticlă de vin, care și-a împrăștiat conținutul pe frumosul covor persan, deschis la culoare și fără prea multe arabescuri. Ca să fiu sincer, mie mi-a părut rău mai degrabă de irosirea vinului vechi decât de covor. Însă, cum era de așteptat, stăpâna casei era de altă părere. S-a pus iarăși pe mârâit, de data aceasta mult mai pronunțat, și i-a trântit bietului om o frază care ne-a lăsat pe toți cu gura căscată: „Chelios imbecil, nu ești bun la nimic!“ Ei bine, toate privirile noastre s-au îndreptat la unison, așa cum se întâmplă de obicei la un meci de tenis, către ochii nefericitului, care se micșoraseră și erau mai roșii și mai amărâți decât îi știam. Apoi, tot la unison, am privit-o pe soție, așteptând vreun soi de remediere, dar femeia s-a ținut fermă pe poziție, fără să mai adauge un singur cuvânt. După aceea, ca împinși de un arc nevăzut, am țâșnit cu toții în picioare ca să ajutăm cumva la îndreptarea accidentului și să destindem atmosfera aceea tragică. După această nouă insultă, amicul și-a compus o figură mai severă și mai serioasă, însă părea mai curând îndurerat decât jignit. Cum serata se apropia de sfârșit, iar soția îl trata cu aceeași indiferență, n-a mai putut îndura tensiunea și a săvârșit un act de ispășire fără precedent, cerându-i scuze de față cu noi toți și dându-i un sărut cu care să facă pace; soția a acceptat fără prea mult chef.

Cu toate că unii dintre noi am elogiat noblețea bărbatului smerit și a actului său de căință, cei mai mulți, deopotrivă bărbați și femei, ne-am manifestat dezacordul prin gesturi disimulate și conspirative. Iar partea interesantă a istorisirii

este că ferocitatea amfitrioanei era îndreptată numai către soț. Cu ceilalți se purta grijuliu, amabil și îngăduitor. Tot așa au stat lucrurile și cu prima soție a amicului meu și, în general, cu mai toate femeile cu care a avut de-a face de-a lungul vieții: după ceva timp, toate urmau același tipar agresiv. Ei bine, tocmai el făcea ca lucrurile să ia această întorsătură.

Bărbatul vinovat își pune capul pe eșafod și spune „Dacă mă iubești cu adevărat, atunci distruge-mă, numai așa te voi putea iubi“, însă iubirea înseamnă, prin definiție, absența distrugerii. Iubirea sinceră înseamnă energie creatoare. Iar participarea la această sinucidere emoțională este dăunătoare pentru orice femeie întrucât nimicește adevărata esență a dragostei și compromite nu doar sănătatea mintală a victimei, ci și pe aceea a călăului. După cum spunea Erich Fromm în *Arta de a iubi*, „iubirea este exprimarea intimității între doi oameni numai atunci când *se păstrează integritatea amândurora*“ (sublinierea îmi aparține).

3. Bărbatul schizoid-ascetic

Acest bărbat se caracterizează printr-o stare afectivă de o indiferență generalizată, mai ales față de femei: simte ceva dorință, dar nici un dram de iubire. Schizoidul-pustnic s-a tot opus feminității de-a lungul procesului său de maturizare și a rezolvat conflictul atracție-repulsie față de femeie prin distanțare. Nu există o detașare emoțională mai mare decât indiferența: „Femeile nu există pentru mine“, „Pot să trăiesc și fără ele“ sau pur și simplu „Nu mă interesează“. Această atitudine nu implică o autonomie ori independență adecvată, ci o decuplare emoțională și sexuală. Mai multe femei sunt victimele acestor bărbați „disociați“, pe care pare să-i lase reci orice tertip de seducție sau provocare, de parcă ar fi fabricați din plastic. Asceți într-ale iubirii și timorați ca nu cumva femeia să-i târâie și să-i depersonalizeze, se izolează într-o

solitudine emoțională nemărginită. Un pacient care prezenta asemenea trăsături își relata astfel sentimentele contradictorii față de feminitate: „Haideți să fim sinceri, domnule doctor, și dumneavoastră sunteți bărbat, cu siguranță că ați avut cel puțin o dată senzația oribilă că sunteți absorbit, aspirat cu totul de ele. Ce poate fi mai asemănător morții decât pereții cavernoși și vâscoși ai unui pântec sau ai unui vagin?“ I-am replicat că viziunea mea asupra femeilor nu era atât de sumbră și că le asociez mai curând cu viața decât cu moartea. Pacientul, ca și cum ar fi fost un terapeut experimentat, a încercat de-a lungul mai multor ședințe să mă convingă – din fericire, fără sorți de izbândă – de existența acestei laturi obscure și primejdioase a feminității.

Acești bărbați absenți au luat de bune toate lozincile împotriva feminității și le-au asimilat pentru totdeauna. Au nimicit iubirea, însă, odată cu iubirea, s-au și nimicit și pe ei înșiși. Sindromul ascetului este periculos pentru o mulțime de femei însetate de iubire pentru că bărbații de acest gen nu dau semne, nici nu anunță în vreun fel că sunt incapabili de iubire; pur și simplu, nu-i interesează. Iar în fața acestei incompetențe emoționale nu se poate face nimic. Femeia nu are decât să bată în retragere și să dea uitării acest episod. Lipsa de interes este cea mai cruntă și mai silențioasă armă pentru distrugerea stimei de sine a oricărei persoane. O victimă a unui astfel de ins mi se văita: „Domnule doctor, nu înțeleg de ce se poartă așa cu mine. Am fost drăgăstoasă și binevoitoare. Nu-mi vorbește, nu-mi dă deloc atenție. Parcă l-aș deranja mereu, parcă i-ar fi silă de mine. Aș vrea să-l pot înțelege…“ I-am spus că nu are nimic de înțeles. Tipul era primejdios, iar ea trebuia să se îndepărteze numaidecât: „Ca să-l poți înțelege, ar trebui să suferi și tu de aceeași afecțiune, numai că, dacă ai fi într-adevăr afectată, atunci nu te-ar mai interesa, căci te-ai afla într-un soi de purgatoriu emoțional. El nu-ți poate oferi nimic. Și nici nu știe cum ar putea-o face pentru că de-a lungul timpului i s-a șters din memorie. Ori poate

că niciodată n-a știut. Nu crezi că ai merita ceva mai bun decât atât? Cineva care să te iubească cu adevărat și fără prea multe complicații. Acum îi înțelegi încâlcitul univers afectiv. Umbli după indicii, analizezi, tragi concluzii… Dar în tot acest timp unde este dragostea? Relația ta a devenit o problemă dureroasă și nu-ți aduce niciun fel de bucurie. Indiferent ce ai face, nu ai cum să-l schimbi. Ești femeie și tocmai de asta te afli la polul opus al existenței sale. Îndepărtează-te! Salvează-te!“ După câteva săptămâni de muncă susținută a renunțat la el.

4. Bărbatul agresiv-nimicitor

Cu toate că factorii care declanșează agresivitatea masculină pot varia (de exemplu: insatisfacția sexuală, stresul cronic, tulburări antisociale ale personalității, abuzul de substanțe), există o formă de violență care se limitează strict la afectivitate. În cazul bărbatului agresiv-nimicitor, motivul principal al distanțării de femeie îl constituie ura. Agresivitatea pe care acești bărbați o manifestă nu este una pasivă, ca în cazul schizoidului, ci mai curând activă și directă. Conflictul latent cu feminitatea se manifestă în nenumăratele și violentele rupturi cu femeia. Acești bărbați simt o ură profundă și nu sunt în stare să iubească. Întotdeauna femeile sunt socotite ca inumane, manipulatoare, asupritoare și nedemne de încredere. Cu toate acestea, sunt dorite. Acest bărbat nu poate iubi întrucât toate energiile sale sunt concentrate pe dușmănia care umbrește dragostea, o acoperă și o eclipsează. Soluția lui: ochi pentru ochi. Norma lui: legea celui mai puternic. Motivul său: neîncrederea. Dilema poate fi formulată astfel: „Mă depărtez îndurerat și mă apropii cu dușmănie“, „Nu te iert, dar am nevoie de tine“.

După cum vă puteți închipui, există machiști înverșunați care își manifestă deschis disprețul față de feminitate, însă nu cu aceeași apatie și indolență tipică bărbatului schizoid-ascetic,

ci cu brutalitate. În rândul acestor bărbați ambivalența față de sexul opus este extrem de evidentă: urăsc femeia, dar, în același timp, o și doresc cu ardoare; și tocmai acest lucru nu și-l pot ierta. Într-o anumită măsură, atunci când își atacă perechea își pedepsesc și slăbiciunea și lipsa curajului de a-și proclama odată pentru totdeauna independența și de a fi consecvenți în repulsia pe care o simt pentru ea. Cea mai bună opțiune pentru aceste victime ale violenței masculine este să dea bir cu fugiții, la fel de rapid ca și în cazul schizoidului, numai că de data aceasta trebuie să fugă cât mai departe cu putință.

Când vorbesc despre violență nu mă refer numai la agresiunea fizică, întru totul detestabilă și condamnabilă, ci și la aceea psihologică, care nu poate fi trasă întotdeauna la răspundere, dar este la fel de primejdioasă – poate chiar mai periculoasă – decât cea fizică. Dușmănia se poate manifesta prin dispreț, lipsa admirației, repulsie emoțională, criticări constante, grosolănie, insensibilitate în fața necazului celuilalt, insulte și multe alte forme de respingere. Deși lipsa de respect de ordin psihologic nu este foarte vizibilă, ea este cea mai dureroasă. Dacă vreo femeie ar cuteza să încerce să-l vindece pe un astfel de bărbat de dușmănie, va avea foarte multe de suferit. Individul agresiv-nimicitor este ca o flacără care se întețește atunci când încerci s-o stingi cu apă: cu cât îi arăți mai multă iubire și înțelegere, cu atât urăște mai aprig. În astfel de cazuri iubirea nu are nicio șansă.

5. Bărbatul cameleon

Bărbatul de acest tip este un soi de talmeș-balmeș pe plan emoțional. Este un ins cu o identitate atât de schimbătoare, încât nici cei mai de seamă psihologi nu reușesc să-l înțeleagă. Înglobează toate trăsăturile exemplificate mai sus, numai că în cazul lui sunt amestecate și se schimbă între ele în funcție

de propriul interes. Doze de vinovăție, ceva agresivitate, o oarecare indiferență și episoade sporadice de atașament care sunt în stare să zăpăcească pe oricine. De regulă, mamele acestor inși nu au la rândul lor personalități bine definite, iar fiii lor cresc fără să-și dezvolte o identitate proprie, nu de natură sexuală, ci mai curând psihologică. Se comportă de parcă ar avea o personalitate limitată pe plan afectiv, sunt imprevizibili și extrem de contradictorii, își asumă toate rolurile în același timp, fără ca vreunul dintre acestea să ajungă să se impună. Conflictul cu feminitatea se află încă în stare pură, poate chiar la fel de vehement ca în primele luni de viață. Acești bărbați tatonează iubirea, o adulmecă, o ating ușor, o cercetează de la distanță, dar nu sunt în stare să reziste prea mult în relații emoționale stabile; aceasta și pentru că majoritatea femeilor dau bir cu fugiții. Problema lor este cât se poate de vizibilă. Pot fi seducători și mitomani, dar nu reușesc să ajungă un Don Juan. Când o femeie are ghinionul de a pica în acest hău emoțional, este devorată numaidecât; este anulată și dispare ca individualitate. Soluția pentru aceste cazuri turbulente de dezagregare psihologică trebuie să fie categorică și tranșantă: tratament psihiatric, medicație serioasă și solicitarea intervenției divine...

6. Bărbatul bine structurat din punct de vedere afectiv

Este vorba despre bărbatul care a reușit să se individualizeze fără să se atașeze prea mult și fără să dea naștere unor antagonisme și rivalități patologice față de feminitate. Nu îi este teamă de femeie, nici de aceea din afară, nici de aceea din interiorul său. În relațiile cu sexul opus stilul afectiv i se caracterizează printr-o detașare echilibrată, fără dușmănie (bărbatul agresiv) sau indiferență (bărbatul schizoid) și printr-o apropiere lipsită de temeri iraționale (bărbatul dependent)

ori de vinovății vetuste (bărbatul docil). Acest bărbat sine structurat nu se lasă subjugat pentru că se respectă pe sine și nici nu este violent întrucât îi respectă pe ceilalți. Știe ce trebuie să negocieze și ce nu. Nu este un bărbat exemplar, însă este în stare să iubească. Nu manifestă tendințe contradictorii și nu acționează în funcție de eternul conflict dintre atracție-repulsie; el observă dilema, o acceptă și încearcă să o depășească. Este conștient că masculinitatea sa a luat naștere din feminitate, dar își conduce singur destinul și își trasează în viață un drum care îi este specific numai lui. Înțelege că despărțirea de mamă la vârsta copilăriei reprezintă începutul unui proces de maturizare și devenire.

Bărbatul echilibrat recunoaște că orice atac asupra feminității îl afectează și pe el, mai precis îi lezează o dimenisune importantă a propriei ființe, dar mai știe și că excesul de blândețe este un costum de proveniență dubioasă, care nu îi vine bine. Spre deosebire de machist, care elimină *a priori* tot ceea ce ține de feminitate, bărbatul împăcat cu sine pe plan afectiv își iubește latura feminină, o cultivă și îi permite să iasă la iveală ori de câte ori este nevoie. În funcție de situație, poate fi la fel de mămos precum cea mai drăgăstoasă femeie ori la fel de furios precum cel mai aprig războinic; apoi, când situația se redresează, se întoarce liniștit la nivelul său de bază și la potențialitatea mixtă a *ying-yang*-ului pe care i-o permite masculinitatea. Dat fiind că este bine construit pe dinăuntru, nu trebuie să depună prea mari eforturi ca să se deprindă cu iubirea, ci îi permite acesteia să se manifeste în voie.

Atunci când vorbesc despre bărbatul bine structurat pe plan emoțional, reacția imediată a femeilor mai sceptice este, de regulă, următoarea: „Și unde îl găsim?“, ca și cum ar spune „Nu prea cred că există“ sau „N-am întâlnit în viața mea un astfel de bărbat“. Din fericire, aceste femei nu au dreptate. Cu toate că nu sunt foarte numeroși, bărbații care își asumă afectivitatea și care nu se opun feminității există în realitate. Însă, cum e de așteptat, aceștia nu rezistă prea mult timp singuri pe

piața relațiilor întrucât amatoarele îi adulmecă imediat. Există din ce în ce mai mulți bărbați care se apropie de latura lor feminină în mod sănătos și încearcă să iubească pașnic. Tot mai mulți inși acceptă să ia parte la grupurile de terapie masculină, unde se aprofundează și se studiază temeinic rolul bărbatului în societate și pe plan afectiv. Așadar, bărbatul echilibrat din punct de vedere emoțional nu este o ficțiune, o utopie sau o dorință futuristă pentru anul 3000; el dăinuie printre noi. În prezent, chiar în momentul de față, o mulțime de tineri își asumă premisele păcii față de sexul opus. Nașterea unei masculinități iubitoare este acum de nestăvilit.

Este adevărat, însă, că unele persoane se încăpățânează să admită că este nevoie de o schimbare. Poate că unele femei interpretează informația într-un mod eronat, sunt victimele bărbaților incapabili de iubire, se lasă influențate de unele trăiri emoționale negative mai vechi, frecventează locuri nepotrivite sau pur și simplu nu creează condițiile necesare pentru ca acești bărbați împăcați și pacifiști să se poată apropia de ele. Este foarte important să nu generalizăm partea negativă. Zicala din popor cu tentă feministă „Toți bărbații sunt la fel“ este profund eronată. Ne place sau nu, există și bărbați care s-au împăcat cu feminitatea primară. Și, chiar dacă nu se remarcă în mulțime, ei există totuși. Putem fi sceptici, pesimiști cronici sau pur și simplu Toma necredinciosul, cu ei este ca și cu vrăjitoarele: „De existat există sigur.“

Conflictul cu paternitatea

Despre iubirea față de copii și paternitatea maternă

În opinia mea, lăsând deoparte orice clișeu romantic, să fii tată este o binecuvântare: am putea noi dărui ceva mai măreț

decât viața? În fond, admitem foarte ușor că maternitatea este sacră, totuși nu-i acordăm prea mare importanță paternității. Teoria instinctului matern – care este un mit, după cum o demonstrează Elisabeth Badinter în cartea sa *Dragoste în plus: Istoria iubirii materne în secolele XVII-XX* – a dat naștere unui soi de halou antipatern și unei abateri vădite de la acest rol, de parcă tatăl ar suferi de o neputință congenitală care îl împiedică să-și crească odraslele. Imaginea tatălui care își ține înspăimântat nou-născutul în brațe, în timp ce mama, cumnatele și bunicile îi privesc cu condescendență neîndemânarea, este deopotrivă un clișeu sexist și o prejudecată înjositoare.

Aceste stereotipuri sociale, aplicate și încurajate în special de către bărbați, au împiedicat în diferite feluri posibilitatea acestuia de a-și lua în primire rolul de tată. Dacă maternitatea reprezintă o împlinire personală menită să aducă fericire, rolul de tată pare să fie însușit cu teamă și cu un simț exagerat al responsabilității. În bucuria de a fi tată intervin uneori și alte griji, iar plăcerea ne alunecă printre degete. Ne putem apropia de copii doar abordând o atitudine mai pozitivă. Trebuie să înlăturăm din rolul de tată anxiosul simț al datoriei, insuflat probabil de mitul furnizorului, pentru a ne putea astfel întoarce la bucuria primară a paternității. Nu spun că nu ar trebui să luăm în seamă problemele economice pe care le presupune creșterea unui copil, ci că trebuie să deschidem ochii și să vedem partea bună a acestui proces. Dăruirea vieții este cea mai importantă realizare a umanității, or, dacă nu reușim să înțelegem acest miracol, paternitatea se va estompa într-un conflict de interese, abordat greșit și, de altfel, cu totul artificial – „Ori eu, ori copiii“ în loc de „Și eu, și copiii mei“.

1. Tatăl absent

Absența figurii masculine în procesul de creștere este un fapt incontestabil. Împinși de idealurile de statut,

succes și bunăstare materială, noi, tații, emigrăm către lumea concurenței și uităm de familie. Apoi, când ajungem să ne dăm seama de distanțare, răul este deja comis. Câțiva dintre pacienții mei au trebuit să treacă printr-un infarct sau cancer ca să priceapă acest fapt vital. Dacă am socoti la modul serios timpul real pe care îl petrecem cu copiii noștri, ni s-ar face rău. Iar prin „timp real" înțeleg dedicarea absolută, cu toată atenția și simțurile puse la dispoziția lor.

Spre deosebire de vechile convingeri ale psihologiei, astăzi știm că prezența și îngrijirile acordate de tată joacă un rol fundamental în primele etape ale creșterii progeniturilor, atât în rândul animalelor, cât și în privința omului. Dezmierdările mamei sunt imperioase, totuși ar fi mult mai bine dacă ar interveni și acelea ale tatălui. Cercetările etologice și ale psihologiei evoluționiste arată că puii de câine de diferite rase care sunt crescuți de ambii părinți au mai mari șanse de supraviețuire și se dezvoltă mai repede decât aceia crescuți doar de mamă. În lumea civilizată a oamenilor se întâmplă cam același lucru.

Începând cu frageda vârstă de cincisprezece luni, copilul începe să caute o referință masculină, oglinda despre care vorbeam mai sus. Dacă tatăl este unul sensibil și afectuos, se simte cu adevărat ușurat: „Uite pe cineva care este la fel ca mine!" Dacă tatăl este prezent pe jumătate, adică doar fizic, nu și psihic, atunci copilul este obligat să mobilizeze energii compensatorii, care îi fac mai mult rău decât bine.

Este limpede că anumite lecții care țin de masculinitate sunt mai ușor interiorizate atunci când tatăl este prezent. Există lucruri pe care, deși mamele le fac destul de bine, tații le-ar putea face mai bine. De pildă, le pot oferi răspunsuri la anumite întrebări cu privire la rolul bărbatului, la angoasele privitoare la socializarea cu ceilalți băieți, la temerile în fața înfrângerii și a eșecului, la cucerirea femeii, la cel mai bun mod de a practica anumite sporturi, la complexele bărbătești; în fine, lista este nesfârșită. Totuși, în pofida

însemnătății rolului de „educator“, prietenia dintre tată și copil se dovedește a fi extrem de importantă, mai ales când este vorba despre același sex. Camaraderia și „complicitatea“ ființelor de același sex consolidează și accelerează procesele de integrare în societate, înlătură ideile preconcepute și îmbunătățesc comunicarea dintre persoane. Atunci când tatăl se descotorosește de rolul său steril de „sursă de cunoștințe“ sau de „tată-furnizor“ și se apropie de fiul său dintr-o perspectivă mai practică și umană, totul se simplifică. În acest fel masculinitatea nu mai este o speculație conceptuală ori literatură de proastă calitate, ci un sentiment care acționează efectiv. Parafrazându-l pe biologul Maturana, „valorile devin contagioase pe măsură ce sunt trăite“. Paternitatea există și se dezvoltă doar în conviețuire, restul sunt vorbe goale.

Pentru a exemplifica mă voi servi de o experiență personală. Tatăl meu a fost un om extrem de muncitor și, prin urmare, absent. Era comis-voiajor, deci trebuia să fie mereu pe drumuri. Uneori, când încerca să-și ia în primire rolul de tată, încerca în fel și chip să rupă tăcerea, însă nu-i prea reușea. Nu-mi ușura în vreun fel calea către el, dar nici eu nu-mi dădeam tot interesul. De fapt, mi-era teamă să-l cunosc pentru că nu știam peste câtă durere aveam să dau în sufletul lui. În relația noastră intervenea mereu un vid, un soi de peliculă izolatoare care ne împiedica să ajungem unul la celălalt. De la o astfel de distanță nu aveam cum să pătrund în experiența lui de viață, deci nu puteam să mi-o îmbogățesc pe a mea: mi-era greu să învăț de la el.

Însă în această relație există un *înainte* și un *după*. Într-o seară ca toate celelalte, pe când tatăl meu ieșise să se răcorească pe balcon, m-am așezat și eu lângă el, pentru că îmi terminasem lecțiile. Cum era dus pe gânduri, după câteva momente de tăcere m-am încumetat să-l întreb dacă a pățit ceva; mi-a răspuns să stau liniștit, că nu e cazul să-mi fac griji. Totuși, îl simțeam trist și din cale-afară de îngrijorat. I-am mai vorbit despre câteva fleacuri, apoi i-am spus că

arată obosit. După câteva clipe de tăcere împărtășită, mi-a mărturisit că trebuie să ne mutăm, că nu mai reușește să plătească rata la apartament, dar m-a rugat să nu mai pomenesc nimănui despre asta, nici mamei, nici surorilor. Evident, n-am știut ce să-i spun. La treisprezece ani nu prea poți să-ți dai cu părerea, cu atât mai puțin în privința unui asemenea subiect. Am ales să tac. După câteva minute, tata a izbucnit în plâns, spre marea mea surprindere. Și a tot plâns așa, fără nicio jenă, de parcă nici n-aș fi fost de față, cu indecența proprie suferinței, așa cum aș fi făcut-o eu sau oricare alt copil.

M-am speriat la culme. Să vezi un adult plângând este șocant, dar să-ți vezi tatăl plângând este înfricoșător. Într-un final, i-am pus mâna pe umăr, cu teamă amestecată cu compasiune, apoi am prins curaj și l-am strâns în brațe cu toată puterea, ținându-l așa multă vreme. În noaptea aceea mi-a povestit multe episoade din viața lui, despre vechile idile (eu crezusem că mama a fost singura...), despre tinerețe și nebuniile ei, despre vise și dezamăgiri, despre bucurii și temeri. Și-a luat tot trecutul în brațe și l-a împărțit cu mine. Iar pelicula aceea care ne separase atâta amar de vreme a dispărut ca prin minune. Masculinitatea lui și a mea își dăduseră, într-un final, mâna. În ciuda durerii și lacrimilor, noaptea aceea a fost minunată pentru că mi-am descoperit adevăratul tată, i-am privit direct în suflet și am reușit să-l înțeleg. Și-a deschis inima față de mine, eu am devenit prietenul lui, iar el învățătorul meu.

Până la urmă am fost nevoiți să renunțăm la apartament, iar viața a mers înainte. Deși n-am mai ajuns niciodată la un asemenea nivel al intimității, căci uneori singurătatea ne distanța, porțile au rămas deschise. Dacă voiam să le trecem pragul, eram oricând liberi să o facem. Iată ce înseamnă prietenia adevărată: o alternativă emoțională gata să fie activată la nevoie. Dacă între tată și fiu se activează această posibilitate, atunci rezultă ceva indestructibil, tandru și aproape miraculos.

2. Către un tată matern

Deține sexul masculin capacitatea de a-și lua în primire rolul de tată dintr-o perspectivă responsabilă și afectuoasă în procesul creșterii și educării? Există o așa-numită paternitate maternă? Răspunsul este cu siguranță afirmativ. Exemplele abundă în lumea animalelor. Grija paternă se manifestă la nevertebrate, păsări, pești și mamifere. Mai multe specii, precum racul, peștele-altruist, mormolocii, căpriorii-șoareci, lupii, câinii sălbatici, șacalii, maimuțele titi și bărbații care își asumă noua masculinitate, ca să enumăr doar câteva exemple, pot foarte bine să își ia în primire rolul de mamă grijulie, hrănindu-și progeniturile, spălându-le, antrenându-le și jucându-se cu ele.

Partea interesantă este că în rândul mai multor specii grija paternă inhibă instinctul de reproducere al masculilor, astfel că ciclurile reproducătoare ale ambelor sexe ajung să se sincronizeze. În cazul acestor specii paterne, rata competitivității sexuale dintre masculi tinde să scadă pe durata creșterii puilor, iar femelele își pierd pe moment avantajele sexuale. Mai precis, dacă ne luăm în serios rolul de tată implicat activ în creșterea progeniturilor, este foarte posibil ca libidoul să scadă. Ca și cum natura ar încerca să ne spună: „Dacă vrei să te implici în asta, folosește-ți toate energiile de care dispui, căci treaba-i complicată."

Majoritatea bărbaților cu probleme psihologice au amintiri sumbre despre tații lor, dar nu fiindcă aceștia le-ar fi făcut rău, ci din cauza lipsei de afecțiune. Cercetările despre *attachment* efectuate de psihologii Bowlby, Davila și Gobb arată că prezența unui tată insensibil și distant este mult mai nocivă și periculoasă decât absența totală a tatălui. Mulți dintre tații care își mângâie și își alintă fiii în timpul copilăriei își schimbă brusc atitudinea când aceștia încep să crească. Acest fapt este deopotrivă discriminator și absurd: în timp ce fetele

pot fi dezmierdate toată viața, băieților li se aplică o educație specială: „Să nu care cumva să devină efeminat." Regulile par să se schimbe de la o zi la alta. Contactul fizic patern este înlăturat în favoarea unui nou comportament, mai dur și mai distant. Dacă băiatul este sensibil, va interpreta această distanțare subită ca pe o respingere, iar cu timpul, dacă nu este înlocuită cu o altă formă de exprimare a afecțiunii, se poate transforma în resentiment sau în dependență involuntară. Concepția absurdă conform căreia tandrețea, fie ea de natură maternă ori paternă, dă naștere unor inși delicați și efeminați încă mai dăinuie printre bărbați. Dacă lucrurile ar fi stat atât de simplu, atunci inamicii homosexualității ar fi încheiat ușor acest capitol. Însă homofobia este o afecțiune.

Negarea afecțiunii față de băieți nu poate să producă decât durere și deznădejde. Bărbatul are nevoie de afecțiune și iubire în aceeași măsură ca și femeia. Fie că vine din partea tatălui sau a mamei, ceea ce contează cu adevărat pentru dezvoltarea psihologică a băiatului este „prezența afectivă". Prezența fizică nu este suficientă; este nevoie de multă iubire pentru ca lucrurile să se desfășoare normal; iubirea trebuie simțită până în măduva oaselor. Așa-numitul „tată matern" este de fapt un tată blând și iubitor, sensibil și înțelegător, care se implică activ în educația copiilor, fie că impune pedepse sau stabilește reguli. Un tată exemplar se face remarcat și respectat.

Trebuie să atragem atenția asupra faptului că tatăl, în momentul în care își sancționează copilul dintr-o perspectivă emoțională pozitivă, asimilează la rândul său această experiență în mod constructiv; însă atunci când pedepsele sunt aplicate în contextul unei lipse de afecțiune, ele nu fac decât să-i dăuneze și să conducă la resentimente. Tocmai de aceea respectul pe care tatăl îl impune printr-o relație apropiată și plină de dragoste se va baza pe admirație și recunoștință. În schimb, tații care induc teamă făcând abuz de autoritate nu obțin decât o supunere obligată, impusă printr-un soi de decret. Când îmi iau la întrebări pacienții,

deopotrivă femei și bărbați, cu privire la sentimentele pe care le au față de tatăl lor și nu obțin decât un simplu și lapidar „Respect", le cercetez trecutul săptămâni în șir. O dragoste reverențioasă dă mereu de bănuit.

Bărbatul eliberat dorește să se implice în procesul de creștere și educare a copiilor, însă fără să vrea să fie anulat ca individualitate. Rolul de tată nu implică degradare psihologică ori sacrificii oarbe, ci o integrare echilibrată pe toate planurile vieții. Rolul de tată nu te obligă să-ți neglijezi prietenii, timpul liber, pasiunile, partenera și viața profesională. Este adevărat că nu este ușor să le împaci pe toate. Dorința bărbatului de a se întoarce la paternitate nu este condamnată de sexul opus, dimpotrivă. Rezultatele de până acum confirmă că mamele opun o oarecare rezistență numai atunci când paternitatea este asumată și practicată cu prea mult zel. S-ar părea că orice schimbare în asumarea paternității trebuie făcută în anumite limite și ținând cont și de parteneră. După cum vă puteți imagina, există un acord tacit: *noul tip de bărbat vrea să-și revendice rolul de tată, însă fără să se angajeze full-time, iar femeia vrea să primească ajutorul lui fără să se simtă înlăturată.*

3. Bărbatul „însărcinat"

Deși fizic nu suntem concepuți pentru a aduce ființe pe lume, am avut întotdeauna impresia că și noi, tații, rămânem însărcinați. Fără să ignorăm dificultățile reale ale sarcinii feminine, este bine de știut că și bărbatul trece printr-un soi de „graviditate psihologică". Și noi, odată cu ele, așteptăm, suferim, depunem eforturi, ne speriem, râdem, plângem și ne facem iluzii. Suntem mereu acolo, fără să știm prea bine cum să reacționăm. Deși aproape că leșină de frică, mulți bărbați și-ar dori să le ia locul femeilor în momentul-cheie al nașterii. Este adevărat că nu trecem printr-un travaliu,

precum femeia, totuși simțim și noi ceva. Nu încerc să subestimez toată truda femeii, ci să explic ce se petrece în interiorul bărbatului. Am cunoscut bărbați care aveau aceleași stări de greață ca și femeile și uneori vărsau mai mult decât ele; unii au avut contracții, iar alții și-au schimbat modul de a merge. Nu știu dacă este vorba despre imitație, solidaritate inconștientă sau dacă este de vină vreun feromon feminin, cert este că și noi trecem prin anumite schimbări și tulburări. S-ar zice că și noi aducem copii pe lume; în felul nostru, dar o facem. Ceva se petrece cu bărbatul gestant, un fenomen pe care nu îl putem explica cu ajutorul psihologiei.

Este chiar interesant să observăm transformările prin care trec viitorii tați. Deși pe durata sarcinii reacțiile psihice ale bărbaților pot varia ori se pot bate cap în cap, putem totuși defini cinci tipuri fundamentale de bărbați gestanți.

a) Primul grup este format din acei bărbați care nu par a fi la curent cu sarcina. Pentru ei aducerea pe lume a unui copil echivalează cu achiziționarea unei mașini sau cu o problemă metafizică care aparține altei galaxii. Nu se implică și nici nu așteaptă clipa nașterii, sunt detașați și ignoră evenimentul, de parcă femeia însărcinată nu ar fi partenera lor sau copilul ar fi al altui bărbat. Nu simt bucurie, îndoieli, teamă, gelozie: nimic. Nașterea nu-i privește. Iar în momentul în care soția îi obligă să ia parte în vreun fel la acest eveniment, o fac fără chef și mai mult de mântuială. Este de înțeles că o asemenea atitudine provoacă respingere printre rudele femeii și o dezamăgire profundă pentru aceasta. Dacă înlăuntrul lor există totuși vreo urmă de umanitate, acești bărbați încep să se comporte mai normal atunci când pruncul vine pe lume și au ocazia să-și ia cu adevărat în primire rolul de tată.

b) Al doilea grup este format din soții îndrăgostiți. Sentimentele acestui tip de bărbat pentru soție devin centrul de referință pentru tot ceea ce face. O adoră, o îngrijește, o răsfață și o iubește din toată inima, chiar mai mult decât

înaintea conceperii. Întrucât legătura este dublă, în interiorul acestor bărbați se produce un curios amestec între rolul de tată și acela de soț: odată cu copilul își iubesc și soția, iar odată cu soția își iubesc și copilul. Nu contează locul, ora sau prețul, pentru ei nu există limite: „Dorințele tale sunt poruncă pentru mine"; un duh fără lampă, gata să împlinească orice i se cere. Pe durata sarcinii un astfel de bărbat va fi cel mai cumsecade ginere și cel mai exemplar soț pe care l-ar fi putut râvni o femeie; totuși, când pruncul vine pe lume, se va reîntoarce la vechile sale obiceiuri emoționale. „Cenușăresul" revine la deprinderile sale cotidiene. Odată născută progenitura, se rupe vraja, iar el face cale-ntoarsă de la prinț la broscoi. Pentru partenera lui, orice sarcină este o oportunitate de a se simți iubită, cel puțin pe durata celor nouă luni.

c) Al treilea grup este format de tații care se simt exilați. Când află de sarcină, acești bărbați devin paranoici. O teamă sumbră și egoistă îi determină să se simtă înlăturați înainte de vreme. Ei își închipuie că noua vietate le va fura iubirea soției ori că, cel puțin, îi va detrona. Relația cu pruncul este ambivalentă și marcată de competitivitate. Deși încercă să o ascundă, îngrijorarea este vădită. Nu se arată prea interesați, se implică cât mai puțin posibil, evită subiectul, iar cu fiecare zi ce trece încearcă să-și apropie partenera, însă nu pentru că ar fi împinși de iubire, ci din teama de a-și pierde privilegiile. Acești bărbați dezvoltă o formă de gelozie filială. Deși la început nu prea îl acceptă pe nou-născut, după câteva luni se resemnează să împartă iubirea și dezmierdările soției cu acest nou invadator.

d) Al patrulea grup îl formează bărbații care își resping partenera însărcinată. Iritarea lor este evidentă. La aflarea veștii că vor fi tați acești bărbați suferă o accentuată transfigurare emoțională: dacă până mai înainte erau soți tandri și iubitori, dintr-odată se schimbă. Simpla apropiere a femeii îi jenează. Pe unii îi îngrozește ideea unui contact sexual, iar alții simt o frică irațională și nefondată de a nu

răni ființa din pântec. Nu cunoaștem precis cauza acestui fenomen, însă pe parcursul sarcinii un număr considerabil de bărbați se hotărăsc să-i fie infideli soției. Mai mult decât atât, multe căsnicii se destramă în această perioadă. Anterior, bărbatul de acest tip nu manifesta niciun interes pentru celelalte femei, însă acum devine brusc un Don Juan convins, tânjind după experiențe noi și comportându-se nechibzuit. Astfel de bărbați nu sunt antipatici și neciopliți intenționat, ci pur și simplu nu pot reacționa în alt fel. Își pot asuma responsabilități și se implică activ, dar lipsa de iubire față de mama viitoarei odrasle este deopotrivă vădită și dureroasă. O lipsă de afecțiune până atunci necunoscută învăluie nefericitul cuplu, iar femeile care ajung în această situație se gândesc cu groază la posibilitatea unei noi sarcini.

e) Al cincilea grup este constituit de bărbații care se bucură de experiența paternității fără să involueze la un nivel patologic în relația cu partenera. În pofida emotivității firești în fața unui astfel de eveniment, fericirea lor este totală. Iar relația bărbatului de acest gen cu soția nu se schimbă în mod simțitor; deși este mai generos cu dezmierdările (acum există două ființe), nu stabilește legături bolnăvicioase de nesiguranță ori de dependență extremă. Pentru bărbații maturi și echilibrați sarcina reprezintă o bună ocazie de a stabili noi legături cu femeia iubită și de a le îmbunătăți pe cele anterioare.

Dreptul la iubire

Oricât ne-am strădui să-l zugrăvim drept un *macho* înrăit și insensibil, bărbatul deține, ca orice altă ființă umană, capacitatea înnăscută de a oferi și a primi afecțiune. Iubirea este

pânza firavă pe care se țese conviețuirea, este locul în care se dezvoltă esența umanității. Odată cu iubirea, ne amestecăm și comunicăm în mai multe feluri. Numai prin iubire valorile prind viață, iar limbajul capătă sens.

Dreptul la iubirea liberă și responsabilă este la fel de important precum dreptul la sănătate ori la alimentație. Odată ce suntem privați de iubire, ni se închide ușa către viață; o demonstrează afecțiunile psihice survenite în urma pierderii unor ființe dragi sau a solitudinii. Lipsa de iubire nu poate aduce cu sine decât dezolare. Numai atunci când stabilim legături cu ceilalți reușim să ne înțelegem pe deplin pe noi înșine. Nu putem avea parte de înțelepciune în lipsa relațiilor interumane.

Oamenii sunt incredibil de sensibili în ceea ce privește dragostea. Fiecare dintre noi se comportă precum o antenă care uneori captează iubirea, alteori o pierde. Insist: omul a fost înzestrat de către natură cu rolul de a facilita iubirea și este un promotor înnăscut al legăturilor afective. Așadar, masculinitatea și feminitatea nu sunt decât modalități ale propagării iubirii: două fețe care aparțin aceleiași monede. Deși modul de a iubi poate varia, și bărbatul, și femeia vibrează și reacționează la impactul energetic al iubirii.

Noul bărbat este conștient de obstacolele care i-au stăvilit până acum posibilitatea de a se realiza prin dragoste și tocmai de aceea încearcă să le înlăture din drum. Exercitarea dreptului la iubire implică rezolvarea dilemei afective în favoarea tandreței, fără a nimici totuși furia sănătoasă care ne caracterizează; înseamnă o apropiere constructivă de feminitate și absența împotrivirilor istovitoare. Mai înseamnă dreptul la intimitatea pe care o implică paternitatea maternă față de copiii noștri, fie ei băieți sau fete, și renunțarea la rivalitățile absurde față de ceilalți bărbați și stimularea deschisă a prieteniei dintre ei.

Nu în cele din urmă, dreptul la iubire reprezintă canalizarea biochimiei în direcția corectă. Înseamnă și dreptul de a

simți teamă, fără să ne cenzurăm, ci adoptând o atitudine firească, pur umană. Emoțiile pe care le simțim odată cu ceilalți înseamnă conectarea la viață și descoperirea faptului că solitudinea nu este altceva decât un drum pe care l-am ales greșit. Iată cum formula pe Swami Vivekananda acest adevăr: „Ce este, de fapt, iubirea? Este într-o oarecare măsură afirmarea acestei unități: Sunt unul și același cu tine, soția mea, copilul meu, prietenul meu!“

Partea a III-a

SEXUALITATEA BĂRBATULUI

O problemă încă nerezolvată

Dependența sexuală a bărbatului

Dorința irezistibilă și nestăvilită față de femei constituie o realitate care îi caracterizează pe mai toți bărbații. Mai devreme ori mai târziu, majoritatea dintre noi ne abandonăm acestui imbold năvalnic care ne conduce fără milă nu către reproducere, ci către plăcerea actului sexual în sine. Dependența sexuală a bărbatului se manifestă în erotismul care ne impregnează practic întreaga cultură: cererea este frenetică, iar oferta nu cunoaște nici ea limite. Creșterea alarmantă a violurilor, a prostituției, a abuzurilor în rândul minorilor, a agresiunilor sexuale și a consumului masiv de pornografie violentă, ca să dau numai câteva exemple, arată că problema sexualității ne-a cam scăpat de sub control. După cum mărturisesc psihiatrii Sadock și Sadock în manualul *Clinical Psychiatry*, prevalența parafiliei (un tip de tulburare sexuală) care are la bază violența și siluirea celeilalte persoane, precum sadismul sau pedofilia (atracția sexuală față de copii), a crescut îngrijorător de mult. Iar noi, bărbații, ocupăm detașat topul acestor devieri sexuale, fie ele periculoase, simpatice ori inofensive. În ceea ce privește masochismul, categoria la care ne situăm cel mai bine, le întrecem pe femei cu 20 la 1. De exemplu, 99% dintre femei nu manifestă nicio înclinație către alte tipuri de

deviații sexuale, precum exhibiționismul, fetișismul (activitate sexuală compulsivă legată de obiecte inanimate, precum haine, pantofi, lenjerie intimă etc.), voyeurismul (urmărirea pe ascuns a activităților care au legătură cu sexul), travestirea, sadismul și pedofilia. Din contră, așa-numitele tulburări ale dorinței sexuale, adică inapetența pentru sex, sunt mult mai răspândite în rândul femeilor decât în acela al bărbaților.

Sexul își exercită cea mai mare putere de atracție asupra bărbaților. Zi de zi ne gândim aproape inconștient la sex, ne place, ne ispitește, îi ducem dorul, avem nevoie de el ca de aer și, mult mai important, îl solicităm. Dacă vreun bărbat mai îndrăzneț decide să înlăture sexul definitiv din viața sa, fără să apeleze la chirurgie, ci numai împins de voință, ne gândim automat că este anormal. Femeile pot trăi foarte bine fără sex timp de săptămâni sau luni în șir, însă un bărbat normal începe să simtă după o lună, o lună și jumătate, un fel de neliniște interioară care se transformă treptat în jenă, apoi în barbarie. Libidoul începe să-i înnegureze privirea și să-i chinuie organismul; până și inteligența pare să-i joace feste. O proastă dispoziție și apucături de chițibușar imposibil de ascuns îl afectează atât pe el, cât și pe aceia din imediata sa apropiere, încă de la revărsatul zorilor. Majoritatea bărbaților, cu mici excepții demne de admirat, precum eunucii și câțiva celibatari, nu știu și nici nu pot să trăiască lipsiți de această forță vitală. Sexul ne răpește prea mult timp și energie. Nu este un viciu, însă seamănă izbitor cu unul. Faimoasa afirmație a lui Cesare Pavese – „noi, bărbații, ne-am pierdut mințile, renunțăm de dragul femeilor la puțina libertate pe care ne-o garantează guvernul" – capătă semnificații speciale dacă o raportăm la sexualitate.

Noul bărbat dorește să dea o altă direcție acestei tendințe, deopotrivă primitivă și încântătoare. Nu intenționează nicidecum să o elimine, ci să o restructureze, să o adapteze și să aibă un control judicios asupra ei. Nu pledez pentru „asexualizarea" bărbatului, aceasta ar fi o denaturare; sexul ne face

plăcere, iar acest lucru rămâne indiscutabil. Spun doar că ar trebui să înlăturăm dependența de sex, să ne iubim trupul și să mai diluăm sexul cu ceva iubire, să vedem ce o să se întâmple. Așadar: nici abstinența fățarnică, searbădă și aproape deloc creativă care stăvilește și flagelează manifestarea firească a sexualității, nici decadența sexuală caracterizată de o dorință involuntară și dezordonată, care ne ia mințile și ne duce la pierzanie.

Există trei aspecte fundamentale care s-au unit astfel încât dependența și decadența sexualității în rândul bărbatului să devină realitate: acela antropologic-social, acela cultural-educativ și acela biologic. Deși ele merg mână-n mână, le voi trata separat pentru a le putea înțelege mai bine.

1. Cultul falusului

Din timpuri străvechi și în mai toate culturile, fie ele statale, tribale sau prestatale, au existat ceremonii legate de venerarea membrului viril, deopotrivă a mărimii sale și a funcțiilor sale magice. Mitologiile greacă și romană fac aluzie la o mulțime de intrigi amoroase în care zeii de sex masculin se folosesc excesiv de atributele lor sexuale. Există și divinități mai mici și creaturi erotice precum satirii și silenii, faunii care le urmăresc necontenit pe bacante și pilonii din piatră cu bustul lui Hermes, toate acestea întruchipări voit falice. Însă romanii au fost, de departe, cei mai aprigi adulatori ai falusului, după cum o demonstrează scriitorul Juan Eslava Galán în cartea sa *La vida amorosa en Roma*. Petrecerea anuală a zeului Liber avea drept simbol un trunchi în formă de falus, la fel și Matunus Tutunus, zeitatea care le fertiliza pe femeile proaspăt căsătorite. Un alt zeu deosebit de faimos în panteonul roman era Priap, fiul lui Venus și al lui Bacchus (cel cu faimoasele bacanale), a cărui reprezentare fizică, intenționat

disproporționată, i-ar lăsa cu gura căscată pe mulți dintre experții în efecte speciale. În onoarea lui a fost botezată cu numele de de „priapism“ afecțiunea care constă într-o erecție prelungită și dureroasă a penisului, care poate dura ore întregi și necesită intervenție medicală. Amuletele în formă de falus erau folosite de toată lumea și reprezentau cel mai bun antidot împotriva deochiului. Mai mult decât atât, se credea că orice obiect în formă de falus așezat deasupra ușilor e menit să protejeze casa. Membrul viril în erecție era recurent printre decorațiunile din casele romanilor și edificiile publice, însă întrebuințarea lui nu avea nuanțe pornografice, ci izvora din credința că falusul e un simbol salutar al vieții.

De-a lungul istoriei au existat mai multe ritualuri pentru venerarea falusului. În anumite seminții primitive și mai puțin primitive, femeile se frecau de anumite pietre verticale și rigide numite „menhire“ pentru a spori astfel fertilitatea. Culturile precolumbiene și americane sunt ticsite de figuri falice, iar accentul cade pe puterile lor vindecătoare și miraculoase. Uneori penisul era implicat și în lupte; istoricii relatează cum războinicii celți se avântau în luptă complet goi și cu membrele virile în erecție, probându-și astfel vigoarea și potența și intenționând să-și impresioneze inamicii; un fenomen asemănător a fost remarcat și în rândul primatelor. Pe măsură ce ne apropiem de prezent, venerarea falusului devine mai subtilă. Se înregistrează un efect oarecum paradoxal: atunci când cultura înăbușă sau încearcă să stăvilească excesiv sexualitatea, aceasta își caută forme indirecte de manifestare artistică, religioasă sau socială. De pildă, după cum explică Alan Watts în *Natura, omul și femeia*, în Anglia victoriană, sub imperiul maniei flagelației, moda evidenția în mod exagerat contururile feminine prin utilizarea corsetelor și a hainelor extrem de strâmte pe corp, vestimentație care astăzi le-ar scandaliza pe mai toate femeile. Mai mult, designul mobilelor abunda în curbe sinuoase, cu conotații erotice și intenționat senzuale. Se pare că instinctul sexual nu cedează atât de ușor în fața normelor.

O mulțime de gânditori – deopotrivă teologi, oameni de știință și filosofi – au contribuit și ei la devoțiunea falică. Unii dintre ei, precum Aristotel, i-au atribuit spermei proprietăți divine, considerând-o un fluid metafizic și însăși esența vieții și a identității. În acele vremuri penisul devenise purtătorul fluidelor cinetice în stare pură: o manifestare a divinității. Iar femeia era considerată un simplu recipient material, un rău necesar prin care bărbatul putea răspândi viață. Moștenirea personalității și a caracterelor se datora în totalitate sacrului lichid bărbătesc. Alții, precum Sfântul Augustin și Leonardo da Vinci, îi imputau penisului tendințele de a duce o viață paralelă și trăgeau semnale de alarmă cu privire la anumite pericole și la alte consecințe interesante pe care le generează falusul atunci când e lăsat să acționeze după bunul plac. Primul dintre ei, cu aproximativ o mie de ani în urmă, era ceva mai prudent și mai cuvios, deci pleda pentru controlul voluntar și pentru procrearea fără plăcere pentru a-l struni pe micul neastâmpărat. Cel de-al doilea, cu un spirit mai științific și mai libertin, sugera mai puțină jenă și mai mult exhibiționism în rândul bărbaților: să-și înveșmânteze membrul ca și cum ar fi fost vorba de un individ autonom și să se mândrească în orice ocazie cu acesta. Însă ambii păreau convinși de faptul că penisul are o viață proprie; dacă ne gândim că erecția este un fenomen pur mecanic, poate că nu greșeau întru totul.

2. Educația sexuală a bărbatului

Societatea occidentală discriminează în mod cert femeia. Cultura nu este doar mai tolerantă și mai permisivă față de sexualitatea masculină, ci chiar o și susține și o încurajează pe aceasta. Băiatul precoce, gata de procreare înainte de vreme, este bine văzut („Viril ca și taică-său"), în timp ce individul

cast și lipsit de experiență sexuală nu este văzut cu ochi buni. Iar multe femei încă așteaptă ca soții lor să le inițieze în sexualitate. Lumea femeilor proaspăt căsătorite este plină de neveste dezamăgite de abilitățile precare ale soților lor. Câteva dintre ele au ajuns să creadă că luna de miere este un fel de curs intensiv de sexualitate, în care se pot practica acrobații și se pot duce lupte greco-romane inițiate și conduse de un soț cât se poate de experimentat. Însă contradicția iese numaidecât la iveală: în timp ce încurajăm sexualitatea masculină în rândul tinerilor socotind-o o probă de virilitate, etica morală și religioasă propovăduiește abstinența ca virtute necesară atât pentru spirit, cât și pentru trup. Cu toate acestea, majoritatea părinților, până și cei mai stricți în ceea ce privește morala și bunele deprinderi, obișnuiesc să treacă cu vederea aceste restricții și să-l lase pe sărmanul băiat să se elibereze din când în când, însă numai dacă se ridică la înălțimea așteptărilor și procedează ca la carte.

Una dintre cele mai groaznice temeri ale unui tată este ca fiul său să fie homosexual; de aceea, cu cât progenitura dă mai multe semne de heterosexualitate, cu atât mai bine. Când vărul meu avea cinci ani (eu aveam vreo șase), îmi amintesc că l-a întrebat pe tatăl său, un emigrant napolitan machist, dacă e adevărat că bărbații pot s-o facă și între ei. Înspăimântat de asemenea întrebare, unchiul meu a decis să taie răul de la rădăcină și să-l imunizeze odată pentru totdeauna: „Ia aminte! Bărbații care fac asta rămân invalizi!“ I-a spus-o tranșant și caustic. Eu și vărul meu ne-am privit de parcă ne-am fi zis: „Ce chestie interesantă!“ Problema a fost că povățuitorul nostru sentimental n-a luat în seamă consecințele posibile. După numai câteva zile, pe când așteptam în mașină ca semaforul să se facă verde, am văzut trecând un domn de vârsta a doua în scaun cu rotile. Am fost profund impresionați. Aveam ocazia să observăm dovada vie a depravării masculine. Era păcatul însuși devenit realitate, defilând nestingherit și fără pic de rușine prin fața ochilor noștri. Nu numai că nu ne-am putut ascunde mirarea, ci ne-am și hotărât pe loc să fim solidari

cu cauza bărbaților adevărați. Așa că am scos numaidecât capul pe geam și, sub privirile uluite ale sărmanului bărbat și ale celorlalți trecători, ne-am pus pe zbierat sfintele cuvinte: „Poponarule!“, „Poponarule!“, „Degeneratule!“, „Știm cu ce te ocupi!““, „Poponarule!“… În fine, jignirile noastre erau atât de sălbatice și de explicite, încât unchiul meu a trebuit să treacă pe roșu, nu înainte de a ne întreba dacă ne-am pierdut mințile. Am avut nevoie după aceea de mai multe lecții de „educație sexuală“ pentru a putea înțelege că toată chestiunea nu e atât de drastică și că mai există și excepții. De fapt, după experiența unchiului meu, numai *câțiva* dintre bărbații care se culcau cu alți bărbați deveneau paraplegici.

Ar trebui să fim mai sinceri cu fiii noștri. Lăsând deoparte orice fel de prejudecăți, băieții necesită o pregătire mai bună pentru a-și putea înfrunta viața sexuală. Însă există prejudecata că bărbatul ar fi pregătit din naștere în materie de sexualitate. Deși existența acestui instinct nu poate fi tăgăduită (fetușii pot avea deja erecții după luna a șaptea intrauterină), nu este totuși suficient pentru o dezvoltare psihosexuală armonioasă. Informarea greșită și nepotrivită cu privire la acest subiect creează o ambivalență moral-biologică (păcat *versus* plăcere), care ajunge să se disimuleze într-o viață dublă, aprobată de societate și ascunsă de căsătorie: soția și amanta/amantul. Este necesară o educație sexuală onestă, fără amăgiri ori principii false; problema este că nu există prea mulți profesori care să își asume o astfel de sarcină. Până atunci, milioane de bărbați se antrenează și învață pe ascuns sinuoasa artă a infidelității.

3. Plăcerea biologică

Încerc să evit orice reducționism organicist, însă cred că între bărbat și femeie există o diferență biologică radicală în ceea ce privește relația dintre plăcere sexuală și procreare.

Deși în rândul bărbaților plăcerea sexuală nu este mereu legată de ejaculare, căci pot avea orgasm și fără să ejaculeze ori invers, de regulă orgasmul (plăcerea) și ejacularea merg mână-n mână. Aceasta înseamnă că bărbatul poate procrea în mod natural numai atunci când simte și plăcere (lăsăm deoparte cazul fertilizării artificiale). Dacă bărbatul nu este excitat, depozitarea naturală a spermatozoizilor necesari concepției este destul de dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Suntem clădiți în așa fel încât să simțim intens actul sexual. Până de curând, când procrearea artificială era doar o utopie și natura dicta legea, concluzia era definitivă: dacă bărbatul nu simțea plăcere, adio specie umană. Nu vreau să justific în vreun fel excesele sexuale ale bărbaților sau încălcarea drepturilor femeii, însă această ipoteză poate explica impulsul sexual de nestăvilit al bărbaților. Apoi vin întrebările: Dacă bărbatul are într-adevăr o predispoziție aproape compulsivă către sexualitate, atunci ce poate face cultura pentru a o adapta la viața în societate? Oare ne-am educat copiii în așa fel încât să-și controleze în mod sănătos impulsul pentru a nu încălca drepturile nimănui?

Organismul femeii funcționează diferit. Deși posedă o capacitate enormă de a simți plăcere în timpul actului sexual, în aceeași măsură ca și noi ori poate chiar mai mult, orgasmul femeii nu constituie o condiție biologică imperioasă pentru concepere. O dovedesc miile de cazuri de violuri care au produs sarcini nedorite sau femeile frigide care sunt mame. Desigur, dorința o poate determina pe femeie să întrețină mai multe raporturi sexuale și, astfel, să crească probabilitatea sarcinii, însă aceasta nu înseamnă că orgasmul intervine direct în gestație. Galen era de părere că și femeia produce un soi de spermă indispensabilă pentru concepție; aceasta ar da naștere embrionului atunci când intră în contact cu a bărbatului. În vremea lui Galen această ipoteză era extrem de feministă: dacă orgasmul femeii era o condiție esențială pentru fecundare, atunci Biserica nu avea încotro decât să accepte

plăcerea femeii și să admită dreptul acesteia de a simți. Însă poziția lui Galen nu numai că se bătea cap în cap cu realitatea, ci și cu dogmele aristotelice, extrem de respectate și temute, care susțineau contrariul. Spre finalul Antichității, tezele lui Aristotel erau de netăgăduit, după cum o demonstrează sfinții Ieronim și Augustin, chiar și Albert cel Mare în secolul al XIII-lea. Însă în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, când medicii erau mai orientați către știință, un grup numeros de filosofi au reluat teoria lui Galen. Disputa a continuat vreme de un veac, fără să fie nevoie de definiții drastice și încercând o reconciliere între Biserică și știința medicală. În plus, chestiunea avea și mize teologice întrucât nimeni nu putea tăgădui plăcerea femeii, însă această plăcere trebuia să aibă o utilitate în procreare pentru a putea fi acceptată de doctrina creștină. În fine, ca să rezumăm, soluția diplomatică, intermediind între Galen și Aristotel, a constat în admiterea faptului că plăcerea femeii, deși nu constituia o condiție indispensabilă pentru fecundare, putea totuși să perfecționeze acest proces. Se credea că dacă în actul sexual survine și plăcerea femeii, atunci progeniturile concepute erau desăvârșite și mai sănătoase decât acelea a căror mamă nu simțise nicio plăcere în timpul acuplării.

În prezent se consideră că aportul biologic al femeii în supraviețuirea speciei îl reprezintă, mai mult decât orgasmul, afecțiunea și dragostea față de nou-născut. Nu vorbesc despre instinctul matern tradițional freudian, ci mai curând despre importanța apropierii afective pentru conservarea vieții de-a lungul procesului de gestație și creștere. Iubirea mamei nu numai că garantează îngrijirea prenatală, ci și sinuoasa educație socială a copilului (cea mai îndelungată, comparativ cu toate celelalte specii de pe Pământ). S-ar părea că femeia este predispusă la a se bucura de „dăruirea afectivă"; nu fac aluzie la perniciosul concept de abnegație, determinist și autodistructiv, pe care îl îmbrățișau bunicile noastre, ci la iubirea onestă. Cert este că femeia are o afectivitate mult mai

pronunțată decât a bărbatului. Rămâne de văzut în ce măsură acest fapt se datorează factorilor genetici sau societății.

Această perspectivă demonstrează limpede că în conformația dependenței sexuale a bărbatului se întrepătrund deopotrivă condiții genetice și culturale. Totuși, în ciuda tradiției îndelungate și copleșitoare, această tendință negativă începe să-și schimbe direcția. Acum se dezvoltă o sexualitate masculină ceva mai depărtată de viciu și mai apropiată de afecțiune. Acest cocteil, surprinzător și bizar pentru mulți bărbați, produce o formă nouă și interesantă de extaz, mai intensă, mai surprinzătoare și mult mai sănătoasă. Iar această tendință este una naturală: în momentul în care imboldul sexual se contopește cu iubirea, are loc o explozie interioară care depășește orice formă de atașament și care ne aruncă în brațele transcendenței. De fapt, când se stabilește această comuniune suntem atât de aproape de iluminare, încât nu putem face altceva decât să ne bucurăm din toată inima.

Ce rol joacă sentimentele în sexualitatea bărbatului?

1. Mai întâi sex, apoi sentimente

Dacă o femeie atrăgătoare ar acosta pe stradă un bărbat obișnuit și i-ar propune să întrețină relații sexuale cu ea, nu mi-l imaginez pe tipul în cauză spunându-i: „Nu știu ce să zic… Abia ne-am cunoscut. Sunt căsătorit“ sau „Drept cine mă iei?!“ ori „Îmi pare rău, dar nu te iubesc“. Într-o astfel de situație marea majoritate a bărbaților ar accepta propunerea pe loc, fără să se gândească prea mult la consecințe, ori cel puțin n-ar refuza-o. Mai mult decât atât, stereotipul social

al bărbatului viril și mereu dispus să facă sex nu lasă loc de alegeri: un ins care nu acceptă insinuările unei femei lasă de bănuit, pe lângă faptul că dă dovadă de o purtare grosolană. Așa raționează orice bărbat care se consideră un mascul adevărat.

O femeie frumoasă și cochetă poate să-i îndobitocească pe bărbați. Îmi amintesc de vâlva pe care a stârnit-o Sharon Stone în filmul *Basic Instinct* când și-a trecut un picior peste celălalt și părea să nu poarte lenjerie intimă. Impactul pe care l-a produs în rândul bărbaților a avut o amploare atât de mare, încât după luni întregi încă se mai scriau articole, se organizau întâlniri, mese rotunde și tot felul de întruniri în care se discuta mișcarea frumoasei actrițe. Iar cu ceva timp în urmă o prezentare de modă a unei colecții de lenjerie intimă a provocat furori la defilarea unei tinere într-un costum de baie tip „ață dentară", cu câte o floricică minusculă pe fiecare sân pentru a-i acoperi sfârcurile. Toate mijloacele de comunicare în masă au dedicat un spațiu considerabil comentariilor cu privire la lenjeria, coapsele, șoldurile și sânii domnișoarei și la cât de bine erau lipite floricelele acelea de sfârcuri. Iar reporterii, ziariști recunoscuți internațional, nu și-au pierdut doar cumpătul, ci și o parte din renumitul lor talent. Unii „admirau" șoldurile, alții „respectau" rotula, peroneul și tibia intervievatei, iar cei mai mulți dintre ei scoteau niște sunete guturale în timp ce se zgâiau la șoldurile încântătoarei fete. Întrebările mai inteligente au venit din partea reporterilor femei.

M-am întrebat întotdeauna ce simte o femeie atrăgătoare și bine proporționată într-o lume a bărbaților care sunt disperați să o posede. Bănuiesc că se simte extrem de puternică, dar și sătulă de hărțuirea sexuală. Cred că simte și un fel de frică de îmbătrânire. Cultul frumuseții feminine, instaurat de dorința bărbaților și propovăduit chiar de critica acidă a femeilor, a dat naștere unui cult al tinereții și al proporțiilor care a devenit aproape o obsesie. Agera scriitoare Agatha Christie caricaturiza astfel situația: „Arheologul este soțul

ideal; pe măsură ce femeia îmbătrânește, el devine tot mai interesat de ea." Ar fi interesant de urmărit ce i se întâmplă din punct de vedere psihologic unui bărbat cuceritor și cu sex-appeal, comparativ cu femeia, care, chiar și atunci când pare interesată numai de sex, și-ar dori să aibă parte și de trăiri afective. Se pare că femeile sunt mai îngăduitoare cu aspectul nostru fizic.

Faptele vorbesc de la sine: *pentru bărbat sentimentele nu par a fi foarte importante în timpul actului sexual, cel puțin nu la început*. Cu toate acestea, pe lângă faimoasele „capricii genitale", sentimentele sunt factorul principal al conservării sexualității. Cu alte cuvinte, iubirea menține dorința vie. Degeaba apelează femeia la o groază operații estetice, liposucții și mezoterapii: dacă bărbatul nu o iubește, mai devreme ori mai târziu flacăra se stinge. Acolo unde nu există sentimente, metodele artificiale nu fac decât să prelungească agonia dorinței: *iubirea este cel mai bun chirurg estetician*.

Un bărbat care își satisface nevoile sexuale cu o femeie pentru care nu simte decât atracție fizică va da bir cu fugiții la puțin timp după raportul sexual. Și aceasta pentru că, odată ce a fost consumată urgența fiziologică, nu mai rămâne decât lehamite, sațietate și dezgust. Femeia de care s-a lăsat subjugat cu doar câteva minute mai înainte își pierde acum puterea, iar rolurile se inversează. Ejacularea duce cu sine și ultimele rămășițe ale atracției, iar bărbatul rămâne, ca să spunem așa, secătuit și detașat (cel puțin vreme de câteva ore ori zile, până când hormonii încep să-l necăjească din nou).

Noi, bărbații, putem separa foarte ușor sexul de sentimente, ba chiar reușim uneori să facem în așa fel încât să nu mai aibă nimic în comun. Cum spun unii vârstnici: „Soția este făcută ca să fie respectată, iar amanta ca să-ți ofere plăcere." Mulți bărbați își aleg o amantă, nu neapărat mai frumoasă decât soția, căci între ei trebuie să existe doar o compatibilitate fizică, aproape morfologică. Nu este vorba de iubire, ci de obstinație sexuală. Ei bine, putem să murim de dorință, dar

este imposibil să ne îndrăgostim de un singur trup. Ne putem agăța de el precum o iederă, dar nimic mai mult. Bărbații iubesc femeia care există dincolo de trup. Atunci când există iubire, pielea femeii îi dezmiardă; când este vorba despre sex, doar îi excită.

Am putea defini această regulă în următorul fel: *pentru bărbați sexul este ca o poartă: dacă le place ceea ce găsesc dincolo de ea, intervine și iubirea; dacă nu, atunci se îndepărtează. În rândul femeilor, poarta o reprezintă iubirea: dacă sunt mulțumite, pasul următor este actul sexual. Când lucrurile merg cum trebuie, bărbații și femeile își dau întâlnire la jumătatea drumului.* Pentru noi, bărbații, este clar că atunci când o femeie ne place ca persoană dorința este aceea care ne determină să mergem mai departe.

2. Echilibrul dintre sentiment și sex în viața de cuplu

Din cele expuse anterior reiese că atât raportul dintre sex și sentiment, cât și atenția pe care bărbații și femeile le-o acordă fiecăruia sunt hotărâtoare pentru a înțelege multe dintre problemele de cuplu. Pentru majoritatea bărbaților o relație care se bazează doar pe sentimente și din care lipsește sexul este de neconceput, pe lângă faptul că ar fi insuportabilă. Pe de altă parte, femeile nu pot concepe, ba chiar sunt îngrozite de posibilitatea unei relații de cuplu lipsite de afecțiune. Nu vreau să spun că ele nu sunt interesate de sex, ci că fără dragoste raportul sexual li se pare incomplet. Iar problemele apar atunci când dispare echilibrul dintre necesitățile pe care le simte fiecare. Dragostea fără sex ori sexul fără dragoste conduc la dezbinarea cuplului.

G. și R. erau căsătoriți de 15 ani. Ea (G.) era o femeie de 35 de ani, arhitectă și mamă excelentă a trei copii. El (R.) era

un economist de 37 de ani, afacerist de succes și tată exemplar. Cu toate că relația lor părea de invidiat, între ei ceva nu mergea cum trebuie sau, mai bine zis, lucrurile nu mergeau deloc bine. R. se simțea nesatisfăcut pe plan sexual: „G. este o femeie mai degrabă rece. Avem relații, iar ea pare să se implice, dar nu se lasă dusă de val. Nu cred că se bucură de sex. Nu ia inițiativa. O facem o dată pe lună. Am impresia că niciodată n-a avut orgasm. Aș vrea să fie ceva mai senzuală, mai îndrăzneață… Mai pasională… Visez la o femeie fierbinte, dezinhibată în pat și care să nu trateze sexul ca pe o obligație, ci ca pe cea mai intensă dintre plăceri. În urmă cu câteva zile am rugat-o să-mi facă un *striptease* și m-a făcut cu ou și cu oțet. Mă întreb de ce nu acceptă dacă știe că m-ar face fericit? Mă simt de parcă eu aș fi încontinuu înfometat, iar ea are pâine din belșug și nu vrea s-o împartă cu mine. M-am cam săturat de situația asta… Mă înțelegeți, dacă ceva nu se schimbă, atunci nu răspund pentru ce va urma." G. era la fel ori poate chiar mai nemulțumită, numai că din alt motiv: „Uneori îl disprețuiesc… Încă n-a înțeles că noi, femeile, avem nevoie de dragoste și de afecțiune. Nu știu dacă sunt de modă veche, dar pe mine mă incită atmosfera romantică. Obiceiul ăsta de a-ți încăleca femeia ca pe un animal nu-mi place deloc. Am nevoie de tandrețe, de afecțiune… Vreau să simt că mă admiră și că mă apreciază. Nu înțeleg de ce nu-mi oferă ce vreau. Uneori îmi lasă impresia că nu mă iubește…" (Plânge o vreme.) „Dacă visează la cineva cu care să facă nebunii în pat, atunci să-și caute o prostituată! Niciodată nu-mi spune o vorbă frumoasă. Pe stradă mulți bărbați se uită după mine, știu că sunt atrăgătoare, totuși îi sunt credincioasă lui. Eu chiar îl iubesc, însă, dacă lucrurile nu se schimbă între noi, atunci ar fi mai bine să ne despărțim…"

Erau prinși în clasica dispută sex *versus* dragoste. Cineva trebuia să cedeze. Însă R. crescuse într-o familie prea puțin comunicativă. Nu prea știa cum să-și exprime dragostea. Pe de altă parte, G. fusese educată după tiparul religios

tradițional, iar familia ei era extrem de conservatoare. În societate era oarecum timorată, iar în privința raportului sexual părea destul de inhibată. Pentru ea afecțiunea era un soi de refugiu în care și-ar fi putut controla temerile, numai astfel se putea bucura pe deplin de propria-i sexualitate. Paralizia afecta ambele părți. Iar frica principală era una și aceeași: nesatisfacerea perechii. Atunci cine trebuia să facă primul pas?

După câteva ședințe, R. a recunoscut că el trebuia să inițieze procesul terapeutic. Blocajele psihologice ale soției sale aveau nevoie de multă răbdare și timp; pe de altă parte, deși avea și el de rezolvat diverse probleme afective, lui R. îi era mai ușor să îmbrățișeze, să sărute și să dezmierde decât i-ar fi fost ei să se elibereze în materie de sex. *Dragostea reprezintă prima poartă care trebuie deschisă în cazul unui cuplu*. Pe măsură ce s-a schimbat R., s-a schimbat și G. Uneori mai făceau și pași înapoi, însă încetul cu încetul și ghidați de legătura care-i menținea împreună au reușit să ajungă pe aceeași lungime de undă. Cred că G. n-o să se încumete niciodată să abordeze „dansul celor șapte văluri" și nici nu se va duce pe ascuns la un *pornshow* ca să se documenteze, însă a reușit să avanseze semnificativ în abilitățile și explorările sale senzoriale. R. a trebuit să depună efort pentru a înțelege că „sexul nu înseamnă doar orgasm" și pentru a trăi sexualitatea la alt nivel; a învățat să înțeleagă că femeia percepe sexul dintr-un alt unghi. A învățat să pregătească atmosfera în care G. se putea simți în largul ei, să o mângâie, să transforme răbdarea într-o parte fundamentală a plăcerii și să înțeleagă sexul ca pe o dimensiune a iubirii. În acest fel R. a învățat o nouă formă de a simți plăcere. De fapt, când vedea că ea simte plăcere era tot mai motivat să-mi urmeze recomandările, care nu erau doar niște exerciții sexuale à la Masters și Johnson, ci strategii de a se apropia unul de celălalt. Iar R. a ajuns să descopere ceva extrem de important pentru orice ființă umană, dar mai ales pentru bărbat: *dacă vrei să primești, trebuie să oferi*.

Pentru marea majoritate a femeilor dragostea poate fi la fel de incitantă precum cea mai îndrăzneață dintre fanteziile noastre. De fapt, dacă reușim să creăm o relație afectivă solidă, totul devine posibil. În momentul în care bărbatul dăruiește dragoste cu sinceritate își deschide porți către căi nebănuite. Iar dacă are și puțin noroc, va descoperi că îndărătul femeii sale blânde și cumpătate se ascunde o Afrodită neînfrânată, care aduce puțin cu Cleopatra și cu Messalina.

3. Amantul ideal

Încă mai există bărbați care își evaluează masculinitatea în funcție de randamentul sexual cantitativ pe care îl obțin. De pildă, o credință destul de răspândită în rândul bărbaților este că amânarea ejaculării este una dintre calitățile indispensabile ale unui bun amant care dorește să-și satisfacă partenera: „Cu cât întârzii mai mult, cu atât simte mai multă plăcere." Această informație este deopotrivă eronată și demonstrează o evidentă necunoaștere a femeii. Deși ejacularea amânată poate produce plăcere, în același timp îi poate provoca partenerei îndoieli de natură emoțională: „Oare ejaculează cu întârziere fiindcă nu mă dorește sau pentru că nu mă găsește destul de atrăgătoare?" ori „Dacă m-ar dori cu adevărat, n-ar fi în stare să reziste așa mult". Bărbatul care amână ejacularea în timpul actului sexual nu este nici pe departe sinonimul amantului ideal.

Trebuie menționat și faptul că eficacitatea sexuală a bărbatului este deosebit de sensibilă și poate suferi modificări din diferite motive care nu țin întotdeauna de emotivitate. De pildă, impotența poate avea legătură atât cu lipsa dorinței, cât și cu o dorință de nestăvilit, dar care îi generează frica de eșec și, odată cu aceasta, lipsa erecției. Stresul, nopțile nedormite, oboseala, exercițiile fizice excesive, alimentația neadecvată,

grijile, obligațiile financiare și multe alte cauze pot altera randamentul sexual, chiar mai serios decât lipsa de iubire. Un sfat util pentru femei: *reacțiile membrului viril nu sunt întotdeauna o dovadă adecvată pentru aprecierea iubirii din cuplu.*

Un nou mod de a concepe sexualitatea ar trebui să combată mitul băratului potent și să-i permită acestuia libertatea de a da greș în pat, cel puțin în ceea ce privește randamentul sexual. Este absurd ca bărbatul să fie evaluat în funcție de numărul de orgasme și de spermatozoizi pe minut. În anumite zone cu populație latină încă se mai pot auzi afirmații de genul „Cutare *nu-i în stare*", făcându-se aluzie la bărbații sterili sau la aceia care nu arată prea mare interes actului sexual. Importanța clanului și a onoarei (discutabile) de a transmite numele de familie a dat naștere unei supraaprecieri a actului reproducător. Femeia stearpă este respectată, pe când bărbatul steril este catalogat drept defect și incomplet. Un bărbat care nu se poate reproduce nu este bărbat în toată firea. Dacă luăm în calcul importanța excesivă pe care societatea i-o acordă potenței masculine, este de înțeles că unii dintre bărbații căsătoriți care suferă de astfel de probleme generează deprimare, neliniște, sentimente de vinovăție și o stimă de sine extrem de scăzută. Ei înșiși se consideră imperfecți, lipsiți de bărbăție și cu o așa-numită „invaliditate virilă", care îi împiedică să merite iubirea femeii.

Ei bine, spre bucuria unora dintre bărbați, drama sterilității masculine pare să fie o problemă mai generalizată: *cantitatea și calitatea spermei scade alarmant*. În ultimii cincizeci de ani s-a redus la jumătate atât numărul de spermatozoizi în cazul unui bărbat obișnuit (de la 113 milioane în 1940 la 66 de milioane în 1990), cât și greutatea testiculelor. După cum susține profesorul Sykes în *Blestemul lui Adam*, studiile recente arată că sterilitatea masculină crește din cauza unei modificări genetice, fenomen care ar putea duce în câțiva ani la separarea plăcerii sexuale de reproducere; ceea ce înseamnă că viitorul se află în mâinile femeilor. Oare nu vor fi atunci

bărbații obligați să țină piept propriei distrugeri? O fi „blestemul lui Adam" o afecțiune a noului mileniu sau o osândă divină pentru excesele sexuale ale bărbatului?

Pentru cine dorește să știe, amantul ideal nu depinde de mărimea penisului (nu are nicio importanță), nici de amânarea ejaculării (care poate fi o disfuncție sexuală la fel de îngrijorătoare ca și ejacularea precoce), nici de numărul orgasmelor pe minut (acestea contează mai curând la șoareci și gorile). Amantul ideal este evaluat în funcție de ceea ce face „înainte" și „după" actul sexual, adică de preludiu și postludiu. Noua sexualitate a bărbatului trebuie să fie o experiență încântătoare și fascinantă, care necesită implicarea lui totală. În poemul *Raport despre mângâieri*, Benedetti redă în maniera sublimă a lirismului însemnătatea acestui „detaliu" deosebit:

1
Mângâierea-i un limbaj;
dacă mângâierile tale-mi vorbesc
n-aș vrea să mai tacă.

2
Mângâierea nu este copia
altei mângâieri îndepărtate,
ci o nouă versiune
mereu îmbunătățită.

5
Precum aventura și misterul,
mângâierea prinde contur
înainte să devină mângâiere.

6
Este limpede că încântarea
nu-i însăși mângâierea,
ci ceea ce urmează după ea.

Fidelitatea bărbatului: utopie sau realitate?

1. O scurtă comparație bărbat-femeie

După cum am afirmat și în alte rânduri, fidelitatea nu reprezintă lipsa dorinței, ci stăpânire de sine și evitarea ispitei atunci când este cazul. Tema fidelității implică întotdeauna o dimensiune etică și una estetică.

Infidelitatea ar putea fi definită ca rupere a pactului afectiv/sexual prestabilit (sau, dacă vreți, ca lipsă de loialitate), care poate fi exclusiv (monogamie radicală) sau nu (perechi libere). Deopotrivă bărbații și femeile pot cădea în capcana seducției, iar atunci când dorința întunecă rațiunea, calcă strâmb. Diferența fundamentală dintre bărbat și femeie în ceea ce privește tema infidelității (pe lângă faptul că este mult mai întâlnită în rândul bărbaților) are cel puțin trei aspecte fundamentale.

În primul rând, femeia este capabilă să își integreze dorința primară într-un context mult mai elaborat din punct de vedere cognitiv, fiind mai rafinată și mai puțin primitivă. De regulă, un Adonis cu simțul umorului, inteligent, manierat și sănătos este mai atrăgător decât bărbatul bine dotat (deși, după cum susține o prietenă de-a mea, totul depinde de atributele fizice ale insului viril). Pe de altă parte, bărbatul nu ține să-și adapteze aventura la vreun context, este mai necizelat, nu acordă atenție detaliilor și nu obișnuiește să pună prea mare preț pe atributele care potențează erotismul.

În al doilea rând, în jocurile de natură afectiv-sexuală femeia se dovedește mai stăpânită și mai vigilentă decât bărbatul în ceea ce privește situațiile imprevizibile, cel mai probabil din cauza costurilor sociale (să ne aducem aminte că

în societățile machiste femeile sunt considerate fie sfinte, fie desfrânate) și a violenței iraționale a partenerului.

În al treilea rând și ca urmare a afirmației de mai sus, femeia neloială nu obișnuiește să lase prea multe urme. Dacă machoul tipic se laudă fără nicio jenă cu raporturile sale extraconjugale (căci infidelitatea îi sporește statutul), femeia adulteră simte că ar comite o crimă. Abilitatea bărbatului de a înșela fără să fie văzut lasă mult de dorit. De regulă, indiciile sunt atât de evidente, încât până și miopul Mr. Magoo le-ar putea detecta. Uneori păcătosului îi convine să fie surprins. O explicație psihologică pentru acest *lapsus infractoris* pune în evidență câștigurile secundare. În momentul în care bărbatul este descoperit, poate avea parte de două avantaje fundamentale: își reafirmă virilitatea întrucât îi arată soției că „încă mai poate“ și/sau scapă de sentimentul de vinovăție („Ajută-mă să ies din situația asta!“). Prima reprezintă o modalitate netoată de a-i aduce aminte soției de statutul său, iar cea de-a doua este o formă de a-și răscumpăra lașitatea.

În general, și bărbații, și femeile trec cu vederea infidelitatea perechii dacă este vorba doar de o aventură ocazională și aproape întotdeauna le acordă o a doua șansă. Lucrurile se schimbă dacă aventura continuă, mai ales cu aceeași persoană (unii experți susțin că amanții stabili au o relație de aproximativ doi ani). Dacă infidelitatea de ocazie devine un obicei și o acceptăm cu toate că nu suntem de acord cu ea, atunci începem să negociem la nivel de principiu. Una dintre pacientele mele a preferat să își împartă soțul cu amanta decât să-l piardă și să rămână singură. Soțul, etalând o ciudată onestitate, îi povestea cu lux de detalii tot ce făcea cu cealaltă femeie, iar ea se limita să-l „înțeleagă“ și să spere că într-o bună zi el o să-și dea seama de greșeală. În alt caz, la fel de dramatic, un bărbat la vârsta a doua a acceptat aventura soției sale ca să evite costul social al despărțirii și pentru a-și feri copiii de experiența dureroasă a divorțului.

2. „Donjuanismul“ sau problema seducției compulsive

Pe lângă impulsul biologic sexual, infidelitatea masculină mai poate fi explicată și prin necesitatea psihologică incontrolabilă a unora dintre bărbați de a se autoafirma prin cucerire: „Cu cât am mai multe femei, cu atât sunt mai bărbat“ sau, într-o exprimare mai belicoasă, „Cu cât obțin mai multe cuceriri, cu atât voi fi mai puternic“. Ca să-și demonstreze curajul în fața celorlalți, cuceritorul convins acumulează necontenit tot soiul de trofee afective/sexuale. Cunosc bărbați care, dacă ar putea colecționa lenjeria intimă a femeilor cu care au întreținut relații, ar etala-o ca pe capetele împăiate cu care se fălesc vânătorii.

Cu toate că a apărut încă din Evul Mediu, legenda lui Don Juan a atins apogeul abia în timpul Secolului de Aur. Autori precum Tirso de Molina (în *Seducătorul din Sevilla*), Alfonso de Córdoba (în *Răzbunarea din mormânt*), Calderón de la Barca, Lope de Vega și Cervantes, pentru a-i numi pe cei mai de seamă, au plăsmuit un prototip de bărbat care reflecta, cu siguranță, câteva aspecte reale ale picarescului masculin din acea vreme. Dedicându-și mai toată viața artei îndrăgostirii, Don Juan manifesta rafinamentul nobilului, generozitatea bogătașului, eleganța și ținuta cavalerului, aroganța omului influent și curajul colonizatorului. Isprăvile sale erau invidiate de bărbați și dorite de multe femei. Era cu adevărat un bărbat periculos.

Cuceritorul compulsiv modern a moștenit cel puțin două caracteristici fundamentale de la ilustrul și patologicul său precursor.

Prima ține de modul de abordare a victimei. Pentru seducătorul tipic, scopul scuză mijloacele, atât în dragoste, cât și în război; și, cum în seducție este vorba tocmai de invadare și cucerire, faimosul Don Juan apelează la toate mijloacele

cu putință: atacă insistent inimile aflate în cumpănă, lansează peste tot cereri în căsătorie, făgăduiește strâmb iubire veșnică, se smiorcăie atunci când crede de cuviință, încearcă să-și pună capăt zilelor, oferă daruri copleșitoare, scrie versuri care l-ar pune în umbră chiar și pe Cyrano, iar dacă nevoile o cer, este în stare să se vâre în patul iubitei cu forța. Fie că apelează la galanterii, fie că face recurs la forță, paleta sa de tactici și strategii nu cunoaște limite, este inepuizabilă. Avem de-a face cu un „amorez profesionist"; acesta nici nu trebuie să aibă vreun sentiment, ci are ca scop numai să ducă la îndeplinire ceea ce ar face un amant obișnuit. Mai mult decât atât, sentimentele ar acționa precum o piedică și i-ar primejdui planurile. Trebuie doar ca flirtul și curtarea să fie interpretate adecvat, conform uzanțelor sociale cu care este obișnuită femeia. Așadar, o parte a succesului său se datorează tocmai cunoașterii la perfecție a punctelor slabe ale femeii, pe care le activează și le ațâță până când aceasta îi cade la picioare. Don Juan este un îmblânzitor de șerpi și un mascul care exacerbează vanitățile. Atunci când atacă este sigur de rezultat, nemilos, detașat, nepoliticos și nimicitor.

Cea de-a doua regulă care călăuzește manevrele donjuanești este aceea care le determină pe femeile care au fost „iubite" să cadă fericite pradă unui leșin extatic. O groază de femei jertfite, care au probleme cu imaginea de sine, s-ar sacrifica din nou bucuroase: „Acum pot muri fericită, în sfârșit cineva s-a uitat și la mine." Nu le pasă că sunt doar încă o piesă dintr-o colecție; contează numai că sunt colecționate de un asemenea bărbat. Unele dintre femei – din fericire, tot mai puține în ultimul timp –, cu toate că știu că au de-a face cu o înșelăciune, se hotărăsc să-și trăiască reveria: „Am dansat împreună, nu are cum să mă părăsească..." Iar când seducătorul atinge coarda sensibilă a unei femei nesigure pe sine, nu numai că obține o nouă piesă pentru vasta sa colecție, ci și o sclavă pe viață, fericită să-l servească oricând.

După cucerirea victimei, adevăratul Don Juan nu se mai întoarce la locul faptei, altfel și-ar pune în primejdie reputația. Dacă s-ar întoarce, s-ar aștepta de la el să repete experiența cu persoana de mai înainte, or acest lucru nu numai că i-ar prejudicia faimoasa insensibilitate, ci l-ar aduce în fața riscului de a se atașa sau chiar de a se îndrăgosti de respectiva femeie. Seducătorul nu este niciodată doborât doar de împunsătura spadei, de glonțul pistolului ori de lovitura bâtei; dimpotrivă, toate acestea par să-l înzdrăvenească, iar el renaște din propria-i cenușă. Acest personaj straniu încetează să mai existe în momentul în care se îndrăgostește. Dragostea îl nimicește și îl vindecă deopotrivă pentru că îi anulează motivul fundamental care îl împingea să-și săvârșească infamiile doar de dragul artei, îl eliberează de constrângeri, îi desființează scopul bolnăvicios al vieții, îl secătuiește de pasiunea exploratorului și de provocarea fundamentală a cuceririi. Cu alte cuvinte, dragostea îl umanizează.

Într-o oarecare măsură, iubirea îi redă și autonomia. Necesitatea de a se afirma prin numărul femeilor seduse nu înseamnă altceva decât a fi dependent de ele. Fiecare răspuns afirmativ al femeii constituie o victorie cu gust de înfrângere. Virilitatea lui Don Juan depinde de aprobarea femeii – „Ca să pot fi bărbat trebuie să fiu acceptat de femei" –, însă nu doar de una sau de două, ci de toate. „Dacă reușesc, sunt cu adevărat bărbat."

Seducătorul recalcitrant este un bărbat incomplet și nedefinit care încercă să se descopere, însă a luat-o pe un drum greșit. Admirația sau invidia pe care ceilalți bărbați o simt la auzul isprăvilor sale îi sporesc stima de sine, dar nu-i oferă siguranță: încrederea îi provine numai de la sexul opus.

Cuceritorul nu și-a rezolvat problema identificării; încă mai este agățat de mamă și crede orbește în falsul refugiu care îl împiedică să-și asume masculinitatea. Reprezintă varianta cea mai primejdioasă a bărbatului dependent-imatur. În disperarea de a găsi un puzzle în care să se integreze, face

țăndări tot ceea ce îi iese în cale. Lovește și rănește ca urmare a neputinței, nu a răzbunării. Don Juan nu disprețuiește femeile, ci are nevoie de ele ca să poată supraviețui; tocmai de aici i se trage slăbiciunea și dependența de femei, iar astfel devine inamicul cel mai aprig al sentimentului. Seducătorul viețuiește într-o dimensiune întunecată și insondabilă, unde nu poate vedea limpede și, cu atât mai puțin, nu poate simți. Totuși, dacă intervine dragostea și Cupidon îl străpunge cu săgeata, miracolul este posibil.

Cucerirea: un efort istovitor

1. Cucerirea în regnul animal

Dintr-un motiv încă neidentificat de biologi, organizarea ciclului reproducător în natură este deosebit de exigentă cu masculii. Pentru mai toate speciile animalelor, raportul sexual presupune o investiție serioasă de timp și un efort considerabil, care de multe ori are consecințe funeste. Când vine vorba despre reproducere, este impresionantă strădania masculilor de a-și intimida rivalii și de a cuceri femelele. S-ar zice că la toate nivelurile regnului animal misiunea sexului masculin este una și aceeași: reproducerea cu orice preț. Să observăm câteva exemple grăitoare.

Berbecii de munte cu coarnele mai lungi au mai mult succes în ceea ce privește reproducerea, însă izbânda lor are și un preț: mor mai devreme. Cercetătorii au demonstrat că motivul morții premature îl constituie efortul susținut de a-și apăra femelele de ceilalți masculi. Această acțiune de „ocrotire a haremului" le consumă o mare parte din rezervele de grăsime necesare supraviețuirii în sezonul hibernal; ca

urmare, îmbătrânesc sau mor înaintea berbecilor cu coarne mai mici. Se pare că și în regnul animal „coarnele" reprezintă o problemă...

Când dorește să se reproducă, pasărea paradisului din Noua Guinee creează un adevărat decor pentru a atrage femelele. Mai întâi curăță trunchiul unui copac gros și solid, apoi țese în jurului lui un soi de cuvertură pe care o decorează cu flori, aripi fosforescente de cărăbuși și fructe. Pe urmă construiește un acoperiș lung de un metru și o ferestruică prin care poate fi întrezărit de femelele interesate. Pentru a-i da o notă mai interesantă cuibușorului, așază la intrare un covoraș din mușchi, pe care îl împodobește, de asemenea, cu flori și fructe. Iar la final împrejmuiește întregul edificiu cu un „gard". Este greu de crezut că toată această strădanie urmărește numai scopul cuceririi și al reproducerii. Ei bine, nici lăcusta americană de rând nu stă mai bine la acest capitol. Curtarea femelei constă într-un dans care include optsprezece mișcări diferite, mai complicat decât salsa și tangoul la un loc. Iar motivul este mereu același: cu cât dansează mai bine, cu atât va avea mai multe femele.

Regula poate fi definită în felul următor: în timp ce femelele demonstrează un nivel mai crescut al eficienței și al distribuirii adaptative a mijloacelor de bază pentru supraviețuire, masculii se fălesc cu aceste resurse și le irosesc în scopul cuceririi, deci sunt puțin pragmatici și își pun viața în pericol. De ce stau lucrurile așa?

În opinia experților, ciclul reproducător este monopolizat irevocabil de către femele, iar masculilor nu le rămâne decât să se lupte între ei pentru a obține favoruri, chiar și când numărul femelelor este mai mare decât al lor. Și nu este vorba de machism sau feminism. Toată structura biologică a regnului animal gravitează în jurul unei desincronizări a apetitului sexual, în care puterea o deține acela care este mai puțin avid de satisfacerea nevoilor sexuale. În cartea sa *De ce există masculii*, Hapgood spunea: „Toate acestea [lupta pentru femele

în regnul animal] redau cât se poate de direct imaginea unui sistem, destul de obișnuit, în care femelele sunt dorite în aceeași măsură de toți masculii, iar toți masculii le trezesc prea puțin interes femelelor."

În momentul în care vor să se reproducă, masculii trebuie să lupte cu semenii pentru a-i atrage atenția femelei și a obține favorurile acesteia. Fie că este vorba de sechestrarea femelei, ca în cazul albinei de nisip, fie de lupta crâncenă și directă a șarpelui neveninos, fie de permanenta atragere a atenției, ca în cazul somonului, fie de definirea spațiilor de cucerire, ca în rândul libelulelor, sau de dreptul la propriul teritoriu pe care-l marchează leul, mereu este vorba despre o înfruntare între masculi. Luptăm și murim pentru femele. Până și spermatozoizii intră în competiție. Dintr-un număr de două sute de milioane de celule, numai una câștigă. Chimia ovulului le cheamă, le seduce, le atrage până ce rămân extrem de puține – cele mai apte. Iar la final, cu puterea cu care l-a înzestrat natura, ovulul decide cine îi va fi donatorul.

Masculii rag, țipă, hoinăresc, sar, sclipesc, zbiară, urlă, fug, fac orice le stă în putere ca să-și câștige dreptul la împerechere. Iar competiția este atât de dură, încât unele specii și-au creat metode indirecte de a-și salva onoarea și de a se înmulți. De pildă, ca să se asigure că-și transmit genele, anumite gângănii își introduc sperma în tuburile seminifere ale altor masculi: un raport sexual indirect. După împerechere, unii viermi paraziți închid tractusul genital al femelei cu un soi de secreție coagulantă, creând astfel o adevărată centură biochimică de castitate. Iar la anumite specii de muște, masculul își sudează, ca să spunem așa, organele genitale de cele ale femeii, ca să nu mai poată fi îndepărtat. Lista stratagemelor la care recurg masculii în scopul reproducerii este interminabilă; totul se face pentru femele, pentru plăcerea de a crea viață înlăuntrul acestora.

2. Cucerirea în lumea civilizată

Deși copleșitoarea panoramă a regnului animal capătă în rândul ființelor umane alte nuanțe, tendința de bază se păstrează: *imboldul este dat de libido*. Ritualurile de cucerire croiesc un făgaș mai viclean, mai puțin crud și oarecum mai civilizat, însă la fel de competitiv, istovitor și absurd. Curtarea la care se dedau bărbații în societate aduce cu sine noi ingrediente culturale, precum minciuna, exagerarea, tăinuirea, prefăcătoria, simularea și înșelăciunea. Curtarea pe care o practică omul presupune etalarea calităților și obținerea favorurilor de pe urma lor, iar dacă acestea lipsesc, pur și simplu le inventează.

Poetul și gânditorul Ovidiu a publicat cu câțiva ani înaintea erei noastre un manual pentru seducători numit *Ars amandi*, al cărui titlu poate fi tradus prin *Arta de a iubi* sau *Arta iubirii* (fără nicio legătură cu cartea lui Fromm). În acest manual sunt înșiruite o mulțime de sfaturi cu privire la arta seducției. Iar succesul operei a fost atât de răsunător, încât împăratul Augustus a catalogat-o drept una dintre cauzele degradării morale care domnea în Roma, astfel că a interzis-o, iar pe sărmanul Ovidiu l-a exilat.

Deși textul i se adresează și femeii, partea principală a cărții face aluzie la cum poate fi cucerită și păstrată iubirea femeii. Autorul îi îndeamnă pe bărbați să depună toate eforturile posibile („Până și femeia cel mai greu de cucerit ți se va dărui într-un final"), le dă sfaturi privitoare la puterea răbdării („Poate că vei primi un răspuns nesatisfăcător, poate-ți va cere să n-o mai cauți, dar în sinea ei îi este teamă că ai să-i dai ascultare și nu-și dorește decât ca tu să insiști mereu"), recomandă ațâțarea sexuală cu măsură, ca formă de măgulire („Toate femeile vor să li se ceară, și acelea care se dăruiesc, și acelea care te refuză"), atrage atenția cu privire la riscul ca femeia să dea înapoi după ce i s-au oferit daruri („Darurile ar

putea-o determina să te părăsească, iar pe moment s-ar folosi de generozitatea ta fără să-ți dea nimic în schimb. De aceea trebuie s-o lași să înțeleagă că va primi mai mult decât atât. Să fie sigură că-i vei dărui mereu lucruri nebănuite… Nu fi zgârcit cu promisiunile.“). Același Ovidiu le recomandă bărbaților să lase impresia că dețin o anumită cultură generală, chiar dacă nu este deloc adevărat („Dacă vreo domnișoară te întreabă numele regilor învinși sau al meleagurilor, munților sau râurilor pe unde a trecut cortegiul, răspunde-i la toate întrebările ca și cum ai ști la perfecție“), să aibă o înfățișare deosebită („Ibovnicul trebuie să aibă un aspect palid […], cu un chip veștejit care să-i oglindească neajunsurile sufletești care-l macină. […] Ca să-ți satisfaci dorința trebuie să devii o ființă demnă de milă, iar cine te va întâlni să exclame: E îndrăgostit!“).

Evident că prețul acestor cuceriri nu mai este pierderea de grăsime (ca în cazul berbecilor de munte), ci însăși integritatea personală. De fapt, călcăm pe urmele predecesorilor noștri din regnul animal, numai că într-o manieră josnică și neelegantă. *Ars amandi* reprezintă arta ademenirii prin minciună și pierderea propriei demnități. Poate că pasărea paradisului este epuizată de ritualul seducției, dar acesta este neprețuit întrucât nu presupune înșelăciune; animalul își înnobilează și îmbogățește ritualul cu tot ce are mai bun.

Umanizarea cuceririi are nevoie de un imens salt calitativ, în care apropierea bărbatului de femeie să poată permite un contact fizic ceva mai pașnic, mai puțin agresiv și care să nu implice graba de a săvârși raportul sexual. Când ne apropiem de femei, de cele mai multe ori dorința ne întunecă rațiunea și alte facultăți. Fiind atât de absorbiți și dominați de libido, abia mai reușim să le percepem ca pe niște persoane. Aproape că nici nu le vedem. După cucerire și consumarea actului sexual, mulți dintre bărbați nici nu-și mai amintesc chipul femeii cu care au întreținut relații. Habar n-au ce gândește, cu ce se ocupă, cum trăiește și ce simte femeia pe care cu câteva minute

mai devreme o îmbrățișau pătimaș. Nu s-a stabilit niciun contact uman. Nu spun că toate relațiile au nevoie de o fază preconjugală, în care trebuie să te prezinți luni în șir înainte de a trece la intimitatea din pat; propun doar să iluminăm puțin „obscurul obiect al dorinței“ și să reducem puțin sexul din arta seducției.

Prejudecata femeilor conform căreia bărbații sunt un fel de caracatiță libidinoasă este fondată, însă uneori se dovedește a fi exagerată. O mulțime de femei și-ar dori să-i castreze pe unii bărbați pentru a-și putea păstra prietenia cu aceștia și să evite astfel intruziunea dorinței sexuale în relația lor de amiciție. Imboldul de a-l castra (fie și numai psihologic) pe bărbat pentru a se împrieteni cu el este totuși o perversiune. Cu toate că prietenia dintre sexe este o realitate (cu toții avem prietene bune „cu care nu facem nimic“), această „asexualitate“ este mai întotdeauna amorțită sau în stare latentă, nicidecum moartă. Există nenumărate cazuri în care „prieteni apropiați“ au devenit soți. Și multe prietene de care nu ne simțim atrași fizic ar deveni adevărate delicatese după câteva luni petrecute pe o insulă pustie. Ca să fim „doar“ prieteni nu este necesar să ne lepădăm de sexualitatea care ne definește. A fi prietenă cu un bărbat nu exclude complimentele, glumele sau comentariile „masculine“.

Pe multe femei le surprinde faptul că prietenii lor cei mai apropiați le găsesc atractive și nu ascund acest fapt. Nimeni nu-i poate lua celuilalt dreptul la dorință. Nu încerc să spun că amicul trebuie să fie un „hărțuitor“ sexual, deranjant și respingător de dulce, ci că această „masculinitate“ (în sensul nobil al cuvântului) nu poate fi vindecată ori extirpată. Bărbatul își manifestă masculinitatea cât este ziua de lungă. Împrietenirea cu o femeie implică intrarea în contact cu feminitatea acesteia, și nu cu o ființă celestă asexuată, tocmai de aceea îi este „prieten“, și nu „prietenă“. Partea interesantă a tuturor relațiilor dintre bărbat și femeie este tocmai comunicarea diferențelor pe care le implică cele două sexe în ceea

ce privește modul de a vedea și a simți viața; evident că trebuie să lăsăm deoparte impulsul sexual, să-l exilăm, să-l diluăm și să-l controlăm. Atunci când ești prietena unui bărbat îl accepți ca atare, ca pe un amalgam de sentimente masculine întrepătrunse, în care sexul poate cădea pe un plan secundar, aproape imperceptibil, rămânând cu toate acestea „viu și neastâmpărat“. Cealaltă opțiune depinde de gusturi și a fost formulată de înțelepciunea populară în următorii termeni: „Cel mai bun prieten al unei femei este bărbatul homosexual.“

În rândul ființelor umane libidoul are mai multe roluri decât stricta reproducere mecanică. Noi, bărbații, trebuie să recunoaștem că în momentul în care ne abandonăm dorinței de natură sexuală intrăm în încurcături, comitem erori, predăm regate, violăm, jefuim și ne comportăm ridicol. Atunci când cucerirea este dictată de o stare de excitare firească și instinctivă, bărbatul involuează, implorând, mințind, plătind, rugându-se, într-un cuvânt: umilindu-se. Atunci când ne lăsăm conduși orbește de impulsul sexual decădem ca indivizi. Apropierea amiabilă înseamnă considerarea și tratarea celeilalte persoane ca pe o opțiune acceptabilă și pe care o merităm pentru că suntem ceea ce suntem. Nu trebuie nici să ne silim pe noi înșine, nici pe persoana de lângă noi, ci să mijlocim armonia reciprocă. Cu câtiva ani în urmă, am văzut pe peretele unei toalete pentru bărbați poemul următor, nesemnat:

Mi-a cerut o asigurare pe viață
și i-am oferit trei.
Mi-a pretins să-i demonstrez onestitatea
și am încetat să fur.
Mi-a sugerat să mă țin de cuvânt
și niciodată n-am întârziat.
M-a sfătuit să fiu cumpănit
și-am încercat celibatul.
Mi-a cerut discreție
și am devenit invizibil.

Mi-a spus să uit
și-am devenit amnezic.
Mi-a cerut s-o iubesc
cu ardoare și îndrăzneală,
însă eram deja atât de ostenit,
încât n-am mai fost în stare.

Deși la bărbați sexul ține de însăși esența seducției (curtarea fără dorință nu mai este curtare, ci o simplă afacere) și probabil că așa va fi pentru multe milenii de acum înainte, trebuie să acceptăm faptul că sexul nu este singurul impuls către cucerire. Apropierea de sexul opus este motivată și de căutarea companiei și a prieteniei. Noua masculinitate conferă noi dimensiuni curtării și împinge seducția mult mai departe decât simplul contact al trupurilor.

În opinia mea, seducția sănătoasă în cazul ființelor umane nu presupune altceva decât un ansamblu de acorduri implicite (cu cât mai discrete, cu atât mai bine) care le permit celor doi actori să se invadeze reciproc, fără ca vreunul să-și piardă suveranitatea. Or, cu alte cuvinte, ea reprezintă încălcarea respectuoasă a teritoriului celuilalt, recunoscându-l ca ființă care merită explorată atât pe dinafară, cât și, mai ales, pe dinăuntru.

Dreptul la o sexualitate demnă

A oferi demnitate sexualității nu înseamnă să porționezi în mod exagerat sexul ori să renunți de tot la el: *ceea ce propun este abolirea sclaviei sexuale la care noi înșine ne-am supus.* Dezrobirea de obsesie nu implică inhibarea libidoului, ci transcenderea lui și, odată cu aceasta, autodepășirea. Sexualitatea este un

dar. Însă dacă ne bucurăm de el fără să-i pătrundem adevărata esență, atunci vom rămâne prizonierii pragului senzorial și ne vom apropia în mod primejdios de zona dependenței. În mod cert, sexualitatea înseamnă mult mai mult decât organe genitale; dacă nu suntem capabili să înțelegem acest lucru, nu vom reuși niciodată să ne bucurăm de incredibila sa măreție.

Sexualitatea demnă înseamnă sexualitatea care respectă integritatea psihică *atât a bărbatului, cât și a femeii*. Ea nu înjosește și nici nu viciază pe nimeni întrucât nu provoacă dependență, nici nu se comercializează.

Dreptul la o sexualitate demnă înseamnă să-ți păstrezi integritatea fără să cazi în ghearele viciului, să umanizezi sexul prin intermediul sentimentului, să nu te siluiești nici pe tine, nici pe celălalt. Înseamnă să te retragi la timp ori să rămâi de tot. Înseamnă să înțelegi că, cel puțin în ceea ce privește chimia corpului, scopul nu scuză mijloacele. Înseamnă să te contopești cu celălalt până nu te mai poți delimita și, totuși, să ți se pară firesc; înseamnă să nu te oferi, să nu te castrezi și să nu te subjugi pentru a obține „favoruri"; înseamnă să te dezgolești cu curaj și apoi să nu mai dorești să te îmbraci la loc. Înseamnă să-i acorzi plăcerii ocazia să se maturizeze și să te iubești pe tine însuți fără a înceta să-l iubești și pe celălalt, să te dăruiești fără compătimire, fără să-l rănești nici pe celălalt, nici pe tine însuți.

Epilog

Manifestul eliberării afectivității bărbatului

Unii dintre noi, bărbații, conștienți de provocarea pe care o implică eliberarea din punct de vedere afectiv, sătui de represiunea emoțională la care am fost supuși de noi înșine și de către societate, aflându-ne într-o vădită opoziție față de valorile prea puțin umane în virtutea cărora am fost educați și detestând organizarea patriarhalistă ale cărei victime suntem și pe care suntem obligați să o transmitem mai departe, manifestăm și enunțăm în scris, din adâncul sufletului, următoarele revendicări în ceea ce privește libertatea emoțională. Avem dreptul:

1. Să simțim teamă.
2. Să fim slabi și să cerem ajutorul atunci când avem nevoie de el.
3. Să fim inutili, să facem greșeli și să nu știm cum să reacționăm în anumite situații.
4. Să eșuăm financiar, să fim săraci și să ne putem bucura la maxim de timpul liber.
5. Să trăim în pace, să renegăm agresiunea, războiul și orice alt gen de violență internă ori externă.

6. Să ne lăsăm în voia emoțiilor și să ne exprimăm sentimentele pozitive fie fizic, fie verbal.
7. Să petrecem mai mult timp cu familia și să ne implicăm în creșterea propriilor copii.
8. Să ne exprimăm sentimentele față de ceilalți bărbați și să încurajăm prietenia cu aceștia fără rivalități ori concurență.
9. Să ne bucurăm de sex fără să ne lăsăm subjugați de el.
10. Să refuzăm rolul de procreatori și să nu ne transmitem mai departe numele de familie.
11. Să ne cultivăm o sexualitate care să implice mai multe sentimente și dragoste.
12. Să încercăm să fim loiali.

Până la urmă și mai presus de toate, avem dreptul să lăsăm acele mărunte primăveri interioare, despre care vorbea Khalil Gibran, să încolțească ori de câte ori simt nevoia să o facă.

Iunie 2004

Bibliografie

American Psychiatric Association, *DSM IV* (Manual de diagnoză și statistică a tulburărilor mentale), APLR prin copyright acordat de APA Inc., Washington D.C., Statele Unite ale Americii, 2000.

Aristotel, *Etica nicomahică* [Editura IRI, București, 1998].

Bantman, B., *Breve historia del sexo*, Paidos, Barcelona, 1999.

Badcock, C., *Evolutionary psychology*, Polity Press, New York, 2000.

Beck, A. T., *Prisoners of hate*, HarperCollins Publishers, New York, 1999.

Beltrán, M.T., Tomé, J. y Benitez, E., *Violencia y género*, CEDMA, Malaga, 2002.

Badinter, E., *XY, de l'identité masculine*, Editions Odile Jacob, Paris, 1992.

Badinter, E., *L'Amour en plus : histoire de l'amour maternel (XVIIe-XXe siècle),* Flammarion, Paris, 1981.

Baudelaire, C., *Antología poética ilustrada*, La Máscara, Valencia, 1997.

Betcher, W.R., și Pollack, W.S., *In a time of fallen heroes*, The Guilford Press, New York, 1993.

Boff L., și Muraro, R., *Feminino e masculino*, Record, Rio de Janeiro, 2010.

Bowlby, J., *Loss: Sadness & Depression*, Hogarth Press, London, 1980.

Bowlby, J., *Separation: Anxiety & Anger*, Hogarth Press, London, 1973.

Brown, P.S., Humm, D. R., și Fischer, B. R., „The influence of males dominance status on female choice in syriam hamsters“, *Hormones and Behavior*, 22, 143-149, 1988.

Buss, D. M., *The Evolution of Desire: Strategies of Human Mating*, Basic Books, 1995.

Campbell, J., *The Hero with a Tousand Faces*, Pantheon Books, 1949.

Castañeda, M., *El machismo invisible*, Grijalbo, Mexic, 2002.

Choi, P., Pope, H., Olivardia, R., și Cash, T., „Muscle Dysmorphia: A new syndrome in weightlifters", *Br J Sports Med*, 36: 376-383, 2002.

Cicero, *Laelius sau despre prietenie* [Europolis, Constanța, 2005].

Cioran, E. M., *Amurgul gândurilor* [Dacia Traiana, Sibiu, 1940].

Comte-Sponville, A., *Mic tratat al marilor virtuți* [Univers, București, 1998].

Cortina, A., *Ética sin moral*, Tecnos, Madrid, 2000.

Darwin, C., *Originea speciilor* [Ed. Academiei, 1957].

Davila, J., și Cobb, R. J., „Predictors of change in attachment security during adulthood", în W. S. Rholes și J. A. Simpson (editori), *Adult attachment*, The Guilford Press, New York, 2005.

Diaz-Plaja, F., *La vida amorosa en el siglo de oro*, Temas de hoy, Madrid, 1996.

Drucker, P., *Societatea post-capitalistă* [Image, București, 1999].

Dugatkin, L. A., și Godin, J. J., „How females choose their mates", *Scientific American*, 4, 42-44, 2002.

Eckhart, Maestro, *El fruto de la nada*, Siruela, Madrid, 1998.

Faur, E., *Masculinidades y desarrollo social*, Arango Editores, Colombia: UNICEF, 2004.

Fisher, H., *Anatomy of love: A natural history of mating, marriage, and why we stray*, Random House Publishing, 1994.

Freud, S., *Opere esențiale* [Editura Trei, București, 2009].

Fromm, E., *A avea sau a fi?* [Editura Trei, București, 2013].

Fromm, E., *Arta de a iubi* [Editura Anima, București, 1995].

Galán, J. E., *La vida amorosa en Roma*, Temas de hoy, Madrid, 1996.

Giroud, F., și Lévy, B.-H., *Les hommes et les femmes*, Plon, 1993.

Gutiérrez, V., *Familia y cultura en Colombia*, Universidad de Antioquia, Medellín, 1994.

Jung, C. G., *Arhetipurile și inconștientul colectiv* [în *Opere Complete*, Editura Trei, București, 2003].

Jung, C. G., *Der Mensch und seine Symbole*, Walter, Olten/Freiburg im Breisgau, 1968.

Hapgood, F., *Why males exist*, Morrow Publisher, 1979.

Harris, M., *Cannibals and kings*: *origins of cultures*, Random House, 1977.

Heriteier, F., *Masculin-Féminin*, I. *La Pensée de la différence*, Éditions Odile Jacob, Paris, 1996.

Knibiehler, Y., *Histoire des mères et de la maternité en Occident*, PUF, 2000.

Kaufman, M., „Las experiencias contradictorias del poder de los hombres", în T. Valdés și J. Olavaría (editori), *Masculinidades. Poder y crisis*, Ediciones de las mujeres, Chile, 1997.

Lipovetsky, G., *A treia femeie* [Univers, București, 2000].

Luna, I., „Belleza, mujer y psicopatología", în E. Correa și E. Jadresic (editori), *Psicopatología de la mujer*, Mediterráneo Editorial, Chile, 2005.

Luna, I., „Las adicciones en la mujer", în E. Correa și E. Jadresic (editori), *Psicopatología de la mujer*, Mediterráneo Editorial, Chile, 2005.

Luna, I., „Androginia y postmodernismo", în Cuarto Congreso Virtual de Psiquiatría. http://www.Interpsiquis.com/, accesat în 18 septembrie 2003.

Milner, R., *The Encyclopedia of Evolution*, Facts on File, 1990.

Malinowski, B, *Crime and custom in savage society*, Harcourt, Brace & Co, New York, 1926.

Maturana, H., *El sentido de lo humano*, Dolmen, Chile, 1991.

Nietzsche, F., *Obras inmortales*, Goya, Madrid, 1968.

Oldham, J. M., Skodol, A. E., și Bender, D. S., *Personality disorders*, The American Psychiatric Publishing, New York, 2005.

Ovidiu, *Arta iubirii* [Minerva, București, 1977].

Pérez, T. M., *Amor, maltrato y emoción*, Alfa Omega, México, 2002.

Quevedo, *Obras completas*, Aguilar, Madrid, 1992.

Raine, A., și San Martín, J., *Violencia y psicopatía*, Ariel, Madrid, 2000.

Rholes, W. S., și Simpson, J. A., *Adult attachment*, Guilford Press, New York, 2004.

Riso, W., *La sabiduría emocional*, Norma, Bogotá, 2002.

Riso, W., *Cuestión de dignidad*, Ediciones Granica, Barcelona, 2004.

Riso, W., *Asertividad*, Rayuela, Medellín, 1990.

Riso, W., *Ama y no sufras*, Ediciones Granica, Barcelona, 2005.

Riso, W., *La fidelidad es mucho más que amor*, Norma, Bogotá, 2002.

Sadock, B. J., și Sadock, V. A., *Clinical psychiatric*, Lippincott Williams & Wilkins, New York, 2005.

Sagan, C., și Druyan, A., *Shadows of forgotten ancestors*, Random House, New York, 1992.

Schopenhauer, A., *Viața, amorul, moartea* [Antet XX, București, 1994].

Shaffer, D. R., *Social and Personality Development*, Cengage Learning, Wadsworth, 2005.

Sykes, B., *Adam's Curse: A Future without Men*, W W Norton & Co, 2004.

Vilar, E., *¿Es inmortal el matrimonio?*, Grijalbo, Barcelona, 1995.

Vivekananda, S., *Jnana Yoga* [Editura Miracol, București, 1995].

Worchel, S., Cooper, J., Geothals, G. R., și Olson, J. M., „Understanding Social Psychology“, Cole Pub Co., Brooks, 1991.

Zumaya, M., *La infidelidad*, Edamex, México, 1998.

Cuprins